

1129-10
477

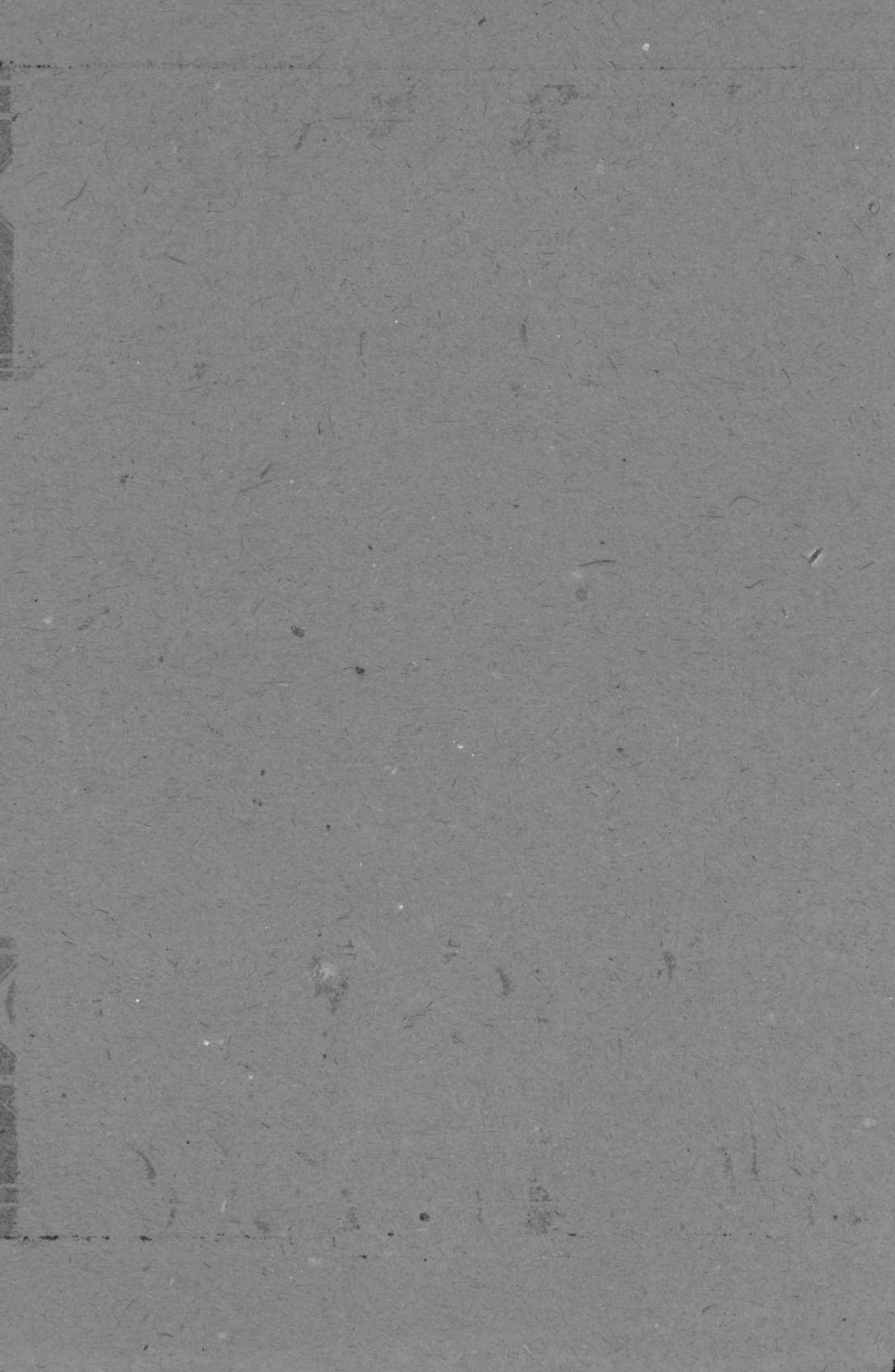
С. АНЦЫФЕРОВ I А. КОРОЛКОВ

МАТЕМАТИКА

МАЛОГРАМОТНОЈ ЈОЗЛО

МОСКВА
ЦЕНТРИЗАТ
1 9 3 1

Коми-П
3-1860

С. АНЦЫФЕРОВ і А. КОРОЛЖОВ

МАТЕМАТИКА

МАЛОГРАМОТНОЇ ЈӖЗЛӖ.

(Арифметический задачник для школ малограмотных)

Малограмотној јӖзлӖ велӖтчыны лӖзӖма
Центриздат бердса Методическој комиссијаӊн

Г.П.В. Ц
О.Э 1931
Акт № 812

Москва

ЦЕНТРИЗДАТ

1931

Уполном. Главлита № В-3711

Заказ № 1909

Тираж 3.000 экз.

• 17-я тип. УПП ОГИЗ'а. Москва, Шлюзовая наб., 10.

КЫҢ ГИЖСӨНҮ ЧИСЛОЕЗ.

1. Быдос числос гижсөны дае пасөн (знакөн). То нја кыщомос: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 0. Ена пассес шусөны цыфраезөн.

2. Öтiк, кык, кујим, һол, вiт, кваѳ, сiзим, кыкјамыс, öкмыс јединцаез гижсөны öтiк пасөн.

3. дас јединцасö öтiк пасөн озö-ни гижö. Сiјö то кыҢ гижöны: 10.

4. дас числоас 1 (öтiк) цыфрасö сувтöтöны оґлаң, а вескытлаңас сувтöтöны 0 (нуль).

Ета нулыс мытчалö: дас числоас-пö торја јединцаез абуös.

5. Числоез: кыкдас, кујимдас, һолдас гижсөны то кыҢ: 20, 30, 40.

6. Лыдфы енö числосö: 50; 60; 70; 80; 90. Кыным дасөн ена числосын? Мыј мытчалö нуль, кöда гижöм вескытлаңас быд числоын?

7. Гижö число, медбы сетөн вöли: кујим дас, һолдас, кваѳ дас.

8. Лыдфö число 27. Кыным дас ета числоын? Кыным јединца?

9. Лыдфö числоез: 45, 69; 74; 89; 96. Кыным дасөн да кыным јединцаөн ена числосын?

10. Гижö цыфраезөн енö числосö: кыкдас öкмыс, һолдас сiзим, вiтдас вiт, öкмысдас кыкјамыс.

11. Кöзöммез контракујтöм дырњи оґлаң сетöны дeнґа (аванс) быд гектар увтö: пыш гектар увтö сетсö кујимдас öкмыс шаѳ, лон гектар увтö—кујимдас кујим шаѳ.

12. Числоез, кöда гижсöны кык пасөн, шусöны кык-паса числоезөн.

13. Гижö чiсло 58. Сувтöтö цыфраесö öтамöд тужö Кыщöм виль чiсло петас? Мыј мытчалö цыфра 5 öт чiслоас? мöд чiслоас? Мыј мытчалö цыфра 8 öт чiслоас? мöд чiслоас?

14. Мунда лоас, көр 99 дынö содтам 1? Со (сто, öтик сотна), гижсö: 100. Кынымöt местайн вескытлансан сувтöтöм цыфра 1? Мыј сувтöтöм первојса местас? мöдик местас?

15. Чiслоез: кыксо, кујимсо, нолсо, витсо то кыз гижсöны: 200, 300, 400, 500. Мыла ена чiслоезын первојса местас да мöд местас (вескытлансан) сулалöны нульез?

16. Лыддö чiслоез: 600, 700, 800, 900. Мыла ена чiслоезын первојсаас да мöд местас сулалöны нульез?

17. Лыддö чiсло 123. Эта чiслоын кыныма соес, дассес, јединцаес?

18. Чiслоын-кö öтик сö, кык дас да кујим јединца—кыщöм сја чiсло? Гижö сјö цыфраезөн.

19. Лыддö чiслоез: 243, 427, 553, 845. Ена быд чiслоын јанөн кыным со, кыным дас, кыным јединца?

20. Гижö чiсло, кöдаын кык со, кујим дас да нол јединца.

21. Гижö чiсло, кöдаын 7 со, 5 дас, да 1 јединца.

22. Контрактацја договор гижикö сетöмас со кујимдас кыкјамыс руб. Гижö етö чiслосö цыфраезөн.

23. Ми öнi тöдам: гижикö јединцаесö сувтöтöны первојса местö вескытлансан, мöднoж сја шусö—первојса разрјад. дассесö сувтöтöны мöд местö—мöдик разрјадö; соесö сувтöтöны кујимöt местö—кујим öт разрјадö.

24. Гижö ено чiслосö цыфраезөн: нолсо кыкјамысдас сјим, кватсо кыкдас кујим, öкмыссо вiтдас öкмыс.

25. Көр чiслоас, висталам, кујим со да сјим јединца, сек сја гижсö то кыз: 307. Кыщöм пас гижöм мöд разрјадас (дассес местö)?

26. Гижö цыфраезөн чiсло, кöдаын сјим со да кујим јединца; кöдаын öкмыс со да кык јединца.

27. Лыддö чiслоез: 309, 406, 570, 320, 903.

28. Числоез, көдна гижсöны кујим пасөн, шусöны кујимпаса числоезөн.

308 da 609 числоезын дассес јанын абуос. дассес тужö мөд разрјадас енө числоесö гижикö сувтöтöны нуллез.

29. 520 da 370 числоезын јединицаес јанын абуос. Ны- тужö первојса местас енө числаесö гижикö сувтöтöны нуллез.

30. 800 da 900 числоезын абуос јанын не јединицаез, не дассес. Јединицаес тужö da дассес тужö (первојса раз- рјадас da мөд разрјадас) енө числоесö гижикö сувтöтöны нуллез.

31. Лыддö енө числоесö da гижö нјö сөрсөн-бөрсөн. Пондöтö медучöt числосан, сыбöрын гижö ыжытжыксö, а медбöрын—медыжыт числосö. То нја числоес:

со кыкдас öкмыс; со кыкдас; со öкмыс; нольсо кыкјамыс; нольсо кыкјамысдас; нольсо кыкјамысдас кыкјамыс; öкмыссö вiт; кваѣсо сiзимдас; кыкјамыссо кујим.

32. Мунда петас, көр 999 бердö кодтам I?

33. Сурс (тысеча) гижсö: 1000. Кынымöt местын вескытлаңсаң сулалö цыфра I? Мыј сулалö первојса местас? мөд местас? кујимöt местас? Сурссез гижсöны нөлöt местын вескытлаңсаң, мөднөж вiставны—нөлöt разрјадын.

34. Лыддö числоез: 4000, 7000, 9000. Мыла ена чис- лоезын первојса, мөд da кујимöt местас (разрјадас) сула- лöны нуллез?

35. Гижö числоез: кыкјамыс сурс; кваѣ сурс; кык сурс, вiт сурс.

36. Тöдö, кың гижсöны римскöј цыфраез:

I	V	X
Отiк	Вiт	дас.

Кытiс тi аңдывлiт то етаң гижöм римскöј цыфраесö:

I II III IV V VI VII VIII IX X XI XII
XIII XIV XV XVI XVII XVIII XIX XX

Гижö енө числөесö тетрад вылö.

ГИЖТӨГ СОДТОМ.

37. Мөслыстис пођеңшинаоң ужавтөн лыстывлөм өти лунө 64 килограмм жөв. А көр сылө пондөмас уж понда вештыны жөлыс сөрти—сөельно, сек сija быд лун вiкеран заводө жөвсө пондөм сетны 12 килограммөн унажык оҗа сөрти. Кыным килограммөн жөв мөслыстис пондөм вајавны өти лунө вiкеран заводө, көр сылө пондөмас вештыны жөлыс сөрти?

38. Пођеңшина мөслыстислөн 67 урсаң содөм 13 урөн. Дона-ја пођеңшина сылөн лоөм?

39. Һаңпөжалис пођеңшинаоң ужавтөн пөжавлөм 40 килограмм һаң. Көр сылө пондөмас вештыны ужыс понда пөжалөм һаңыс сөрти (сөельно), сек сija пондөм пөжавны 14 килограммөн унажык оҗа сөрти. Уна-ја һаң сija пондөм пөжавны?

40. Пођеңшина һаңпөжалислөн 77 урсаң содөм 13 урөн. Ыжыт-ја пођеңшина сылөн лоөм?

41. Öтик гектар вылө подa вердан сока көзыс көзөны 24 килограмм, а сакар сока көзыс 16 килограммөн сысса унажык. Кыным килограмм сакар сока көзыс көзөны 1 гектар вылө?

42. Крессанилөн торјөн ужаликө 1 гектар вылын шогмөм 17 доҗ клевер, а колхозлөн öтик гектар вылас шогмөм 9 доҗөн сысса унажык. Ыжыт-ја урожај клеверлөн вөлөм колхозас 1 гектар вылын?

43. Мөјму колхоз ыцкөм да сувтөтөм 65 турун кос, а таво 10 косөн сысса унажык. Кыным турун кос колхоз сувтөтөм тово?

44. Бөрјүтөм (сортирујттөм) id көзысөн көзөм му вылис вартөмас 15 центһер id. Бөрјөм (сортирујттөм) id көзысөн көзөм му вылис вартөмас 5 центһерөн сысса унажык. Кыщөм урожај вөлөм му вылын, көдө көзлөмас Бөрјөм көзысөн?

45. $50 + 6 =$ $35 + 5 =$ $32 + 45 =$ $43 + 27 =$
 $8 + 70 =$ $8 + 22 =$ $48 + 51 =$ $56 + 34 =$
 $40 + 9 =$ $43 + 7 =$ $53 + 25 =$ $48 + 22 =$
 $7 + 90 =$ $6 + 74 =$ $72 + 26 =$ $35 + 45 =$

46. Колхозын рузөг увтын 60 гектар му. Id увтын— 9 гектар, зөр увтын 42 гектар, картовки увтын 27 гектар. Öтик годса клевер увтын 23 гектар. Мөд годса клевер увтын 22 гектар. Кујимөт годса клевер увтын 24 гектар. Кыным гектар му оса сует увтын? Кыным гектар му клевер увтын?

$$\begin{array}{llll} 47. & 54 + 7 = & 36 + 19 = & 45 + 5 = & 71 + 19 = \\ & 68 + 6 = & 57 + 29 = & 68 + 7 = & 78 + 15 = \\ & 75 + 8 = & 24 + 38 = & 84 + 6 = & 64 + 29 = \\ & 39 + 7 = & 39 + 46 = & 78 + 2 = & 57 + 37 = \end{array}$$

48. Деревнаын көзан пашна вөлөм 148 гектар. Коллективө пырикө керөмас землеустройство, Деревнаас пашнаыс сөдөм 22 гектар. Кыным гектар көзан пашна лөм деревналөн?

ГИЖТӨГ ЧИТӨМ.

49. Кадула рузөг 15 килограмм сөкыта, а кадула зөр 10 килограмм сөкыта. Кыным килограммөн кадула рузөг сөкытжык кадула зөрса?

50. Зөр көзөм бөрын воис 17 недел бөрын, а рузөг 51 недел бөрын. Кыным неделөн зөр оажык воис рузөггисса?

$$\begin{array}{llll} 51. & 39 - 23 = & 64 - 31 = & 55 - 34 = & 86 - 72 = \\ 52. & 47 - 25 = & 75 - 43 = & 89 - 72 = & 98 - 56 = \end{array}$$

53. Отнаса оліслөн öтик гектар вылын шогмөм 7 центнер рузөг, а колхозын 10 центнер. Кыным центнерөн колхоз унажык быстөм рузөгсө öтик гектар выліс?

54. Товар бостөм 6 шатлө, а деңгасө кассаас сетөм 30 шат. Уна-ја колас сдача?

55. Отнаса оліслөн öтик гектар вылын зөр шогмөм 7 центнер, а колхозын 12 центнер. Кыным центнерөн урожај öтик гектар вылын колхозлөн унажык отнаса оліс сөрти?

$$\begin{array}{llll} 56. & 50 - 8 = & 80 - 7 = & 30 - 9 = & 60 - 5 = \\ & 90 - 14 = & 40 - 39 = & 70 - 22 = & 20 - 13 = \end{array}$$

57. Картовкі вѳітан совхоз лезѳм бур сорт картовкі кѳзыслѳ первојса годас 8 тонна, мѳд годас 57 тонна, ку-јімѳт годас 73 тонна. Кыным тоннаѳн кујімѳт годас совхоз лезѳм унажык картовкісѳ мѳд годыс сѳрті? Первојса годыс сѳрті?

58. Крессанкалѳн вѳлѳм жын со мунда колѳ. дас да жындас колѳ сіја вѳѳма. Уна-ја колѳ ешѳ сылѳн колѳчис?

59. Ѳтік вѳраліс вѳјѳм 60 ур, мѳдік 52 ур. Кыным урѳн ѳтыс вѳјѳм унажык мѳдысса?

60. $34 - 7 =$ $54 - 28 =$ $84 - 69 =$ $73 - 57 =$
 $56 - 8 =$ $56 - 36 =$ $84 - 15 =$ $73 - 17 =$
 $83 - 6 =$ $94 - 49 =$ $91 - 35 =$ $62 - 29 =$
 $94 - 9 =$ $94 - 45 =$ $91 - 46 =$ $62 - 33 =$

61. Лун кадсѳ пондѳтчѳны лыдѳыны ојшѳрсан (12 час). Ѳт ојшѳрсан мѳд ојшѳрѳз кадыс шусѳ суткіѳн. Ојшѳрсан луншѳрѳз 12 час, луншѳрсан ојшѳрѳз бѳра 12 час. Кыным час суткіас?

62. Кѳртовѳј тујјез вылын, почтаын да телеграфын ојшѳрсан ојшѳрѳз кадсѳ лыдѳѳны ѳтмоз; луншѳрсан (12 час) озѳ лыдѳѳны сіз: 13 час, 14 час, 15 час і сіз озлан 24 часѳз.

63. Појезд лѳсѳтчѳ мунны рытнас 3 часѳ 35 минутѳ. Кыз етѳ кадсѳ вѳставны кѳрттуј вылын кад лыдѳѳм сѳрті?

64. Вужѳтѳ кѳрттуј вылын кад лыдѳѳмѳ: 2 час ојсѳ; 10 час асывсѳ; 4 час луншѳрсѳ; вѳт час да жын луншѳр бѳрын; 7 час 25 минут рытсѳ.

65. Појездлѳ коліс локны 7 часѳ рытнас. Сіја сѳрміс 2 час 25 минутѳн. Кѳр сіја локтіс корттуј вылын лыдѳѳм сѳрті?

66. Појезд мунѳ кѳрттујвылын лыдѳѳм сѳрті 16 часѳ 10 минутѳ. Кыз ета кадыс лоас мѳдѳнож, быдлаын кадсѳ лыдѳѳм-моз?

67. Вужѳтѳ енѳ кѳрттуј каддесѳ, кыз кадсѳ быдлаын лыдѳѳны: 22 час 10 мѳнута; 16 час; 14 час; 19 час 21 мѳнута; 23 час.

68. Појезд петом 9 часо 45 минуто асывнас, мунөм 8 час 20 минута. Көр локтөм појезд мијан кад сөрти? Көрттуј кад сөрти?

69. Озжык мијан календар лыддессис важ стил сөрти. Вил календар сөрти ми колтчылим 13 лунөн. Кыщөм числоө важ календар сөрти шогмис Октябрскөј революција, вил сөрти-кө ми сижө празнујтам нојабр 7 лунө? Октябрын 31 лун.

70. Кыщөм числоө важ календар сөрти лоө 1 мај лун? Апрельын 30 лун.

71. Кыщөм числоө вил календар сөрти лоө празнык „Кровавөј кресенна“ (Важ сөрти сija январ 9 лунө).

72. Көр нащомыс ыб вылас кујлом грусаезын, урожај шогмом 19 центнер рузөг. Көр нащомсө кыскалом бөрас ыбсө сек-жө гөрөмас, урожајыс вөлом 28 центнер. Кыным центнерөн лебөм урожај, көр нащом кыскалом бөрас ыбсө сек-жө гөрөмас?

73. Киөн көзикө өтик гектар вылө греча көзыс мунө 94 килограмм, көзан машинаөн көзикө 58 килограмм. Кыным килограмм көзыс вицсө (экономитчө) машинаөн көзикө быд гектар вылын.

74. Инвадор феревнаын важ-моз, кујим ыбөн ужаликө, пар увтын вөлом 92 гектар му. Көр сетчин лөсөтөмас колхоз да петөмас многопольо вылө, сек муыс пар увтас чинөм 54 гектарөн. Уна-ја му лоөм пар увтас многопольоөн ужаликө?

75. Мелиоративнөј товаришчество костөм 34 гектар нур. Сетис 19 гектар колөмас виц увтө, 8 гектар вылө көзөмас зөр вика сорөн, а колөм муыс вылө көзөмас ид? Кыным гектар вылө көзөмас ид?

76. Виц вылис ета годө ыщкөмас 31 дод турун. Кыз-бы 12 додөн јещажык ыщкисө, сек мөјмуса сөрти вөли бы туруныс 5 додөн унажык. Уна-ја турун ыщкылөмас ета виц вылын мөјму?

77. 43 гектар му јансөтөмас кык торјө. От торыс ыжытжык мөд торысса 3 гектарөн. Ыжытөс-ја му торрез?

78. „Југыт асыв“ коммунаын нащ сојиссез 46 морт Ужалиссез унажыкөс неужалиссесса 26 мортөн. Кыным ужалис морт коммунаас?

ЖЕҢИЦА ТОРРЕЗ.

79. Бостө гумага лис да косалө сижө отыжда кык торрjө. Ена торрес лоасө жынынез. Отік жеҗиңцаын кык жын. Жын гижсө то кык: $\frac{1}{2}$.

Лыддҗисө: $\frac{\text{отік}}{\text{мөд}}$ либо — жы н

80. Бостө кыкнан жын лиссө да бөра торрjөтө нijө (косалө) отыжда кык торрjө. Сек отік лисіс шогмасө отыжда нол тор. Оті торокыс лоас лисыслөн нолот тор. Быдса лисас лоасө нол нолот тор.

$\frac{1}{4}$ лыддҗам: $\frac{\text{отік}}{\text{нөлөт}}$, либо нолот тор.

$\frac{2}{4}$ лыддҗам: $\frac{\text{кык}}{\text{нөлөт}}$.

$\frac{3}{4}$ лыддҗам: $\frac{\text{кујім}}{\text{нөлөт}}$.

Ена чіслоес — $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{4}$, $\frac{3}{4}$ — шусөны дроббезөн.

81. дроббес гижсөны кык чіслоөн. Ота-мөдкөт ена чіслоес јансөтчөны кырөлөн (женытік виçокөн).

Кырөв увтас чіслоыс мытчалө, кыным торрjө быдса жеҗиңцаыс торрjөтөм. Кырөв вевдөрас чіслоыс мытчалө, кыным тор сещөммесө бостөмас.

82. Кыным ур $\frac{1}{2}$ шатын? $\frac{1}{4}$ шатын? $\frac{3}{4}$ шатын?

83. Кыным мінута $\frac{1}{2}$ часын? $\frac{1}{4}$ часын? $\frac{3}{4}$ часын?

84. Зөр көзікө гектар вылө көчысыс мунө 16 кадула. Уна-ја көчыс мунас $\frac{1}{2}$ гектар вылө? $\frac{1}{4}$ гектар вылө? $\frac{3}{4}$ гектар вылө?

85. $1\frac{1}{2}$ лыддҗам: отік да жы н. $2\frac{1}{4}$ лыддҗам; кык да нолот тор. Лыддҗө: $1\frac{3}{4}$; $2\frac{1}{2}$; $3\frac{1}{4}$.

86. Кыным ур $1\frac{1}{2}$ шатын? $2\frac{1}{4}$ шатын?

87. Кыным грамм $1\frac{1}{2}$ кілограммын? $2\frac{1}{2}$ кілограммын? $8\frac{3}{4}$ кілограммын?

88. Өтiлемешнiй плугөн луннас туйö гiрны $\frac{1}{2}$ гектар. Кыным лун тырмас гiрны $1\frac{1}{2}$ гектар? 2 гектар? $2\frac{1}{2}$ гектар?

89. Гумага лiсылiс быд нiлiт торсö ешшö кoсалö отыжда кык торjö. Кыным öтыжда торокö жансалас гумага лiсыс? Öтик кыкжамысöt тор гiжсö то кыçи: $\frac{1}{8}$.

$$\frac{1}{8} \text{ лыдд}am: \frac{\text{ötik}}{\text{кыкжамысöt.}}$$

90. Лыддö чiслюез:

$$\frac{3}{8}; \frac{5}{8}; \frac{3}{4}; \frac{1}{2}; \frac{1}{4}; 1\frac{3}{4}; 3\frac{5}{8}; 4\frac{1}{2}.$$

91. Кыным öтыжда торjö колö жансötны $\frac{1}{4}$, медбы лоiс $\frac{1}{8}$?

92. думайтö да вiсталö, кöда ыжытжык:

$$\frac{3}{4} \text{ лiс, алы } \frac{6}{8} \text{ лiс?}$$

93. Кыным öтыжда торjö колö жансötны гумага лiс, медбы лоiс: $\frac{1}{3}$ лiс? $\frac{1}{5}$ лiс? $\frac{1}{6}$ лiс?

94. Куjiм ыбөн ужаликö пашнаыс вöли торjötöm öтыжда куjiм торjö: oса ыб, öçим ыб да пар ыб. Кiр пондiсö пашнасö ужавны уна ыбөн, сек сijö торjötiсö кваæ торjö, ны каласын öтик тор— пар ыб. Кынымiсөн пар ыб уна ыбөн ужаликö учötжык пар ыбса куjiм ыбөн ужаликö?

95. Кынымöt тор шаълөн 50 ур? 25 ур.? 75 ур.?

96. Муужалис арæллөн ужалан ыбыс 32 гектар. Зiр-увтын 6 гектар, ваа вердассез (корнеплод) увтын $2\frac{1}{2}$ гектар, картофкi увтын $2\frac{1}{2}$ гектар, клевер увтын 11 гектар, а мукöдыс вiка увтын. Кыным гектар му кöçöm вiкаөн?

ПРОЦЕНТТЕЗ.

97. Селсоветө отик член (депутат) бөрјиссө 100 мортсаң. Етө — „отик морт 100 мортсаң“ — тујо шуны отик процентөн.

98. Селсоветтезын быд 100 член коласын вөлісө 12 ыңка. Етө мөднөж тујо виставны сиз: членнес — ыңкаес — 12 процент.

Процент гижсө то кыз: $\%$. Гижө: 1 процент; 12 процент; 20 процент. Лыддө: 1% ; 10% ; 15% ; 7% .

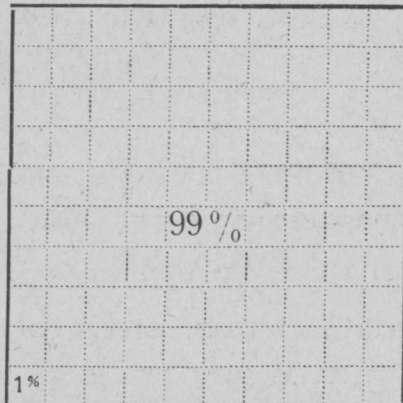
99. Мижан Сојузын, кытөн муыс не сөдмусин (не чернозем), быд 100 гектар му увтын нуррез шөрөт числөөн 13 гектар. Кыным процент сija лоө?

100. Сберегательнөй касса вештө фенга вичислө годнас 8% . Кыным ур сija лоас быд шаф вылө, көда олө кассаас?

101. Селсоветө членнес бөрјан сәбраһно вылө локтөмас быд 100 бөрјис коласис мужиккес 67 морт, женскөјјез 29 морт. Кыным процентөн бөрјис мужиккес өксөмас унажык женскөјјезса?

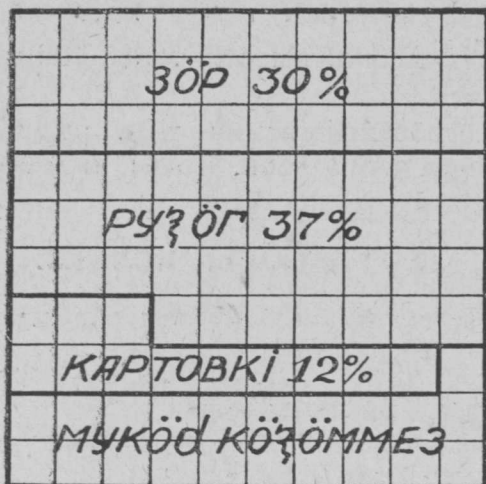
102. 1930 годын 1 январ кежө Московскөй областын селкозналог өктөмас 99% . Кыным процент ешө колөм өктыны?

Лыддө, кыным јөртөт (клетка) 1 рисунокын. Мыгчалө 1% јөртөта площчафис, мыгчалө 99% .

1 pic.

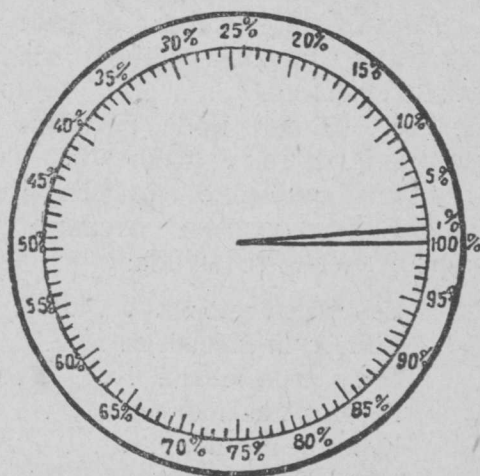
Етö 1 рiсуноксö тујö шуны процентнöј диаграммаөн селхозналог јылiс Московскöј областын.

2 pic.

103. 2 рiсунок вылын диаграмма мытчалö кöзöм му јылiс Воловскöј рајонын колхозö пыран озын. Лыдфö, кыным процент му площафт вöлөм рузöг увтын, зöр увтын, картовки увтын, мукöд кöзан увтын.

104. Коллективизация озын ета Воловскöј рајонын 12% кöзайстволөн абу вöлөм некыщöм пода, 37%—

3 pic.

лөн абу вөлөмөс мөссөз, 37% лөн абу вөлөмөс вөввез. Му-
көдыслөн вөлөмөс өтiк вөв-мөсөн. Кыным процент кө-
чәјство вөлөм вөв-мөсә?

Ена чiслоез сөртi гiжө диаграмма.

105. Ета 3 рисунокын гiжөм круг, көдә јансөтөм
100 торјө. Кыз тужө шуны өтiк торсө 100-ыслис ($\frac{1}{100}$ тор-
сө)? (1 процент)

Лөсөтө гөгрөсә диаграмма тiјан рајонын көчән му-
содөм јылiс бөрјә кујим воөн. Колан чiслоесө јуалө сел-
советiс.

КЫЗ ГИЖСӨНЫ ЧИСЛОЕЗ.

(Озза гiжөмсө нуотам озлаң.)

106. Лыддө чiсло 1931. Кыным сурс сетөн? Кыным
со? Кыным даc? Кыным једiнiца?

107. Лыддө чiсло 1930. Кыным сурс сетөн? Кыным
со? Кыным даc? Кыным једiнiца?

108. Мыла 1930-ас первојса разрјадас нул сулалө?
Мыла 1905 чiслоын мөд разрјадас нул сулалө? Мыла
7 039 чiслоын кујимөт разрјадас нул сулалө?

109. „Мiча асыв“ колхоз бостөм II зајомiс облига-
цијаз 6 025 шағ вылө, а III зајомiс—8 020 шағ вылө.

Мыла 6 025 чiслоын кујимөт разрјадын нул сулалө?
Мыла 8 020 чiслоын кујимөт да первојса разрјаддезын
нуллез сулалөны?

110. Чiслоез, көдә гiжсөны нөл пасөн (4 знакөн),
шусөны нөлпаса чiслоезөн.

Гiжө кыщөмөкө нөлпаса чiсло.

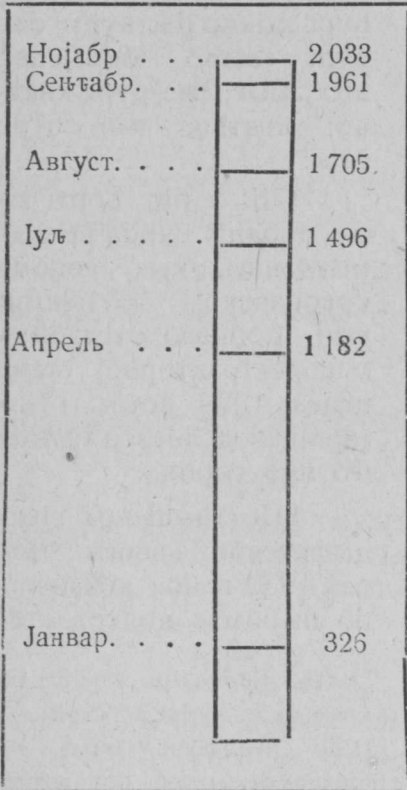
111. Колхоззезлө отсавны мөдөтөмас робочөјјезөс
профсојуззезiс то мунда:

Корт керiссезөс	9 300	морт.
Хiмическөј заводдезiс	1 900	„
Сiтеч керiссезөс	4 030	„
Гораын ужалиссезөс.	2 540	„
Кучiк керiссезөс	740	„
Кыга печатајтiссезөс	500	„
Пiшчевiккезөс	1450	„

Сакар керіссезс	300	мор.
Вуріссезс	350	"
Гумага керіссезс	130	"
Көрттуј вылын ужаліссезс	3 520	"
Паракoddez вылын ужаліссезс	850	"

Ета табыцаіс гижө нольпаса чіслоесө.

4 ріс. МТС лыд быдмөм 1929 воын.

112. Нөлөт рісунокын мытчалөм, кыз 1920 годын быдмөмас машино - тракторнөј станціаез. Ета рісунокіс чіслоесө гижө то кыщөм табыцаө:

МТС лыд быдмөм 1929 воын.

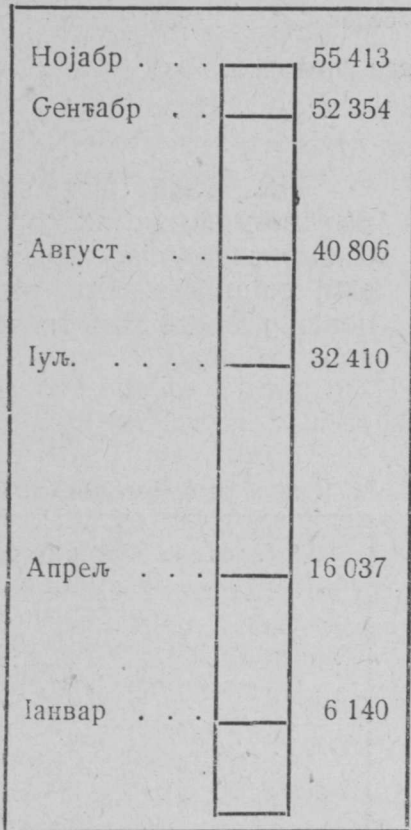
Төліссез	Станціја лыд
Јанвар	
Апрель	
Іуль	
Август	
Сентябр	
Нојабр	

113. Өкмыс сурс дынө содтө 1 сурс. Кыным сурс лоас? $9000 + 1000 = 10000$. дас сурс гижсө то кыз: 10000. Кыным разрјад ета чіслоын?

114. Лыддө чіслөез: 20 000; 40 000; 60 000.

115. Гижө цыфраезөн енө чіслоесө: дас сурс; кыјимдас сурс; вјтдас сурс; сјзімдас сурс; өкмыс-дас сурс.

116. Лыддö горөн. 1930 воын Москва кооперація контрактујитом: карч—11 414 гектар, картовки—40 163 гектар, оҗжык воан карч Украинаис—7 100 гектар. Кыщом кыв содтамö ми енö числесö лыддикö кујимöt да нолöt разрјадез коласö?

5 ріс.

5 ріс. Кыҗ быдмöm 1929 воö крессанскöј кöзајствоезлөн лыд, кöдналö отсалöмас машинö-тракторнöј станцијаз.

Уліе Волгаын — вiтдас сурс нольдас ноль.

Москва областын — кујимдас кујим сурс со кватдас öкмыс.

Ивановскöј областын — дас вiт сурс кујимдас вiт.

Леңинградскöј областын — дас öтик сурс кыкјамысö кыкјамыс дас ноль.

117. Гiжö цыфраезөн енö числесö: дасвiт сурс кыксо дас кујим; дас сурс вiтсо öкмысдас кыкјамыс; дас сурс кватсо; кватдас ноль сурс öтик.

118. 5 ріс. сöрті гiжö таблица, кöда пондас мытчавны, кыҗ содöма крессанскöј кöзајство лыд, кöдналö отсалöмас машинö-тракторнöј станцијаз 1929 воын. Гiжö таблицаö числесö i лыддö нiјö горөн.

119. Лыддö да гiжö цыфраезөн, кыным батрак 1930 годса кöзан кадö пырöмас колхоззезö:

Ојлаң Кавказын — вiтдас кват сурс кујимдас сiзим.

Шöр Волгаын — нольдас öтик сурс нольсо дас кујим.

Шöр чернозöмнöј областын — кватдас öтик сурс кыксо вiтдас ноль.

КЫҢ ЫЖДӨТНЫ ЧИСЛО 10-СЫМДАӨҢ, 100-СЫМ- ДАӨҢ, 1000-СЫМДАӨҢ.

120. Көр ми 2 бердө гижам нул, сек 2-ыс ыждас дас сымдаөҢ, лоас 20.

Көр ми 2 бердө гижам кык нул, сек 2 ыждас со сымдаөҢ, лоас 200.

Көр ми 2 бердө гижам кујим нул, сек 2-ыс ыждас сурс сымдаөҢ, лоас 2000.

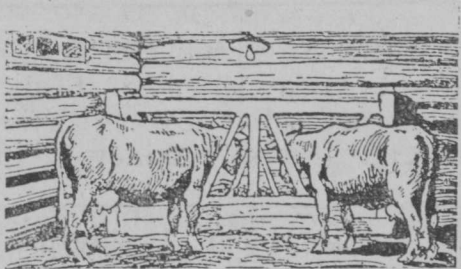
Көр ми 2 бердө гижам нол нул, сек 1-ыс ыждас дас сурс сымдаөҢ, лоас 20000.

Сиз-кө инө лоө: медбы число ыждөтны 10-сым-даөҢ, 100-сымдаөҢ, 1000-сымдаөҢ, 10000-сым-даөҢ,—колө число бердасвескытланганас гижны өтик, кык, кујим, нол нул.

121. Мыј колө керны 15 числоөн, медбы ыждөтны сижө 10-сымдаөҢ? 100-сымдаөҢ? 1000-сымдаөҢ? Кыщөм числоез петасө быд ыждөтөм бөрын? Гижө нижө числоесө.

122. 1929 воын 1 январ кежө колхозын вөлөмас 105 керку. Кыным керку колхозын лоис 1 октабр кежө, гижсисө-кө важ сөрти ешө дас-сымда?

123. Велөтиссез Окронокөт керөмас договор: быд неграмотнөјөс велөтны 15 шат понда, а быд малограмот-нөјөс 20 шат понда. Велөтны лөсөтөмас 1000 неграмот-нөјөс да 100 малограмотнөјөс. Уна-ја сөм көлө виҗны Окронолө, медбы велөтны нижө?

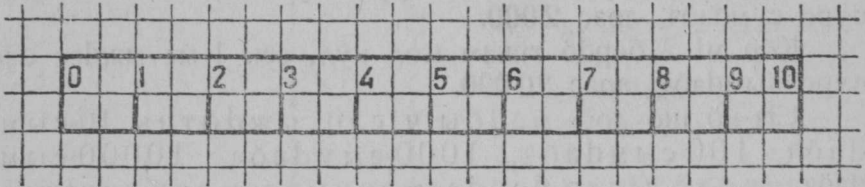
6 рис.

124. Көр Каширскөј рајонын (Москва дынын) лоас омөн коллективизација, сек рајонын лоас 60 јөв бостан көҗајство, быд көҗајствоын 1000 мөсөн. Кыным мөс лоас ена јөв лыстан көҗајствоезын?

МЕТРИЧЕСКӨЈ МЕРАЕЗ.

125. 8 рисунокын гижом 1 сантимер. Гижө сижө клетчатөй гумага вылө.

126. Пјатналө клетчатөй гумага вылө 10 сантимер, кың естөн 7 рисунок вылас мытчалөм. 10 сантимерис лөө өтик дециметр.

7 рис.

127. Бостө газет да дорөтгас пјатналө 10 дециметр. Сетөн лоас метр.

Кыным сантимер метрас?

128. Јансөтө сантимеррезө быд дециметр, көда пјатналөмас газетас. Лыддө, лоас-ја өтик метрас 100^м сантимер?

Өтик метрын 10 дециметр, либө 100 сантимер.

8 рис.

129. 8 рисунок вылын сантимер торјө-төм өтыжда 10 торјө. Быд учөтик торок шјсө миллиметрөн. Сантимерас 10 миллиметр. Кыным миллиметр метрын?

Метрын 1000 миллиметр.

130. Ылынжык местаез (туј, либө мыјкө мөдикө) метрајтөны километррезөн.

Километрын 1000 метр.

131. Метріческөй мераесө гижоны кык-мөз: а) ным-
мезөн (кың нја шусоны), б) ныммесө жөндөтөмөн. То етаң:

Быдсаөн	Жөндөтөмөн
Кілометр	км
Метр	м
дециметр	дм
Сантіметр	см
Мілліметр	мм

Ед вунөтө: жөндөтөмөн гижөм бөрын точкасө оз
субтөтө.

Гижө тетраде метріческөй мераез

- 1 км = 1 000 м
- 1 м = 10 дм = 100 см = 1 000 мм
- 1 дм = 10 см = 100 мм
- 1 см = 10 мм

132. 1927-28 воын шөр чіслоөн лоніс керөм ма-
нуфактура өтік мортлө дөнчылом 50 см, а 1932-33 воө
пондас дөнчыны 150 см. Кыным метрөн содас өтік
мортлө лоніс керөм мануфактура?

133. 1927-28 воын шөр чіслоөн өтік мортлө вуру-
ніс керөм матерјо дөнчывлөм 56 см, а вівво бөрын лоас
160 см. Көда ена чіслоес метрса унажыкөс? Көда јеша-
жыкөс? Унаөн-ја 5 вонас быд мортлө содас вуруніс ке-
рөм матерјо?

134. Керө аслыныт гумагаіс лінејка 2 дм куза.
дециметр торјөтчө сантіметррезө. Öтік сантіметр тор-
јөтө мілліметррезө.

135. дециметррезө да сантіметррезө јансөтөм метрөн
мерајтө велөтчан жырнытө, ассіныт керкунытө, пызан-
нытө, кыганытө. Мыј кузаөс нја?

136. Мерајтө сантіметррезөн да мілліметррезөн почта
марка, пісмо—открытка. Мыј кузаөс і мыј пастаөс нја?

137. Мерајтө ассіныт мыгөрнытө, морос гөгөрнытө.
Мыј суда те? Мыј кыза?

138. Мерајтө кірпіч—мыј куза сіја, мыј паста, мыј кыза?

139. Лөсөтө векнѳітїк лїнејка да пјатналө сетчө саң-тїметррез. Сїјөн мерајтө, мыј пыдына му пыцкын ена көзїс туссез:

Рузөг өзїм туссез	3-саң	6 см-өз
Зөр да ід "	3 "	8 "
Аңкыщ "	3 "	9 "
Лон "	3 "	4 "

140. Глына (сој) песөк сора му гөрөны 14 см пыдына, сөдмусїн 22 см пыдына. Пјатнајтө еңө цыфраесө асланыт метрө.

141. Кыным мїлліметр 7 м 3 дм? 7 м 3 см? 7 м 3 мм? 7 м 25 см? 7 м 205 мм? 7 м 3 мм?

142. Кыным метр 4 км 325 м? 4 км 300 м? 4 км 25 м? 4 км 5 м?

143. Мерајтө метрөн аршынліс кузасө.

Өтїк аршынын 71 саңтїметр гөгөр.

144. Мерајтө мїлліметрөн мыј кыза кнїга. Кыным лїс төрө 1 мм-ө? Сїз-кө лө: мїліметр не өддөң-жө учөт мера.

145. Віка сора зөр вундөм бөрын ыбсө пелалїсө (лушчїлнїкөн) 7 см пыдына. Сыбөрын өтїк төліс бөртї сїјө гөрісө 20 см пыдына. Кыным саңтїметрөн гөрікас пыдынжыка плугыс мунөм озза пелалөм сөртї? Пјатналө кыкнан пыдынасө асланыт лїнејкаө да візөтө, сїз-ја тї вїсталїт.

146. Ыб гөрөмас 18 см пыдына. Плассө бостөмас 27 см паста. Пјатналө метрнаныт пластліс пыдынасө да пастасө. Лыддө, кыным саңтїметр пыдынаыс да пастаыс коласын.

ӨШЛІГАН МЕТРІЧЕСКӨЈ МЕРАЕЗ.

147. Быд өшлісїкө кооператївнөј лавкаын тї кылатө кїлограмм јыліс (женыта сїјө шуөны—кїло). Ета өшлісан мераыс вїл, быдлаын Сојуз поста сїз өшлісөны.

Они озё-ни озза маз шуё фунт, жын фунт, ноёлот тор фунтлөн, а 100 грамм, 200 грамм, 500 грамм, 1 килограмм і сіз озлаң.

9 рс.

Етё вил ёшлисан мераез — граммез — пыр позё сёрат новјотны. Ета — оңна вил бронзовёј деңгаез: 1 ур, 2 ур, 3 ур, 5 ур. 1 ур кыскё 1 грамм, 2 ур — 2 грамм, 3 ур — 3 грамм, 5 ур — 5 грамм.

Серебрјаннёј полтїнник сёкытанас 10 грамм.

148. Оз-ја туж ена бронзовёј деңгаезіс, — 1, 2, 3, 5 ур-резіс да серебрјаннёј полтїнникіс керны јанён ёшлисан мераез (разновес): 20 грамм, 15 грамм, 9 грамм, 8 грамм, 7 грамм?

Оз-ја туж ена деңгаезён керны кёт кыщём ёшлисан мера 1-саң 20 граммөз?

149. Граммезса ыжытжык ёшлисан мера — килограмм.

Кілограммын 1000 грамм.

1 фунтын 410 грамм гөгөр.

150. Мыј сёкытжык — 1 килограмм 250 грамм, либо 1250 грамм?

151. Кыным грамм 2 килограмм 500 граммын?

152. Кыным грамм кык килограмм вїтдас граммын?

153. Кыным грамм кык кілограмм віт граммын?

154. Кыным кілограмм да грамм 5382 граммын? 5380 граммын? 5300 граммын? 80007 граммын? 6070 граммын?

155. 1927-28 воын шөр чіслоөн быд өтік мортло ССРС-ын сакар вөлі 7740 грамм. 1932-33 воын, пунктөм, лоас 13900 граммөн. Кыным кілограмм да грамм ена чіслөезын јанын кыкнанас?

156. Кілограммса ыжытжык өшлісан мера—центнер.

Центнерын 100 кілограмм.

Кыным центнер 200 кілограммын? 300 кілограммын? 400 кілограммын? 500 кілограммын? 5000 кілограммын? 16700 кілограммын?

157. Центнерса ыжытжык өшлісан мера—тонна.

Тоннаын 1000 кілограмм, лібө 10 центнер.

158. Кыным кілограмм 2 тоннаын? 5 тоннаын 2 центнерын? 5 центнерын?

159. Кыным тонна 30 центнерын? 2000 кілограммын? 8000 кілограммын? 50 центнерын? 9000 кілограммын? 100 центнерын?

160. Кыным центнер 4 тоннаын? 40 тоннаын? 55 тоннаын? 72 тоннаын да 8 центнерын? 2 тоннаын да 3 центнерын?

**Центнерын 100 кілограмм, лібо (важ мераезөн)
6 пуд да 4 фунт гөгөр.**

Тоннаын 10 центнер, лібо 61 пуд гөгөр.

161. Женытжыка ошлісан метріческөй мераесө то кыз пјатналөны:

Быдсөн	Жендөтөмөн
Грамм	г
Кілограмм	кг
Центнер	ц
Тонна	т

162. Гіжө асланыт тетрадфезө метріческөй мераезліс таблица:

$$\begin{aligned} 1 \text{ т} &= 10 \text{ ц} = 1000 \text{ кг} \\ 1 \text{ ц} &= 100 \text{ кг} \\ 1 \text{ кг} &= 1000 \text{ г} \end{aligned}$$

163. Вайомас амбарө рузөг: 2000 кг; 55 000 кг; 10 ц; 30 ц. Кыным тонна сетөн лоас быдөсыс?

164. Кыным центнер 100 кг-ын? 200 кг? 3000 кг? 7000 кг? 95000 кг?

165. Хлопок урожај 1927-28 воын шөр чіслоөн гектар вылын вөлөм 930 кг. Віт во бөрын, пунктөмас, урожај лөбас 1250 кг-өз. Унажык алі јешажык тоннаса вөлі хлопок урожај 1927-28 воын? Унажык алі јешажык тоннаса, пунктөм, лоас урожајыс 1932-33 воын?

166. Кыным серебрјаннөј полтіннік коласө, медбы вежны нїјөн 100 г гїра? 1 кг гїра?

167. Öтласа амбарө вайомас рузөг кујіміс: öтпыр 5 т, мөдпыра 4 т 837 кг, кујімөтпыра 5 ц 7 кг. Кыным кілограмм рузөгсө вайісө первојса разас? Мөдпырас? кујі-мөтпырас?

ЛІТР.

Карасін, јөв да мукөд сецөм товаррез мерајтөны літрөн.

Öтїк літрын бутылка да жын гөгөр.

Ведрө төрө 12 літр гөгөр.

168. 1927-28 воын көслунса ви петлөм отір коласын 2 літр отік мортлө. 1932-33 во кежө сіја лебас 5 літрөз.

Керө асланыт тетрафезө диаграмма ена цыфраез сөрти, медбы быд клетка 1 сантїметр суда пјатналіс 1 літр.

СОДТӨМ.

169. Колхозын от воас өктөмас 553 ц клевер, мөд воас 426 ц. Уна-ја быдөс клеверсө өктөмас?

$$\begin{array}{r} 553 \text{ ц (от содтан чїсло)} \\ + 426 \text{ ц (мөд содтан чїсло)} \\ \hline 979 \text{ ц (сумма).} \end{array}$$

170.	365	271	427	586	435
	+ 234	+ 526	+ 362	+ 312	+ 264
	?	?	?	?	?

171. Страховөј агент керкуліс донсө пунктөм 1327 ш, сарајліс—243 шаф. Уна-ја керкуыслөн да сарајыслөн доныс отлаын?

	1327 ¹ шаф	+ 243 шаф		
	1570 шаф			

Кыным жеңїңца лоас суммаас, содтатө-кө 7 жеңїңца да 3 жеңїңца?
Кыным дас сетөн лоас?
Мыла суммас жеңїңцаес местө сувтө-төм нуль?

Мыла дассес вевдөрын от содтан чїслоас гїжөм 1?

172. $1653 + 2347 = 8274 + 1633 = 4384 + 2416 =$
 $4721 + 5356 = 6865 + 2125 = 7264 + 2445 =$

173. Совхоз өктөм 1825 т турнепс да 2168 т пода вердан сокла. Кыным тонна корнеплодсө өктөм совхозыс?

$$\begin{array}{r} 1825 \text{ т} \\ + 2168 \text{ т} \\ \hline 3993 \text{ т} \end{array}$$

Мыла дассес вевдөрын (от содтан чїслоас) сувтөтөм 1?

Решатөмсө задачаыліс гїжө асланыт тетрафезө.

174. $275 + 418 = 349 + 526 = 375 + 184 =$
 $364 + 429 = 473 + 218 = 572 + 147 =$
 $327 + 453 = 329 + 435 = 437 + 256 =$
 $215 + 458 = 584 + 382 = 351 + 287 =$

175. 1 январ кежө өтик округын колхозын вөлөмөс 789 фервна. 1 апрель кежө ешшө пырөмөс 1421 фервна, 1 июль кежө—1882 фервна, 1 октябрь кежө—686 фервна. Кыным фервна пырөмөс колхозас?

$$\begin{array}{r} \overset{2}{7} \overset{2}{8} \overset{1}{9} \\ 789 \\ + 1421 \\ + 1882 \\ \hline 686 \\ \hline 4778 \end{array}$$

Висталө, кың енө числөөсө содтавны?
 Гижө решајтөмсө асланыт тетрадь.
 Мыјсан буржык содтавны гижөмөн сод-
 таликө—јединцаезсан, али сурсезсан?

176. $4\ 356 + 2\ 537 = 4\ 781 + 5\ 136 = 3\ 678 + 4\ 356 =$
 $3\ 627 + 4\ 292 = 4\ 365 + 3\ 289 = 5\ 482 + 3\ 518 =$
 $5\ 436 + 2\ 931 = 5\ 729 + 3\ 647 = 9\ 197 + 7\ 919 =$

177. $3\ 427 + 5\ 362 = 8\ 134 + 1\ 754 = 4\ 975 + 1\ 568 =$
 $4\ 376 + 2\ 418 = 2\ 485 + 3\ 278 = 5\ 873 + 2\ 495 =$
 $5\ 362 + 3\ 436 = 3\ 586 + 2\ 832 = 6\ 333 + 3\ 667 =$

178. Рузөглөн урожај 1 гектар вылын(килограммезөн):

Места	Удобрень- нотөг	Бурмөтөм томасшла- көн
Полтавскөј округын . . .	1 202	содөм 556
Харковскөј „	1 250	„ 460
Тульскөј „	1 100	„ 570

Төдө, кыщөм урожај рузөглөн Полтавскөј округын 1 гектар вылын, көр мусө томасшлакөн бурмөтөмас.

$$\begin{array}{r} + 1202 \text{ кг} \\ + 556 \text{ кг} \\ \hline 1758 \text{ кг} \end{array}$$

Уна-ја суммаас лоис, көр содтө
 0 да 5?

Төдө, кыщом вөлөм рузөглөн урожај Хорковскөј округын, көр томасшлакөн мусө бурмөтөмас.

$$\begin{array}{r} + 1\,250 \text{ кг} \\ + 460 \text{ кг} \\ \hline 1\,710 \text{ кг} \end{array}$$

Уна-ја суммаас лоис, көр содтитө 0 да 0?
Решајтөммесө гижө тетрадезө.

Лыддө, кыщом вөлөм урожај 1 гектар вылын Тулскөј округын, көр мусө бурмөтөмас томасшлакөн.

$$\begin{array}{l} 179. \quad 3\,562 + 5\,528 = \quad 2\,496 + 5\,787 = \quad 1\,057 + 7\,504 = \\ \quad 4\,975 + 3\,456 = \quad 3\,987 + 5\,435 = \quad 9\,002 + 3\,909 = \\ \quad 7\,289 + 1\,711 = \quad 4\,976 + 2\,024 = \quad 6\,809 + 7\,005 = \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 180. \quad 1\,787 + 3\,021 + 2\,903 = \quad 4\,070 + 6\,608 + 1\,009 = \\ \quad 5\,006 + 3\,500 + 2\,107 = \quad 3\,030 + 6\,060 + 1\,010 = \\ \quad 999 + 9\,001 + 1\,002 = \quad 7\,080 + 8\,070 + 1\,234 = \end{array}$$

181. Кыз ужалө Завидовскөј машиннөј товаршчество.

	Сентябр	Октябр	Нојабр	Быдөссө
Рузөг вартөмас вар- тан машинаөн . . .	569 ц	1099 ц	150 ц	?
Сортирујтөмас	605 ц	571 ц	130 ц	?

Уна-ја быдөс рузөгсө вартөмас?

Уна-ја быдөс сортујтөмас?

182. Новоңиколскөј пода вөфитан товаршчество то,
кыз прибылсө жансөтөм:

Колөм фондө беднотаөс кооперіујтны . . .	558 шат
Өта-мөдлө отсалан (взаімопомощчі) кассаө .	3020 „
Культурно-просветітельнөј уж понда	300 „
Основнөј да запаснөј капіталө	845 „
Быдөссө	? шат

Лыддө, уна-ја лоас быдөсыс (итогыс)?

183. Өтнаса крессаңиң 1 гектар вилис бостөм 320 кг лон, а колхоз 199 кг-өн унажык. Уна-ја лонсө бостөм колхозыс 1 гектар вылис?

184. Мијан өтик гектар виэ сетө 1312 кг ту-рун. Граңица сајын 3688 кг-өн сысса унажык. Уна-ја ту-рунсө 1 гектар вылис ышкөны граңица сајын?

185. Подсолнышко 1 гектар крессана ыббез вылын быдмө 800 кг, а опытној ыббез вылын 960 кг-өн сысса унажык. Кыщөм урожај опытној ыббез вылын?

186. Крессана 1 гектар вылис бостөны 12 693 кг сахарној сокла, а опытној ыббез вылын 15 150 кг-өн сысса унажык. Кыщөм урожај опытној ыббез вылын?

187. Школа строитны Рик виэома 25 827 шаф вылө быд строитан маѣрјал. Маѣрјалсө кыскалөмыс понда сетөмас 620 шаф. Ужалөмыс сувтөм 1 075 шаф. Донөң-ја сувтөм быдөс школаыс?

188. Сберегаѣельној књижаө медоэ пуктөмас 75 шаф 20 ур, мөдпыра—115 шаф 15 ур, кујимөтпыра—14 шаф 5 ур, медбөрын—125 шаф. Проценттез ета ѣеңга вылө быд-мөмас 12 шаф 7 ур. Лыддө, уна-ја књижа вылас лоас ѣеңгаыс проценттезнас өтлаын?

189. Кооперативлөн выручка вөлөм:

Октябрсаң ѣекабрөэ	12 048	шаф 58	ур
Январсаң мартөэ	7 900	" 5	"
Апрельсаң јулөэ	18 540	" 13	"
Јулсаң сөңѣабрөэ	20 578	" 2	"

Гижөмөн содталө енө цыфраесө өтлаө,—мунда лоас выручкаыс вонас.

ЧИНТӨМ

190. Өтыжда кык му вылис бостөмас рузөг урожај: пет-куссөј рузөг—966 кг, шатіловскөј рузөг—835 кг.

Кыным кілограммөн петкуссөкөј рузөгыс шогмөм уна-жык шатіловскөјысса?

— 966 кг (чинан)

— 835 кг (чинтан)

— 131 кг (колѣчан)

Решајтөмсө ета задачаліс гижө тетраѣѣезө. Содтө колѣчан чіс-лосө чинтан чісло бердө. Лоас-ја чјнан чіслоыс?

$$\begin{array}{r}
 191. \quad \begin{array}{r} 876 \\ - 532 \\ \hline ? \end{array} \quad \begin{array}{r} 658 \\ - 627 \\ \hline ? \end{array} \quad \begin{array}{r} 739 \\ - 617 \\ \hline ? \end{array} \quad \begin{array}{r} 895 \\ - 364 \\ \hline ? \end{array} \quad \begin{array}{r} 999 \\ - 543 \\ \hline ? \end{array}
 \end{array}$$

Ответтесө пешлө (проверитө) содтөмөн.

192. Öтик воон колхозө пырөм керкуез 263-сан со-
дөмас 973-өз. Кыным керкуе вонас пырөм колхозө?

$$\begin{array}{r}
 973 \\
 - 263 \\
 \hline 710
 \end{array}$$

Мыла колтчан числоас јединицаес местын нул
сулалө?
Решајтөмсө ета задалалис гижө тетрадо.
Содтө колтчан числосө чинтан число бердас.

Уна-ја лоас?

$$\begin{array}{r}
 193. \quad \begin{array}{r} 862 \\ - 322 \\ \hline ? \end{array} \quad \begin{array}{r} 965 \\ - 451 \\ \hline ? \end{array} \quad \begin{array}{r} 788 \\ - 588 \\ \hline ? \end{array} \quad \begin{array}{r} 892 \\ - 691 \\ \hline ? \end{array} \quad \begin{array}{r} 921 \\ - 721 \\ \hline ? \end{array}
 \end{array}$$

194. Öтик ыб вылө көзөмас сортујтөм рузөгөн, өк-
төмас 896 кг. Сы-ыжда ыб вылө-жө көзөмас сортујтөм
рузөг, бостөмас 605 кг. Унаөн-ја урожајыс лебөм сор-
тујтөм көзыснас?

$$\begin{array}{r}
 896 \text{ кг} \\
 - 605 \text{ кг} \\
 \hline 291 \text{ кг}
 \end{array}$$

Мыла колтчан числоас дассес местын сув-
төтөм сецөм-жө числө, кыщөм сулалө чинан
чилоас?
Прөверитө решајтөмсө содтөмөн.

$$\begin{array}{r}
 195. \quad 594 - 302 = \quad 574 - 450 = \quad 765 - 340 = \\
 876 - 503 = \quad 857 - 306 = \quad 983 - 540 = \\
 978 - 877 = \quad 753 - 400 = \quad 538 - 204 = \\
 733 - 432 = \quad 937 - 630 = \quad 380 - 250 = \\
 876 - 370 = \quad 972 - 371 = \quad 856 - 506 =
 \end{array}$$

196. Клевер бөрын лонлөн урожај шогмөм 557 кг
гектар вылын, а рузөг бөрын сја му вылын-жө шогмөм токо
205 кг. Кыным килограммөн лон урожајыс клевер бөрас вы-
лыжнык рузөг бөрын урожајса?

197. Көзан машинаөн көзикө 1 гектар вылө мунөм 128 кг
көзыс зөр. Киөн көзикө зөрыс мунөм 192 кг. Кыным ки-
лограмм берегитөм көзыссө көзан машинаыс 1 гектар вылө?

192 кг
128 кг
64 кг

Тужо-ја 8 јединицасо чинтны 2 јединицаис?
Мыј мытчалө чутыс (точкаыс), кода сувтөтөм
дассес вевдөрын?

Проверитө ответсө содтөмөн.

$$\begin{array}{r} 198. \quad 431 - 352 = \quad 463 - 282 = \quad 495 - 288 = \\ \quad 1541 - 940 = \quad 2548 - 1832 = \quad 6821 - 4908 = \end{array}$$

Проверитө ответсө содтөмөн.

199. Арса гөрөм өтик гектар вылис октөмас
980 кг зөр, тулысса гөрөм вылын—754 кг. Кыным кило-
граммөн арса гөрөмыс лебтөм урожајсө 1 гектар
вылас?

980 кг
754 кг
226 кг

Мыла чинан числоас дассес вевдөрын чут
суламө?

Кың колтчан числоас јединицаес местын
шогмис 6?

Проверитө ответсө содтөмөн.

$$\begin{array}{r} 200. \quad 430 - 116 = \quad 870 - 533 = \quad 720 - 108 = \\ \quad 580 - 436 = \quad 960 - 819 = \quad 470 - 169 = \\ \quad 670 - 447 = \quad 740 - 370 = \quad 880 - 590 = \end{array}$$

Проверитө ответсө мөдпөв решајтөмөн, токо перво
чинтан да колтчан числоезсө вежө местаезнас. Вернө-кө
чинтаныс вөли вөчөма, кыщөм число лоас колтчанас?

201. Кык гоз челаф колошиез понда да өтик гоз че-
лаф боґинкиез понда вештөмас 10 шаф 70 ур. Боґинкиес-
лөн доныс 6 шаф 15 ур. От гоз колошыслөн—2 шаф.
Унаөн-ја мөд гоз колоши понда вештөмас унажык от го-
зысса?

202. Крессаңинлө лон көзөм увтө контрактужтөмөн
сетөмас аванс 60 шаф. Сіја лонөн сетөм государстволө
400 шаф вылө. Уна-ја сөм бостас крессаңин государ-
ствосаң?

203. Јөв керан товарішчествоын өтик мөслө то кы-
щөмөс ітоговөј числоес:

В о е з	Войн лыс- тан луннез	Уна-ја јöлыс вонас	Вердöм вердассез вонас		
			Чорыт- тезö	Вына- езö	Ваа вердас- сез да веж вердассез
			Килограмме зöн		
Öт воас	293	2031	2300	340	600
Мöд воас	306	2350	2004	470	507

Лыддö, кыным лыстан лун содöмaс вонас мöсыслөн. Кыным килограмм содöм јöлыс? Кыным килограммөн чинöмaс чорыт вердассес?

$$\begin{array}{r} 2300 \\ - 2004 \\ \hline 296 \end{array}$$
 Сиз-ја задачаыс решајтöм?
 Мыла чинан числоaс дассес вестын да соес
 вестын чуттез сулалöны?

Проверитö ответсö содтöмөн. Тöдö унаөн-ја содöмaс вына вердассес. Унаөн-ја чинöмaс ваа да веж вердассес?

204. Московскöј областын колхоззес 1929 воö содöмaс 622-саң 2000-öң. Унаөн-ја колхоззес лöмaс унажык?

205. Колхозын ловја i не ловја инвентарлөн доныс 3790 шатсаң лебöм 9000 шатöң. Кыщöм суммалö доныс содöм?

106. То кыщöм урожај „Југыт асыв“ коммуналөн да öтнаса крессаналөн öтыжда муез вылис, килограммезöн:

	Рузöг	Зöр	Проса	Подсол- нушко	Картов- ки
Коммунаас	1700	1280	960	1280	9300
Öтнаса көңајствоезас	800	960	320	320	4800

Кыным килограммөн коммунаыс öктöм унажык рузöг? зöр? проса? подсолнушко? картовки?

207. „Краснöј путиловец“ завод „Фордзон путиловскöј“ тракторлö донсö чинтöм 6500 шатсаң 4000 шатöң. Унаөн-ја тракторыс лöм донтöмжык?

208. Сельско-көзәјственнөј кредитнөј товарішчестволөн вонас прикодыс (содтөтыс) вөлөм 21036 шағ, раскодыс (віҙөмыс) 15344 шағ. Уна-ја товарішчестволөн прибылыс?

$$\begin{array}{r} 21\ 036 \\ - 15\ 344 \\ \hline 5\ 692 \end{array}$$
 Мыј мытчалөны чуттес, көдна сувтөтөмас
 гоес, сурссес да дас сурссес вевдөрө?

$$\begin{array}{r} 21\ 036 \\ - 5\ 692 \\ \hline 15\ 344 \end{array}$$
 Проверітам оветсө чінтөмөн: — 21 036
 чінан чіслоһаң бөстам колтчан чі- 5 692
 слосө. Көлтчас-ја оҙға чінтан чіслоыс? 15 344

$$\begin{array}{r} + 15\ 344 \\ + 5\ 692 \\ \hline ? \end{array}$$
 Проверітө ответсө содтөмөн. Содтө чінтан
 чіслосө колтчан чісло бердас. Лоас-ја чінан
 чіслоыс?

209. $350 - 127 =$ $604 - 351 =$ $600 - 369 =$
 $580 - 549 =$ $409 - 263 =$ $700 - 423 =$
 $730 - 452 =$ $908 - 479 =$ $900 - 709 =$

210. $1\ 000 - 287 =$ $4\ 325 - 3792 =$ $1\ 000 - 496 =$
 $1\ 000 - 763 =$ $5\ 693 - 4849 =$ $9\ 263 - 5\ 785 =$
 $1\ 000 - 579 =$ $7\ 345 - 4789 =$ $8\ 164 - 6\ 789 =$

211. $8\ 241 - 5\ 030 =$ $5\ 030 - 3\ 518 =$ $6\ 666 - 2\ 888 =$
 $4\ 842 - 2\ 981 =$ $9\ 005 - 7\ 364 =$ $7\ 000 - 3\ 967 =$
 $7\ 957 - 6\ 098 =$ $8\ 007 - 4\ 959 =$ $9\ 002 - 8\ 487 =$

212. Леңінлөн кулан лун—21 январ 1924 во. Уна-ја кадыс—быдса воес, толіссес (місеччес) да луннес чулалісө Леңін кулөм бөрын талунһа лунөз?

213. Октабрскөј революціја шогміс октабр 25 лунө 1917 воын (важ календар сөрти). Уна-ја кадыс чулаліс өніөз? Көр Октабрскөј революціјалө лоас 25 во? Уна-ја кадыс коліс сетчөз, көр лоас 25 во?

214. 1927-28 воӧ совхозлӧн вӧлӧм 1299 трактор. 1929-30 воын нија лӧисӧ 6155. Кыным трактор шӧр лыдӧн содӧм быд воӧ?

215 1928 воӧ совхозезын вӧли 2200 мӧс, 1929 воӧ лоис 20278 јурӧн сысса унажык. Ешӧ чулалис во, сек мӧссес лоисӧ 85000. Кыным мӧс совхозлӧн содӧм 1930 воын?

УНАПАСА ЧИСЛОЕЗ СОДТӧМ дА ЧИТӧМ.

216. Машиннӧј товаришчество бостӧм машинаез кре-
дит (долг) 1250 шаџ вылӧ. Вештыны ны понда мӧдӧм
сиз: бостикас 312 шаџ, кӧр бостасӧ медоџа урожај—
371 шаџ, кӧр бостасӧ мӧдик урожај—250 шаџ, мукӧдсӧ—
кӧр бостасӧ кујимӧт урожај. Уна-ја колас вештыны мед-
бӧрын?

217. Илинскӧј кредитнӧј товаришчестволӧн то кыз
быдмӧм оборотыс (шаџтезӧн):

Јанварын	Февралын	Мартын	Апрелын	Мајын	Јунын
27 875	33 391	38 390	50 789	56 569	62 598

Лыдӧ, унаӧн-ја јунын оборотыс вӧлӧм унажык быд
мукӧд тӧлиссезса.

218. Арса кӧџан кадӧ колхоз „Гигант“, кӧдалӧ колӧм
план сӧрти кӧџны 3960 га, кӧџӧм 4 692 га. Колхоз „Ыжыт
кӧџин“ кӧџӧм 3 430 га, а план вылас вӧлӧм кӧџны 2 275 га.
Колхоз „Октябр“ кӧџӧм 6 870 га, а планас вӧлӧм кӧџны
3 870 га. Кыным гектарӧн кӧџӧмыс кујимнан колхозыс-
лӧн ӧтлаын содӧм оџа планнес сӧрти?

219. Самообложеньӧӧн ӧктӧмас 12781 шаџ туйӧ сиз:
сӧмӧн 8724 шаџ да быд натураӧн 3745 шаџ. Уна-ја
ешӧ колтчӧм ӧктыны?

220. Самообложеньӧӧн ӧктӧм сӧмсӧ виџӧмас то
кытчӧ: посез лӧсӧтӧмӧ 3914 шаџ; пожарнӧј инвентар
бостӧмӧ 2722 шаџ 29 ур; колофеччез гарјӧм понда 1056 шаџ.
Мунда колӧм, сја мунӧм вил школаез керӧмӧ. Уна-ја
мунис школаез керӧмӧ, быдӧс-кӧ самообложеньӧӧнас ӧктӧм
11 629 шаџ 95 ур?

221. Колхозлөн быдöс инвентарлөн доныс 11 920 шаф. Эта донын то мы: построј — 2 590 шаф, пода — 4 500 шаф, а мукöдыс — машинаез. Уна-ја сулалöны машинаез?

222. Арфельлөн 21 888 шаф сöм. Эта сöмын асланыс 11 950 шаф, а мукöдсö бостöмас кредит. Унаöн-ја унажык асланыс сöмыс кредитса?

223. Колхоз быд имушестволөн доныс 76 000 шаф. Кујим во сајын (оңзуну) колхоз пондiс ужавны то кыщöм капиталөн: постројлөн доныс 12 500 шаф, пондалөн — 11 500 шаф. Кыщöм суммаөн колхозлөн асланыс сöмыс содöма, нија-кö кујим онас ссуда бостiсö 27 000 шаф?

224. Коммуна сетöм јöv государстволö 1930 воын 36 000 шафлö. 1928 воын коммуна сетлöм јövсö јешажык 1930 воынса 23 500 шафөн, 1929 воын унажык 1928 воынса 13 500 шафөн. Кыным шафлö сетöм јövсö 1929 воын?

225. Москвасаң кöзан кад кежö ужавны ыстöмас деревняезö 5 790 морт. Мöсква областö — 3 769 морт. Шöррöt Волгаö — 635; ТСЧО-ö — 287; Хоперскöј округö — 54, Казакстанö — 111; Севернöј Кавказö — 44; Шöр Аңијаö — 131 Мукöдыс пырöмас уж пешлан бригааезö (проверочнöј бригааезö). Кыным морт пырöмас бригааезас?

ЫЖЫТ ЧИСЛОЕЗ.

226. Содтö 90 сурс бердö 10 сурс. Кыным сурс доас?

227. Го сурс то кың гiжсö: 100 000. Кыным разрјад ета чiслоын?

228. Лыддö чiслоез: 200 000; 400 000; 600 000.

229. Гiжö цифраезөн енö чiслоесö: го сурс; кујим-го сурс; öкмысго сурс.

230. Кыным килограмм 800 т? 300 т? 500 т? 825 т? 305 т? 570 т?

231. Ена чiслоезын јансötö чутөн (точкаөн) кујим цифравескытлаңсаңас шулгалаң (то кың: 148 963). Сыбöрсан лыддö енö чiслоесö горөн: 148 963; 325 148; 690 146; 800 020; 800 003; 825 000; 305 000; 570 000.

232. Кыным ур 1 489 шағын 63 урын? 3 251 шағын 48 урын? 6 901 шағын 46 урын? 8 000 шағын 20 урын?

233. Кыным метр 385 км-ын? 385 км да 265 м? 385 км да 45 м? 385 км да 5 м? 585 км?

$$\begin{array}{r}
 234. \quad + \begin{array}{r} 133821 \\ \hline 211172 \\ \hline ? \end{array} \quad + \begin{array}{r} 784297 \\ \hline 114613 \\ \hline ? \end{array} \quad + \begin{array}{r} 790017 \\ \hline 109983 \\ \hline ? \end{array} \quad + \begin{array}{r} 333666 \\ \hline 588999 \\ \hline ? \end{array}
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 235. \quad - \begin{array}{r} 344993 \\ \hline 211172 \\ \hline ? \end{array} \quad - \begin{array}{r} 898910 \\ \hline 794297 \\ \hline ? \end{array} \quad - \begin{array}{r} 900100 \\ \hline 109833 \\ \hline ? \end{array} \quad - \begin{array}{r} 922665 \\ \hline 588999 \\ \hline ? \end{array}
 \end{array}$$

236. Уна-ја Луберецкөј завод керө машинаез:

Кыщом машинаез	1928-29 во	1932-33 во
Кольта көрталан вундан машинаез	1 000	20 000
Вундан машинаез	19 000	35 000
Ыщкисан „	29 000	105 000

Кыным быд-коф машина codacö vit воён.

237. Округ-паста кредитнөј товаршчествоезлөн оборотес вөлөмас: во пондөтан гөгөрас 386 652 шаф, а во коңеч гөгөрас лебөмас 586 092 шафөз. Кыщөмөс оборотес лобөмас таваршчествоезлөн во коңеч гөгөрас?

$$\begin{array}{r}
 238. \quad 53\,482 + 38\,737 - 45\,435 = \\
 \quad \quad 91\,345 - 84\,568 + 34\,531 = \\
 \quad \quad 10\,000 - 5\,367 + 39\,759 =
 \end{array}$$

239. Кыз ми 900 000 бердө codтам 100 000, сек мијан лос 1 000 000—өтік мильон (сурсес сурс).

240. $900\,000 + 100\,000 = 1\,000\,000$

$990\,000 + 10\,000 = 999\,900 + 100 =$

$999\,000 + 1\,000 = 999\,999 + 1 =$

241. Кілометрын 1000 м. Метрын 1000 мм. Кыным мільмітр кілометрын?

242. Тонаын 1000 кг. Кілограммын 1000 г. Кыным грамм тоннаын?

243. Лыддö енö чіслоесö: 5 000 000; 6 000 000; 8 000 000; 9 000 000; 9 500 000; 6 900 000.

244. Гіжö цыфраезөн енö чіслоесö: кык мільон; кујім мільон; ноль мільон. Кыным нуль колö гіжны 2-бердас? 3-бердас? 4-бердас?

245. Кынымöt местын вескытлансаң шулгалаңö гіжсö мільон?

246. Савхозез госуларстволö сетöмас наң: 1927-28 в. —1 213 000 ц, 1928-29 воö—1 941 000 ц, 1929-30 воö—4 537 000 ц. Уна-ја наң совхоззес сетöмас госуларствоыслö кујимнан воас?

247. 1 март кежö 1929 воö сберегателнöј кассаезын РСФСР-ын вкладчиккес (кöда кассаас вїдöны сöмсö) вöлöмас 3 326 778 морт. Ета чіслоіс 331 510 вкладчик Москваіс, 212 252 вкладчик Леңінградіс. Кыным вкладчик вöлöм мукöд кассаезас быд РСФСР папта?

248. Текстілнöј фабрікаын öт жын воас керöмас 14 409 570 м сітеч, мөд жын воас—17 097 596 м сітеч. Уна-ја сітеч фабрікаыс керöм онас?

249. Лыддö чісло 518 947 823. Кыным разрjad сетөн? Кыщöм кыв мі шуамö етö чіслосö лыддїкö кујімöt да нолöt разрjad коласас? Кыщöм кыв шуамö січїмöt да кватöt разрjad коласас?

Медоңа кујім разрjадыс (823 једїница) шусöны једїница классөн. Мукöд кујім разрjадыс (947 сурс) шусöны сурс классөн. Оңлаң кујім разрjадыс (518 мільон) шусöны мільон классөн.

250. Клеткаа гумага вьлө гижө етө таьлцаё:

	III класс, миллоннез			II класс, сурсез			I класс, jediniцаез		
	9	8	7	6	5	4	3	2	1
	Go мил- лоннез	дас мил- лоннез	Jediniца миллоннез	Go сурс- сез	дас сурс- сез	Jediniца сурсез	Goез	дасез	Jedini- цаез
1 jediniца . .									1
1 дас								1	0
1 со							1	0	0
1 сурс						1	0	0	0
1 дас сурс . .					1	0	0	0	0
1 со сурс . .				1	0	0	0	0	0
1 миллон . . .			1	0	0	0	0	0	0
1 дас миллон .		1	0	0	0	0	0	0	0
1 со миллон .	1	0	0	0	0	0	0	0	0

Ета таьлца сөрти ми аьзам, мыь цифрасө-кө ми ве-штам öтик разьрядөн шуьгалаь, сек сija пон-дас пjатнавны дас сымдаөн ьжытжык чиcло оьза чиcлоьсса.

251. Лөсөтө оьза-кодө таьлца разьрядезөн да классезөн. Гижө таьлцаас цифраезөн чиcлоез ена зада-чаезиc.

Сберегательнөй кассаезын РСФСР-ын 1 март кежө 1929 воө вөлөм кыксо кыжамыс куьим миллон куьимсо кыкдас öкмыс сурс вiтсо шаь. Ета чиcлоьын Москва кас-

саезын вӧлӧм нӧлдас сӧзим миллион со кыкжамыс-дас кујим сурс со шаф, а Ленинград кассаезын — кыкдас ӧтик миллион сӧзимсо витдас сурс кыкжамыссо шаф.

Лыддӧ, уна-ја вклатдес лоасӧ мукӧд кассаезас РСФСР-ын да гижӧ петӧм чӧслосӧ класса таблицаас-жӧ.

252. Гижӧ таблицаас цыфраезӧн то кыщӧм чӧслоез: со кыкдас кујим миллион со кыкдас кујим сурс со кыкдас кујим; дас вит миллион дас кваф сурс дас сӧзим; кыксо миллион кыксо сурс кыксо; ӧкмыссо ӧкмысдас ӧкмыс миллион кыкжамыссо кыкжамысдас сурс сӧзимдас.

253. Ужалӧс ӧтирлӧ (емтӧммезлӧ да середнаккезлӧ) РСФСР паста (автономнӧј республикаезтӧг) революција бӧрын дӧнӧс 102300000 га му. Помешшиккезсаң ета чӧслоын вӧли 31700000 га, ви́ркуезсаң да манастыррезсаң 1800000 га, казнасаң 13000000 га да вӧррез увтис 5800000 га. Мукӧд муыс дӧнӧс ас-коласын муез модпӧв јансӧттӧн (кинлӧн вӧли уна му да ачыс сӧјӧ ез ужав, ужӧтис јӧзсӧ, сешӧмыслис мырдӧсӧ, сетисӧ ужалӧслӧ). Уна-ја му дӧнӧс емтӧммезлӧ ра середнаккезлӧ ас-коласын муез модпӧв јансӧтикӧ?

254. СССР паста коопера́цияын пажӧвӧј капитал быдмӧм то кыз:

Кооперација нӧм	Вӧли пажӧвӧј капитал 1927-28 в.	Лоас пажӧвӧј капитал 1932-33 в.	Содас 5 воӧн
	ш а ф т е з ӧ н		
Сельско-кӧчајственнӧј . . .	65 000 000	583 000 000	?
Кустарно-промышленнӧј . . .	43 000 000	366 000 000	?
Городскӧј потребителскӧј . . .	30 000 000	188 000 000	?
Сельскӧј потребителскӧј . . .	90 000 000	658 000 000	?
Керкукеран кооперација . . .	103 000 000	510 000 000	?
Быдӧс . . .	?	?	?

Јуасан пассес местӧ сувтӧтӧ чӧслоез кыщӧмӧс колӧны.

255. 999 000 000 бердө-кө содтамө 1 000 000, сек лоас гурс мильон, шусө—миллард. Гижө: **1 000 000 000.**

256. Лыддө енө числоесө:

2 000 000 000; 5 000 000 000; 7 000 000 000.

Гижө цыфраезөн числоез: кујим миллард; кык-жамыс миллард. Кыным нул колас сувтотны 3 бөрас? 8 бөрас?

257. Кынымөт местын вескылаңсаң шулгалаңө (кынымөт разрjадын) гижө миллард? Го миллард? дас миллард?

258. дасөт, дас өтик да дас кык разрjа-десмытчалөны нөлөт класс—милларддес.

Гижө таблица классес понда: јединица класс, гурс класс, мильон класс, миллард класс.

259. Витвоса план сорти селско-көзjајственнөј машинаез 1932-33 воө пунктөм вөли керны 610 000 000 шатлө. Бөрынжык сijө плансө ыждөтисө 1 000 000 000 шатөз.

Лыддө, унавлө-ја планыс содөм?

Гижө енө числоесө класса таблицаө.

260. Витвоса план сөрти ССРС мөдөмас вөли промышленностө виңны медозза воас 1 659 000 000 шат, мөд воас—2 331 000 000 шат. Ена цыфраез тujө виçөма медозза воас 1 734 000 000 шат, мөд воас—2 423 000 000 шат.

Уна-ја сомыс виçөм унажык планыс сөрти јјатилетка озза кык воас?

Гижө енө числоесө класс таблицаө.

261. ССРС-га госуларственнөј бјуджет витвоса план сөрти озза кык во кежас вөли пунктөм 16 900 000 000 шат. 1928-29 воын сija (бјуджет) вөли 8 100 000 000 шат, 1929-30 воын—11 623 900 000 шат. Унаөн-ја ыжытжык лөм озза кык воын бјуджет витвоса планын пунктөм озза кык во кежө бјуджетса?

262. Витвоса план сөрти мөдөмас содтыны көзан площадсө колхозезын то мундаөн: медозза воас 1 400 000 га, мөд воас—1 900 000 га, кујимөт воас—2 500 000 га, нөлөт воас—3 700 000 га. А шогмис сiз: медозза кык воас көзан площад колхозезын содс 30 000 000 га. Кыным гектарөн кык воөн содөмыс лөм унажык планын пунктөм нөл во кежө содөмса?

БОСТӨМ

263. Уна-ја сулалө 4 метр ној (сукно), вузавны-кө сiјө 7 шафөн метрсө?

$$7 \text{ шаф} + 7 \text{ шаф} + 7 \text{ шаф} + 7 \text{ шаф} = 28 \text{ шаф.}$$

7 шафсө колө босны содтан чiслоезөн нолис. Етаз содтавны дыр, да i гижөтыс куза нужалө. Öтыжда чiслоез содтөмсө поңө женитжыка гижны то кыз:

$$7 \text{ шаф} \times 4 = 28 \text{ шаф.}$$

Ета виль-моз гижөмыс шусө бостөмөн.

$$7 \text{ шаф} \quad \times \quad 4 \quad = \quad 28 \text{ шаф}$$

бассан

бостан

лоан
число

264. Медоң керө содтөмөн, а сыборсаң бостөмөн ено задачаесө:

1 кг сов сулалө 4 ур. Уна-ја сулалө 7 кг сов?

1 карандаш сулалө 8 ур. Уна-ја сулалөны жын ду-жина карандаш?

Көр гижатө решитөмсө бостөмөн, кырөвтө улисаң: боссан чiслосө öтик виңөн, бостан чiслосө—кык виңөн, лоан чiслосө—кужим виңөн.

ÖТИКПАСА ЧIСЛОЕЗ БОСТӨМ.

265. 1 кг рузөг пиң сулалө 9 ур. Уна-ја сулалөны 2 кг? 3 кг? 4 кг? 5 кг? 6 кг? 7 кг? 8 кг?

Гижө то кыщөм табыца:

С О Д Т Ö М	Бöстөм
9	$9 \times 1 = 9$
$9 + 9 = 18$	$9 \times 2 = 18$
$9 + 9 + 9 = 27$	$9 \times 3 = 27$
$9 + 9 + 9 + 9 = 36$	$9 \times 4 = 36$
$9 + 9 + 9 + 9 + 9 = 45$	$9 \times 5 = 45$
$9 + 9 + 9 + 9 + 9 + 9 = 54$	$9 \times 6 = 54$
$9 + 9 + 9 + 9 + 9 + 9 + 9 = 63$	$9 \times 7 = 63$
$9 + 9 + 9 + 9 + 9 + 9 + 9 + 9 = 72$	$9 \times 8 = 72$
$9 + 9 + 9 + 9 + 9 + 9 + 9 + 9 + 9 = 81$	$9 \times 9 = 81$

Гіжӧ тетраддезаныт содтан таблицасӧ. Гіжікас пешлӧ—сещӧмӧс-ја колӧны ответтес.

Гіжӧ тетраддезаныт бостан таблицасӧ.

266. Сортіровка 1 часӧ весӧтӧ 9 ц кӧҕыс. Кыным центнер сја весӧтас 6 часӧ? 8 часӧ? 9 часӧ?

267. Гіжӧ тетраддезӧ содтан да бостан таблицаез 2 чӧсло понда.

Лыддӧ да гіжӧ, кыщӧмӧс колӧны суммаес да лоан чӧслоес.

Содтан таблица 2 чӧсло понда	Бостан таблица 2 чӧсло понда
$2 + 2 = 4$	$2 \times 2 = 4$
$2 + 2 + 2 = 6$	$2 \times 3 = 6$
$2 + 2 + 2 + 2 = 8$	$2 \times 4 = 8$
$2 + 2 + 2 + 2 + 2 = ?$	$2 \times 5 = ?$
$2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 = ?$	$2 \times 6 = ?$
$2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 = ?$	$2 \times 7 = ?$
$2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 = ?$	$2 \times 8 = ?$
$2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 = ?$	$2 \times 9 = ?$

268. Кыным ур лоас 2 ура 8 сӧмын?

269. Мыј сӧкытаӧс лоасӧ 2 кг-а 9 гірі?

270. Кооператів сетӧ місечнас ӧтік мортлӧ 2 кг сахар. Кыным кг сја сетас місеч кежӧ 7 мортлӧ? 8 мортлӧ?

271. Керӧ содтан да бостан таблица 3 чӧсло понда. Гіжӧ правільнӧја суммаесӧ да лоан чӧслоесӧ.

272. Тракторӧн ужалӧм понда ӧтік час вештӧны 3 шаҕ. Уна-ја колас вештыны 8 час понда? 7 час понда? 6 час понда?

273. Заплӧд керны стоббезлӧ вайӧмас 9 кер. Быд керіс петӧ 3 стоб. Кыным стоб быдӧссӧ петас?

274. „Фардзон“ тракторӧн гӧрікӧ мунӧ 3 кг мавтан масло быд ӧтік гектар гӧрӧм вылӧ. Уна-ја мунас маслоыс 3 гектар гӧрікӧ? 5 га? 8 га?

275. Керӧ содтан да бостан таблицаез 4 чӧсло понда, гіжӧ правільнӧја суммаесӧ да лоан чӧслоесӧ

276. Өтік метр ној сулалө 4 шат. Уна-ја доныс 4 метрлөн? 5 м? 6 м? 7 м? 8 м? 9 м?

277. Вундан машинаөн поңо вундыны өтік лунө 4 га. Кыным гектар вундессас 3 лунөн? 5 лунөн? 6 лунөн?

278. Ыщкисан машинаөн поңо ыщкыны өтік лунө 4 га. Кыным гектар ыщкиссас 2 лунөн? 4 лунөн? 7 лунөн?

279. Керө содтан да бостан табыца 5 число понда, гижө правльнөја суммасө ды лоан числоезсө.

280. Уна-ја доныс 8 калачлөн, өтік калачыс сулалөкө 5 ур? Уна-ја доныс 7 калачлөн? 9 калачлөн?

281. Көңөмас 5 кадула рузөг. Бостөмас 7 сымда. Кыным кадула рузөг бостөмас?

Уна-ја бостисө бы, көр урожајыс бы вөлі 9-сымда? 8-сымда?

282. Көңан машинаөн луннас көңсө 5 га. Кыным гектар көңсас 3 лунөн? 6 лунөн?

283. Өтік рузөг колта лебтө 5 кг. Уна-ја лебтөны 2 колта? 7? 9? 8? 4?

284. „Зигзаг“ пиңалөн өтік планкаас 5 пиңөн. Кыным пиң 4 планкаын? 6-ын? 8-ын? 7-ын?

285. Оңза гижөм бостан табыцаезнытө пешлө (проверитө) ета табыца сөрти.

$2 \times 2 = 4$	$3 \times 2 = 6$	$4 \times 2 = 8$	$5 \times 2 = 10$
$2 \times 3 = 6$	$3 \times 3 = 9$	$4 \times 3 = 12$	$5 \times 3 = 15$
$2 \times 4 = 8$	$3 \times 4 = 12$	$4 \times 4 = 16$	$5 \times 4 = 20$
$2 \times 5 = 10$	$3 \times 5 = 15$	$4 \times 5 = 20$	$5 \times 5 = 25$
$2 \times 6 = 12$	$3 \times 6 = 18$	$4 \times 6 = 24$	$5 \times 6 = 30$
$2 \times 7 = 14$	$3 \times 7 = 21$	$4 \times 7 = 28$	$5 \times 7 = 35$
$2 \times 8 = 16$	$3 \times 8 = 24$	$4 \times 8 = 32$	$5 \times 8 = 40$
$2 \times 9 = 18$	$3 \times 9 = 27$	$4 \times 9 = 36$	$5 \times 9 = 45$

286. $2 \times 3 = ?$ $2 \times 4 = ?$ $2 \times 5 = ?$ $3 \times 4 = ?$
 $3 \times 2 = ?$ $4 \times 2 = ?$ $5 \times 2 = ?$ $4 \times 3 = ?$
 $3 \times 5 = ?$ $5 \times 3 = ?$ $4 \times 5 = ?$ $5 \times 4 = ?$

Лоисө-ја мөдик лоан числоез, көр ми боссан да бостан числоесө мөднөж сувтөтөм, вејим нијө местаезнаныс?

287. Керкуын 7 өшын. Быд өшынын 4 эвен. Кыным эвен быдос өшынын отлайн?

288. Витлуна нефелын (пятидневка) 4 ужалан лун. Кыным ужалан лун 3 витлуна нефелын? 7 витлуна нефелын?

289. Гижө бостан табыца етаç:

$2 \times 2 = 4$	$3 \times 3 = 9$	$4 \times 4 = 16$	$5 \times 5 = 25$
$2 \times 3 = 6$	$3 \times 4 = 12$	$4 \times 5 = 20$	$5 \times 6 = 30$
$2 \times 4 = 8$	$3 \times 5 = 15$	$4 \times 6 = 24$	$5 \times 7 = 35$
$2 \times 5 = 10$	$3 \times 6 = 18$	$4 \times 7 = 28$	$5 \times 8 = 40$
$2 \times 6 = 12$	$3 \times 7 = 21$	$4 \times 8 = 32$	$5 \times 9 = 45$
$2 \times 7 = 14$	$3 \times 8 = 24$	$4 \times 9 = 36$	
$2 \times 8 = 16$	$3 \times 9 = 27$		
$2 \times 9 = 18$			

290. Кыç колө сувтотны боссан числоесө да бостан числоесө ена примеррезын, медбы азыны ответез медбөрја табыцаыс сөрти?

$$7 \times 2 = 4 \times 2 = 5 \times 3 = 8 \times 5 = 9 \times 4 =$$

$$6 \times 3 = 7 \times 5 = 6 \times 2 = 6 \times 5 = 8 \times 3 =$$

291. Керө содан да бостан табыца 6 число понда. Сувтотө суммаез да лоан числоез кыщомос колөны.

Пантасөны-ја ена табыцаын 12, 18, 24, 30 лоан числоез?

Пантаслисө-ја нја озза табыцаезас?

Кыщом вил лоан числоез емос ета табыцаын?

292. Медбы çимлавны 1 лунө отик гектар рузөг, колөны 6 морт. Кыным морт колас çимлавны отик лунөн 6 га рузөг? 7 га? 8 га?

293. Отик метр матерјо сулалө 50 ур, а 1 метр ној 4 шаф. Унаис-ја нојыс донтөмжык матерјоысса?

294. Гижө содан да бостан табыца 7 число вилө. Сувтотө суммаесө да лоан числоесө.

Пантасөны-ја ета бостан табыцас лоан числоез: 14? 21? 28? 35? 42?

Вөлисө-ја нја озза табыцаезас?

Кыщом вил лоан числоез емос ета табыцаын?

295. Мөс отик лунө сетө 7 кашнык јөв. Кыным кашнык сја сетас 5 лунө? 7 лунө? 9 лунө?

296. 9 местіс ышкөмәс клевер 8 копнаһи быд местіс. Кыным копна быдөсыс?

297. Решајтө еһө примерресө:

$$\begin{array}{cccc} 6 \times 6 = & 7 \times 7 = & 7 \times 9 = & 4 \times 8 = \\ 5 \times 8 = & 6 \times 8 = & 5 \times 7 = & 7 \times 8 = \\ 4 \times 9 = & 5 \times 9 = & 6 \times 9 = & 6 \times 7 = \\ 5 \times 6 = & 7 \times 5 = & 6 \times 5 = & 7 \times 6 = \end{array}$$

298. Керө содтан да бостан таһлица 8 чісло понда. Сувтөтө колан суммаез да лоан чіслөез.

Пантасөһны-ја ета таһлицыһи лоан чіслөез: 16? 24?? 32? 40? 48? 56?

Озза таһлицезас һија вөлісө езө?

Кышөм виль лоан чіслөез ти аззатө ета таһлицыһи?

299. Вөла куртан машинаһи луннас позо куртһи 8 га виа. Кыным гектар куртан 3 лунһи? 5 лунһи? 7 лунһи?

300. Вундан машина визоһи понда 1 лунө вештөһи 8 шат. Уна-ја колө вештыһи машинаис 5 лун понда? 7 лун понда?

301. Керө содтан да бостан таһлица 9 чісло понда.

302. Огоречечыһи быд грјадис шөрөт чіслөһи өктөмас 9 капуста журһи. Кыным капуста жур өктисө 3 грјадис? 8 грјадис? 6 грјадис?

303. Кооперативыһи селодка сулалө 9 ур. Уна-ја сулалөһи 8 селодка? 7 селодка? 9 селодка?

304. Гижө тетрадө ешшө өтпыр бостан таһлица да содтө сы дыһө то етө таһлицасө:

$6 \times 6 = 36$	$7 \times 7 = 49$	$8 \times 8 = 64$	$9 \times 9 = 81$
$6 \times 7 = 42$	$7 \times 8 = 56$	$8 \times 9 = 72$	
$6 \times 8 = 48$	$7 \times 9 = 63$		
$6 \times 9 = 54$			

Мыла стобоккес ета таһлицыһи лоһи жөһытжыкөс і жөһытжыкөс?

305. Решајтө примеррез:

$$8 \times 7 = \quad 8 \times 6 = \quad 8 \times 8 = \quad 9 \times 6 = \quad 9 \times 8 =$$

306. Көзан машинаһи көзөһи 6 ц рузөг. Урожај лоөһи өкмыс сымда. Уна-ја рузөгсө өктөмас?

307. Мөдiк сыыжда-жө ыб ылыө кiөн көзөмас 9 ц рузөг. Урожај лоом кват сымда. Уна-ја рузөг өктөмас?

308. Пробнөј гектар му ылыс бостөмас 9 ц зөр. Уна-ја урожајсө сетас 4 гектар? 7 га? 9 га?

309. Кiөн көзөмас 8 ц зөр. Урожај лоом кват сымда. А сыыжда-жө ыб ылыө көзан машинаөн көзөмас 7 ц зөр. Урожај лоома өкмыс сымда.

Көда көзаныс буржык: кiөн көзөмыс, алы машинаөн көзөмыс?

310. 1 гектар когтөм һур ылыө көзны бостөмас көзыссез:

Клевер 5 кг; тiмофејевка 5 кг; когтор 4 кг; сiтурун 4 кг; урбөж турун 6 кг. Уна-ја быд көзыссө колө бостны, медбы көзны 5 га? 7 га? 9 га?

311. Справкаез аззыны ем бур бостан таблица, көдө 2000 во сайын гiжөм учонөј грек Пифагор. Етө таблицаө гiжө асланыт тетрафезө.

ПИФАГОРЛӨН БОСТАН ТАБЛИЦА

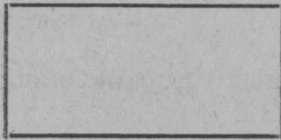
1	2	3	4	5	6	7	8	9
2	4	6	8	10	12	14	16	18
3	6	9	12	15	18	21	24	27
4	8	12	16	20	24	28	32	36
5	10	15	20	25	30	35	40	45
6	12	18	24	30	36	42	48	54
7	14	21	28	35	42	49	56	63
8	16	24	32	40	48	56	64	72
9	18	27	36	45	54	63	72	81

312. Медбы аззыны лоан чїсло 8×7 , колө лыддыны таблицасї 8-өт строчка да 7-өт стобїк. Сы местын, кытөн кыкјамысөт строчка сїзімөт стобїккөт лукасөны (крестасөны), аздамө чїсло **56**. Ета і ем лоан чїсло— $8 \times 7 = 56$.

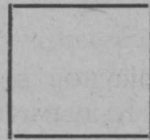
313. Аззө Піфагор таблица сөртї лоан чїслөез:

$$\begin{array}{cccccc} 3 \times 4 = & 9 \times 4 = & 6 \times 5 = & 7 \times 6 = & 8 \times 7 = & \\ 7 \times 3 = & 8 \times 3 = & 9 \times 4 = & 9 \times 7 = & 8 \times 8 = & \end{array}$$

ВЕСКЫТ НОЛПЕЛӨСА ФИГУРА ПЛОШЧА.

10 рїс.

11 рїс.

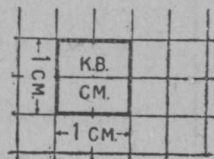
Кыным бокөн ена фігураезлөн? Кыным пелөсөн? Ена фігураес шусөны нолпелөса фігураезөн (четырехугольник).

Пелөсес ена фігураезлөн клетка пелөссескөт лооны топ. Сещөм пелөссес шусөны вескыт пелөссезөн. Сїз-кө-їнө мїжанліс фігураесө колө нїмтыны вескыт нолпелөса фігураезөн.

Пешлө (сравнїтө)—өтыждаөс-ја ена фігураезлөн өтвоста боккес?

Быд вескыт нолпелөса фігураын өтвоста боккес өта-мөдкөт өтыждаөс.

Пешлө боккесө өта-мөдкөт фігуралїс, кода 11 рїсунокын. Ета фігуралөн нолнан бокыс өта-мөдкөт өтыждаөс. Сещөм вескыт нолпелөса фігура, көдалөн нолнан бокыс өтыждаөс, шусө квадратөн.

12 рїс.

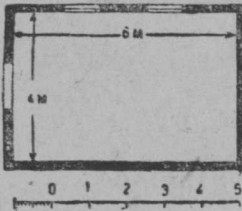
314. Чернїтө тетрафө 12 рїсунок.

Мыј кузаөс ета фігуралөн боккес?

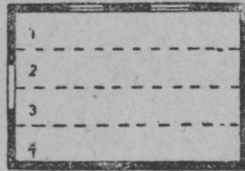
Сещөм квадратыс шусө квадратнөј сантїметрөн (кв. см).

315. Сещөм квадрат, көдалөн боккес 1 метрөн, шу-
сө квадратнөй метрөн (кв. м). Чертито квадратнөй
метр жожас.

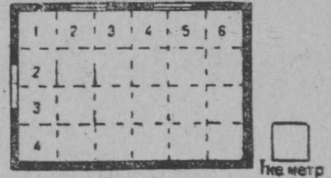
316. 13 рисунок вылын чертитөм олан жырлөн (комната-
лөн) план, гижөм сетөн мера кузана*s* i пастанас.

13 pic.

14 pic.

15 pic.

13 рисунок вылын сija планыс торjөтөм полоскаезö 1 м
пастаөн. Кыным полоска лoас?

15 рисунок вылын быд полоскаыс торjөтөм квадратнөй
метррезö. Кыным квадратнөй метр быд полоскаын? Кы-
ным квадратнөй метр быдöс комната плашчафас?

Быд полоскаын 6 кв. м. Полоскаес 4. 6 кв. м $\times$ 4 =
= 24 кв. м.

Комнатаас жож площадьыс 24 кв. м.

Аззыны-кө колö вескыт нөлпелöса фигу-
ралис площадь, колö мерайтны сылис кузасö
да пастасö, нија числөезөн керны бостом (ум-
ножењњо).

317. Лыдöө площадьез то кыщөм вескыт нөлпелö-
са фигураезлис:

Кузана <i>s</i> метррезөн	6	7	5	6	7
Пастанас метррезөн	4	6	3	6	7
Плошчаф кв. метррезөн	?	?	?	?	?

Кöдö естис вескыт нөлпелöса фигураесö туйö шуны
квдраттезөн?

318. Ыжыт-ја жож площадь керкуын, көда 8 м ку-
за да 6 м паста? 9 м-куза да 7 м-паста?

319. 16 рисунок сөрти лыддө, кыным квадратној миллиметр 1 кв. см-ын? Лыддө квадратној миллиметр-резон почтовөј маркалис площчад.

16 pic.

УНАПАСА ЧИСЛО ÖТИКПАСА ЧИСЛО ВЫЛÖ БОГТÖМ.

320. Öтик га виç, көда ва увтö оз сурлы, сетö 32 шаф докод. Уна-ја докодыс лоас кујим сещöм гаис.

$$\begin{array}{r} 32 \text{ шаф} \\ + 32 \text{ " } \\ 32 \text{ " } \\ \hline 96 \text{ шаф} \end{array} \quad \text{Ми решитим задачасö сөдтöмөн.}$$

Женытжыка решитöмсö туюö $\times \begin{array}{r} 32 \text{ шаф} \\ 3 \end{array}$ (богсан число)
 гижны бостöмөн, то кыз: $\frac{\quad}{96 \text{ шаф}}$ (богсан число)
 (лоан число)

321. Öтик га виç, көда тулыснас ва увтö шедлö, сетö 42 шаф докод. Уна-ја докодыс лоас 4 гаис?

Аззам етö бостöмөн: $\times \begin{array}{r} 42 \text{ шаф} \\ 4 \end{array}$ (богсан число)
 (богсан число)
 168 шаф (лоан число)

Кытчö ми гижим лоан числоыслис жефиницаесö? дассесö?

322. Кырасдор феревнаын сельхозналог бостикö öтик га пашнаис докодсö пуктöмас 55 шафö.

Уна-ја колö пуктыны докодсö 4 галö?

Мыла шогмис 22 дас? $\times \begin{array}{r} 55 \text{ шаф} \\ 4 \end{array}$
 220 шаф

Мыла лоан числоас жефиницаес местын сулалö нул?

323. Öтик ведрö төрö 12 литр гөгөр. Кыным литр лоö 3 ведраын? 5 ведраын? 9 ведраын?

324. Мешöкын 3 пуд руçөг. Кыным килограмм лоас сетөн, öтик пудас-кө лыддыны 16 кг?

325. Öтик посадын електричество сотöм понда бостöны 75 ур öтик тöлисö, сотны-кө 25 масиса (25 свечей) лампочка. Уна-ја колас вештыны, кыз 3 сещöм лампочка пондасö сотчыны 7 тöлис?

226. Көзән машинаһн көҙикө 1 га көҙөмөн колө 53 кг зөр. Уна-ја колас зөр, кыз көзны 5 га? 8 га? 3 га? 7 га?

327. Өтік гектар вылө көзсө 144 кг рузөг. Уна-ја колас рузөгыс 3 га көзны? Кыным тонна да килограмм рузөг бостасө 3 гектар вылис, урожајыс-кө лоас 6 сымда? 7 сымда?

328. Өтік килограмм көнтусис петө 225 г ви (поснөј ви). Уна-ја ви петас 3 кг-ис? 7 кг-ис? 9 кг-ис?

329. Вицөтө, верно-ја керөм бостөмыс:

$$\begin{array}{r} \times 3221 \\ 3 \end{array} \quad \begin{array}{r} \times 3221 \\ 4 \end{array} \quad \begin{array}{r} \times 9988 \\ 5 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 9663 \\ 12884 \\ 49940 \end{array}$$

Мыла мөд лоан числоас да кујимөт лоан числоас шөг-мисө дас сурссез?

Пешлө енө примерресө содтөмөн.

330. $35 \times 7 =$ $78 \times 4 =$ $243 \times 7 =$ $1427 \times 3 =$
 $48 \times 5 =$ $83 \times 8 =$ $378 \times 5 =$ $5392 \times 7 =$
 $39 \times 8 =$ $92 \times 5 =$ $425 \times 8 =$ $6478 \times 6 =$
 $57 \times 5 =$ $98 \times 9 =$ $639 \times 6 =$ $7864 \times 5 =$

331. Паскытыб сферевһаын 14 керку. Отырыс керө-мас колодеч гарҗыны смета 107 шатлө да 25 урлө. Гөмсө пондөмас өктыны самообложеньһоһн то кыз:

Көзәјство группаз	Кыным керку группаян	Уна-ја колө сетны сөмсө өтік көзәј-стволө	Уна-ја колө сетны өтік группалө	
			шат	ур
Беднөј көзәјствоз	5	1 шат 65 ур . . .	?	?
Шөрөтема "	6	Кујимис унажык бед-нөј көзәјствоыс сөрти	?	?
Кулак "	2	Сизимис унажык шө-рөтема көзәјст-воыс сөрти . . .	?	?
	13		?	?

Лыддө, лоас-ја быдөс сметаыс сөрти.

Нуллез бостан чісло коңечас да шөрас.

332. Коллектив бослөм МТС-іс (машино-трактарная станция) вартан машина ужавны 7 лун кежө; быд лун понда көсјісөм вештыны 7 шағ да 5 ур. Уна-ја быдөссө колө вештыны?

$$\begin{array}{r} \times 750 \text{ ур (боссан чісло)} \\ 7 \text{ (бостан чісло)} \\ \hline 5250 \text{ ур (лоан чісло)} \end{array} \quad \text{Мыла једініцаес тујө лоан чіслоас сувтөтөм нуль?}$$

Уна-ја вартан машинаөн ужалөміс колас вештыны 3 лун понда? 5 лун понда? 9 лун понда?

333. Вескыт нольпелөса му куғанас 200 м, пастанас 9 м. Ыжыт-ја сылөн площадыс?

$$\begin{array}{r} \times 200 \text{ м} \\ 9 \\ \hline 1800 \text{ кв. м} \end{array} \quad \text{Мыла лоан чіслоас једініцаес тујө да дассес тујө сувтөтөм нуллез?}$$

Площадыс муыслөн 1800 кв. м. Проверітө ответсө содтөмөн.

334. докод өтік крессанскөј көзајстволөн сешөм местын, кытөн ем МТС, 230 шағсаң содөм кык-сымда, да ешшө 30 шағөн. Кыщөм лоөм шөрөт лыдөн докод өтік көзајстволөн?

$$\begin{array}{lll} \mathbf{335.} & 380 \times 6 = & 950 \times 9 = & 560 \times 5 = \\ & 3800 \times 6 = & 9500 \times 9 = & 5600 \times 5 = \end{array}$$

$$\mathbf{336.} \quad \begin{array}{lll} 38000 \times 6 = & 95000 \times 9 = & 56000 \times 5 = \\ 30508 \times 8 = & 407000 \times 5 = & 500904 \times 9 = \end{array}$$

337. Мөс-кө вердны нормаез сөрти, кық шөктөны агрономмез, сек сіја вонас вермас сетны јөвсө 5 сымда, мунда ачыс лебтө. Лыддө килограммезөн, уна-а јөв вермас сетны мөс, көда лебтө 390 кг?

338. Быд станок мельнічаын 1 часө вермө ізны 160 кг су-тус. Уна-ја вермасө ізны 1 часө ноль станок?

339. Сортірујтөм рузөгөн көзікө урожајыс. лебөм 1 гектар вылын 240 кг-өн. Уна-ја вермас лебны урожај, көчы-кө 7 га? 4 га? 9 га?

340. Отік гектар выліс бостомас 3200 кг. віка турун. Кыным тонна да центнер віка турун бостасө ета урожајон 2 га-іс? 5 га-іс? 9 га-іс?

341. Віл фабрика Івано-Вознесенскөјын керөны сің, медбы сіја быд лунө верміс леңны 4300 јук мануфактура (хлопчатобумажнөјө).

Уна-ја мануфактура леңас фабрикаыс 5 лунөн? 6 лунөн?

342. Сельско-көзајственнөј машина керан завод Ростовын пандас керны өтік лунө:

Плуггез	Бельгаез	Вөла ку- раннез	Ышкан машинаез	Көзан машинаез
880	200	205	160	80

Уна-ја быд машинасө јанын керас заводыс 4 лунөн? 6 лунөн?

10-лө да 100-лө бостөм.

343. Совхозын вартөны руңог 4 вөла вартан машинаон, көда 1 часө вермө вартны 3 центнер су-тус. Уна-ја вартас сіја 10 лунөн, мөднөж 100 ужалан часөн?

$$3 \text{ ц} \times 100 = 300 \text{ ц.}$$

Кың мөднөжсаліс чіслоыс, көр мі сы-бердө вескыт-лаңас сувтөтім кык нул?

344	$18 \times 10 =$	$230 \times 10 =$	$460 \times 100 =$
	$37 \times 10 =$	$460 \times 10 =$	$830 \times 100 =$
	$24 \times 100 =$	$3900 \times 10 =$	$4700 \times 100 =$
	$93 \times 100 =$	$4500 \times 10 =$	$9300 \times 100 =$
	$870 \times 100 =$	$8009 \times 10 =$	$9306 \times 100 =$
	$902 \times 100 =$	$7030 \times 10 =$	$6020 \times 100 =$
	$509 \times 100 =$	$6040 \times 10 =$	$7020 \times 100 =$

345. Отік часө тријер весөтө 250 кг су-тус. Кыным тонна да кілограмм сіја весөтас 10 часөн?

$$250 \text{ кг} \times 10 = 2500 \text{ кг, мөднөж } 2 \text{ т } 500 \text{ кг.}$$

Задача решажтөмсө гижө тетрад-дезаныт.

346. Совхозын огорофчө кыскалөмас нажом, быд 1 кв. метрө 5 кг. Уна-ја нажом колас етаз кыскаликө огорофчө, көдалөн плошчафыс 1 га?

(Гектарын 10 000 кв м.).

5 кг × 10 000 = 50 000 кг, мөднөж 50 т. Решајтөмсө гижө асланыт тетрафө.

347. Вартаннезөн вартикө іңасас колө 15 кг су-тус быд 1 центнеріс. Електричөскөј вартан машинаөн вартикө токо 3 кг су-тус колө 1 центнеріс. Уна-ја наңсө економитас електричөскөј машинаыс, кың феревнаын 100 керку, а быд 1 керкуө урожај усө 10 ц?

348. Быд центнер наң ізөм понда электромельничаын бостөны 60 ур, а парөн ужалан мельничаын—78 ур. Унаөн-ја донтөмжык сувтас ізны 10 центнер наң электромельничаын паровөј мельничаынса? Унаөн-ја донтөмжык ізны электромельничаын 100 ц? 10 т? 100 т?

349. Быд бригада дас бригадаіс рельсoproкатнөј цехын өтi лунөн лөзлөм 85 рельс. Ны-коласын шөрөт чiслоөн 9 рельс вөлөмас чапканаөс (бракованные). Ударнөј бригада ас-коласаныс керөм соцдоговор да пондөм луннас лөзны 109 рельс, чапканаөс ета чiслоын өтик абу.

Кыным бур рельс луннас лөзөмас 10 бригадаыс, естөн өтлаын-кө лыдфыны i ударнөј бригадасө? Уна-ја рельс нија лөчiсө бы, пондiсө-кө быдөнныс ужавны, кызи ужаліс ударнөј бригада?

УНА НУЛҔА ЧІСЛО ВҔЛӨ БОСТӨМ.

350. Лунөн нөл вөла вартан машина вартө 40 копна наң. Уна-ја сетөн лоасө колтаөс, өтi копнаын-кө нија 52?

× 52 (бысган чiсло)

40 (бостан чiсло)

2 080 (лоан чiсло)

Көр ми 2 жеңиңца бостам 4 дасiс, сек лоас 8 дас. Гижам нијө лоан чiслоас

дассөс местө. Мыј ми гижим жеңиңцаөс местө?

351. Луннас кык вөла вартан машинаөн тужө вартны 30 копна; 4 вөлаөн—60 копна. Кыным колта луннас вартас 2 вөла машина? 4 вөла машина? (Копнаын 52 колта).

352. Көзән машинаөн туйө луннас көзны 8 га. Кыщөм ета машиналөн быд вога уж (годовая производительность), лыдфыны-кө воас сыліс 20 ужалан лун?

353. Пружиннөй пиңа лунөн вермө пиңавны 3 га. Кыщөм сылөн быд вога уж, лыдфыны-кө воас сылө 30 ужалан лун?

354. Вартаннезөн вартөм колтаіс вартан машинаөн пыркөтөмас 49 г су-тус. Уна-ја чапкісөм су-тусыс, кыз вартаннас вортөмас 200 колта?

$\begin{array}{r} \times 49 \\ 200 \\ \hline 9800 \end{array}$ Мыла једіңицаес местө да дассес местө лоан чіслоас гижөмас нульез?

Лыддө, уна-ја чапкісө су-тус, вартны-кө вартанөн 300 колта? 500 колта? 900 колта?

Медбы босны унапаса чісло нульеза чісло вылө (шуам: 30 вылө, 500 вылө), мі бостам сіјө ета чісло вылө, і лоан чісло бердас гижам сымда нул, мунда ніја вөлісө бостан чіслоас.

355. 45×10 ; 450×10 ; 450×100 ; 37×20 ; 37×200 ; 707×300 ; 25×1000 ; 25×2000 .

256. Артел бостөма вөр 527 шағлө да кералөм сетіс пес 57 куб. м. Пілітөмыс сувтөм 9 шағөн куб. Уна-ја прібыл лібө убыток бостөм артелыс, пессө-кө вузалөм 20 шағөн куб?

357. Амбаріс станціјаө кыскалөмас һаң, быд мешө-кіс вештөмас 20 урөн. Быд додө течөмас 6 мешө-көн. Быдсөнсө кыскөмас 100 дод. Уна-ја сөм шедтөмас һаң кыскаліссес?

358. $42 \times 20 =$ $163 \times 60 =$ $125 \times 300 =$
 $57 \times 30 =$ $482 \times 70 =$ $476 \times 200 =$
 $96 \times 40 =$ $536 \times 90 =$ $593 \times 400 =$
 $99 \times 80 =$ $968 \times 80 =$ $678 \times 900 =$

КЫКПАСА ЧІСЛО ВЫЛӨБОСТӨМ.

359. Сельско-көзәјственнөй товарішчество 17 лун кезө сетөм вундан машина 3 шағ да 75 ур донөн быд лун

виžом понда. Уна-ја сѳм бостіс товарішчество машина
виžом понда?

$$\begin{array}{r} \times 375 \text{ ур} \\ 17 \\ \hline 2625 \text{ (лоан чісло)} \\ + 375 \text{ (лоан чісло)} \\ \hline 6375 \text{ ур (ѳтласа лоан чісло)} \\ \text{Мѳднож } 63 \text{ шаѳ да } 75 \text{ ур.} \end{array}$$

Кѳда лоан чісло шог-
міс, кѳр мі бостім 375 ур
7 једініца вылѳ?

Кѳда лоан чісло шо-
гміс, кѳр мі бостім 375 ур
ѳтік дас вылѳ?

Мыла мѳд лоан чіслоас цыфра 5 сувтѳтѳм дассес
увдѳрѳ?

360. Вескыт нѳлпелѳса му кузанас 48 м, пастанас
23 м. Кышѳм сылѳн плошчаѳыс?

$$\begin{array}{llll} 23 \times 16 = & 51 \times 32 = & 68 \times 19 = & 4 \times 45 = \\ 16 \times 23 = & 32 \times 51 = & 19 \times 68 = & 5 \times 34 = \end{array}$$

361. Гектар выліс ѳктісѳ 16 копна рузѳг. Кыным сетѳн
лоас колта, копнаын-кѳ 52 колта?

362. Оса ыб вѳлі јансѳтѳм 3 вескыт нѳлпелѳса по-
лосаезѳ, быдѳнныс кузанас 135 метрѳн, а паскытанас:
ѳтік душа вылѳ пашња 12 м паста, кык душа вылѳ—24 м
паста, кујім душа вылѳ—36 м паста. Ена полосаез коласын
вѳлісѳ кык межа 1 м пастаѳс. Кѳр крессана пырѳмас кол-
хозѳ, кујімнан полосасѳ межаезнас гѳрѳмас ѳтлаѳ. Ыжыт-
ја плшчаѳыс лоіс гѳрѳм ыбыслѳн? Унаѳн-ја сіја сѳдіс,
кѳр межаесѳ гѳрісѳ?

$$\begin{array}{lll} 125 \times 15 = & 105 \times 15 = & 150 \times 15 = \\ 217 \times 23 = & 207 \times 23 = & 270 \times 23 = \\ 543 \times 42 = & 503 \times 73 = & 530 \times 65 = \end{array}$$

$$\begin{array}{lll} 729 \times 61 = & 709 \times 36 = & 790 \times 84 = \\ 191 \times 72 = & 284 \times 63 = & 357 \times 81 = \\ 475 \times 46 = & 618 \times 55 = & 785 \times 98 = \end{array}$$

363. Машино-тракторнѳј станціја тракторрезѳн
1929-30 воын гѳрѳмас 2320 сурс га пашња. Уна-ја паш-
ња гѳрасѳ тракторрезѳн 1932-33 воын, гѳрасѳ-кѳ нїја
ѳнња сорті 13 мунда?

364. Фабрика март төлігын быд лун керөм 7054 кг сунис да 65300 м ситеч, апрель төлігын—7205 кг сунис да 6696000 м ситеч. Кыным килограмм сунис да кыным метр ситеч керас фабрика март да апрель төлігын, лыд-фыны-кө төлігнас 24 ужалан лун?

Унаөн-ја унажык верміс бы фабрикаыс леңны ета кык төлігө, кыз бы пондіс ужавны орөттөг төлігнас 30 ужалан лун?

$$\begin{array}{rcl}
 365. & 368 \times 39 = & 1367 \times 37 = & 408 \times 49 = \\
 & 476 \times 47 = & 3459 \times 48 = & 5009 \times 63 = \\
 & 593 \times 53 = & 4578 \times 59 = & 8400 \times 87 = \\
 & 784 \times 78 = & 43427 \times 85 = & 92000 \times 96 =
 \end{array}$$

366. 1927-28 воын химическөй заводдезын ССРС-ын керөмас 150000 т суперфосфат, көда мунө назөм тужо ыб бурмөтны. 1932-33 воын химическөй заводдез пондасө леңны суперфосфат 22 сымда. Кыным сурс тонна суперфосфат сетасө заводдез 1932-33 воө? Кыным миллион сетөн лоө, кыным сурс?

КУЛМПАСА ЧИСЛО ВYЛӨ БОГТӨМ.

367. Колхозын вөлі көжөм рузөг 126 га. Урожай шө-рөт числөөн быд гектар вылын шогмөм 836 кг. Кыным тонна, центнер да килограмм бөгтисө рузөгсө?

$ \begin{array}{r} \times 836 \\ \times 126 \\ \hline 5016 \\ + 1672 \\ 836 \\ \hline 105336 \end{array} $	(I лоан чісло) (II лоан чісло) (III лоан чісло) (өтласа лоан чісло)	бөгтім 836 6-іс бөгтім 836 2 дас вyлө бөгтім 836 1 со вyлө
---	--	--

Мыла мөд лоан чіслоас цыфра 2 сувтөтөм д'ассес местө? Мыла кујимөт лоан чіслоас цыфра 6 сувтөтөм с'оез местө?

Быдөс рузөгсө өктөм 105336 кг, мөднөж 105 т 3 ц 36 кг.

$$\begin{array}{lll}
 132 \times 11 = & 325 \times 121 = & 213 \times 123 = \\
 111 \times 132 = & 121 \times 325 = & 123 \times 213 = \\
 138 \times 161 = & 365 \times 141 = & 243 \times 323 = \\
 341 \times 215 = & 433 \times 515 = & 234 \times 351 =
 \end{array}$$

368. Өтік гектар му тракторөн гөрөм понда бослө-
мас 8 шағ да 75 ур. Гөрөмас 275 га. Уна-ја бостөмас
тракторсө виқөм понда?

$$\begin{array}{lll}
 369. \quad 634 \times 796 = & 879 \times 456 = & 999 \times 879 = \\
 \quad 349 \times 982 = & 967 \times 578 = & 456 \times 738 = \\
 \quad 345 \times 543 = & 759 \times 897 = & 979 \times 123 = \\
 \quad 369 \times 582 = & 345 \times 543 = & 571 \times 872 =
 \end{array}$$

Решајтө еңө примерресө. Сыбөрын боссан числөесө
да бостан числөесө вежө местаөн да бөра рашајтө. Кыщөмөс
лоасө лоан числөес?

370. Селпоө леқөмас товарез:

Кыщөм то- варрез	доныс		Уна-ја	Быдөс доныс	
	шағ	ур		шағ	ур
Сапоггез	12	35	145 гоз	?	?
Мужык колошиез .	3	45	217 „	?	?
Женскөј колошиез .	2	85	263 „	?	?
Пиміез	12	50	312 „	?	?
			Быдөс доныс . .		

Уна-ја вылө леқөмас товар селпоө?

371. Колхозын көқөмас 135 га зөр. Кыным тонна, цен-
тнер да килограмм бостисө урожајсө, шөрөт числөөн 1 гек-
тарис өксөм-кө 435 кг?

372. Колхоз аслас покосезис керөм 327 доғ турун.
Уна-ја сетөн лоас тонна, центнер да килограмм, шөрөт
числөөн-кө доғыс лебтө 435 кг?

373. Лыддө, кыщом урожај лоом колхозын:

Кыщом су	Көзөмө гектар	Урожај 1 гектары	Быдос урожај
Рузөг	217	873 кг	?
Зөр	178	912 „	?
Id	112	754 „	?

374. $354 \times 168 =$ $792 \times 657 =$ $675 \times 576 =$
 $872 \times 473 =$ $896 \times 497 =$ $869 \times 683 =$
 $389 \times 692 =$ $963 \times 574 =$ $932 \times 576 =$
 $869 \times 593 =$ $924 \times 276 =$ $872 \times 876 =$
 $898 \times 672 =$ $387 \times 593 =$ $887 \times 789 =$
 $894 \times 768 =$ $366 \times 895 =$ $875 \times 694 =$

Нульез бостан чісло шөрын да дорын.

375. Ві керан заводө гіжсөмас членнезөн 209 керку. Быд керку шөрөт чіслоөн јанвар төлісө сетөм 123 мітр јөв. Уна-ја јөвсө ві керан заводыс өктіс ета төлісө?

$$\begin{array}{r} \times 123 \\ \times 209 \\ \hline + 1107 \quad (\text{I лоан чісло}) \\ + 246 \quad (\text{II лоан чісло}) \\ \hline 25707 \quad (\text{өтласа лоан чісло}) \end{array}$$

Мыла II лоан чіслөсө мі пондім гіжны сразу сөес увдөрө?

$214 \times 305 =$ $408 \times 163 =$ $501 \times 236 =$
 $305 \times 214 =$ $163 \times 408 =$ $236 \times 501 =$
 $601 \times 106 =$ $502 \times 205 =$ $403 \times 304 =$
 $106 \times 601 =$ $205 \times 502 =$ $304 \times 403 =$

376. Өткофөс-ја лооны лоон чіслоез?

$429 \times 404 =$ $681 \times 203 =$ $345 \times 805 =$
 $404 \times 429 =$ $203 \times 681 =$ $805 \times 345 =$
 $705 \times 507 =$ $209 \times 902 =$ $304 \times 403 =$
 $507 \times 705 =$ $902 \times 209 =$ $403 \times 304 =$

377. Көзөмөс 108 га зөр. Уна-жа өктисө зөрсө, урожајыс-ко быд гекрар вылын вөлі 854 кг?

$$378. \begin{array}{l} 327 \times 409 = \\ 826 \times 308 = \end{array} \quad \begin{array}{l} 829 \times 309 = \\ 807 \times 908 = \end{array} \quad \begin{array}{l} 506 \times 409 = \\ 805 \times 707 = \end{array}$$

$$379. \begin{array}{l} 409 \times 506 \\ 593 \times 706 \\ 308 \times 402 \\ 901 \times 109 \end{array} \quad \begin{array}{l} 201 \times 102 = \\ 102 \times 201 = \\ 501 \times 105 = \\ 807 \times 708 = \end{array} \quad \begin{array}{l} 807 \times 805 = \\ 908 \times 807 = \\ 607 \times 706 = \\ 509 \times 608 = \end{array}$$

380. Вескыт нолпелөсә ыб кузанаһ 237 м, постанас 120 м. Ыжыт-ја ыбыслөн площафыс?

$$\begin{array}{r} \times 237 \\ 120 \\ \hline 474 \\ + 237 \\ \hline 28440 \text{ кв. м.} \end{array}$$

Виқөтө, кыз гижөмас цыфраез бостан числоыслөн боссан число цыфраес увтын Решајтөмсө гижө тетрафде-заныт:

$$381. \begin{array}{l} 222 \times 110 = \\ 345 \times 230 = \\ 408 \times 340 = \end{array} \quad \begin{array}{l} 497 \times 170 = \\ 563 \times 340 = \\ 607 \times 650 = \end{array} \quad \begin{array}{l} 1817 \times 270 = \\ 1239 \times 390 = \\ 1509 \times 830 = \end{array}$$

Нульез боссан число да бостан число дорын.

382. Совхозын 170 мөс. Шөрөт числоөн вонаһ быд мөс јөвсө сетө 2900 л. Төдө, кыщөм јөв удој вонаһ вөлөм быдөс мөссезсаң?

$$\begin{array}{r} \times 2900 \\ 170 \\ \hline 203 \\ + 29 \\ \hline 493000 \end{array}$$

Кыным нуль боссан числоын?
Кыным нуль бостан числоын?
Кыным нуль лоис лоан числоын?
Решајтөмсө гижө тетрафде-заныт.

Көр бостөны числоез, көдалөн дорас нульез, секнијө гижөны сиз, медбы цыфраес бастан числоыслөн сулалисө боссан числоыс цыфраез увдөрын.

Сыбөрсәң бостөныцыфраесөда. лоан число бердө гижөны сымда нуль, мунда нија вөлисө боссан числоас да бостан числоас отлаын.

383. Колхозын 120 курөг. Быд курөг гожумбытөн колтталис 130 колтөн. Кыным колт быдөнныс колтталисө?

384. 1928—29 во кежө РСФСР паста вөлі контрактутјтөм 200 га таг. Быд гектарө сетөмас аванс 400 шатөн. Уна-ја сөм быдөс аванссезөн сетлөмас?

Верно-ја решајтөм ета задачаыс?

$$\begin{array}{r} \times 400 \text{ шат} \\ 200 \\ \hline 80000 \text{ шат} \end{array}$$

385. Вил тракторнөј заводдес пондасө быд воө лезны 200 000 трактор.

Быд трактор вермө гөрны өтик воө 200 га му. Кышөм площадь му вермасө гөрны быдөс ена тракторрес?

386. Сельско-көзәјственнөј кооперација 4000 местаын весөтө су-көзыс. Быд местаын вонас весөтөны 400 ц су-тус. Уна-ја һаң весөтасө воһас быдөнныс?

387. Гумага стопа торјасө 20 дестө, быд дестын—10 тетрад. Кыным гумага лис стопаас, кыз быд тетрадын 5 лис?

388. Кыным нулөн шогмас лоан чісло, көр ми бостам 300 400 вылө? 5000 30 вылө? 5300 80000 вылө?

Решајтө енө примерресө.

$$\begin{array}{l} 389. \quad 4300 \times 120 = \quad 400 \times 5700 = \quad 1200 \times 350 = \\ \quad 120 \times 4300 = \quad 8000 \times 600 = \quad 350 \times 1200 = \\ \quad 5700 \times 400 = \quad 1209 \times 3500 = \quad 3500 \times 1200 = \end{array}$$

ПЛОШЧАД МЕРАЕЗ.

390. Вескыт һөлпелөса му участок куғанас 200 м, пастанас 50 м. Лыддө площадьсө квадратнөј метр-резөн.

Лыддө площадь вескыт һөлпелөса му участоклис, көдја куғанас 125 м, пастанас 80 м.

Лыддө площадь квадратнөј участоклис, көдалөн бок-кес 100 метрөн.

Öтыждаос-ја ена му участоккес площадьезнаыс?

10000 квадратнөй метрис лоö 1 гектар.

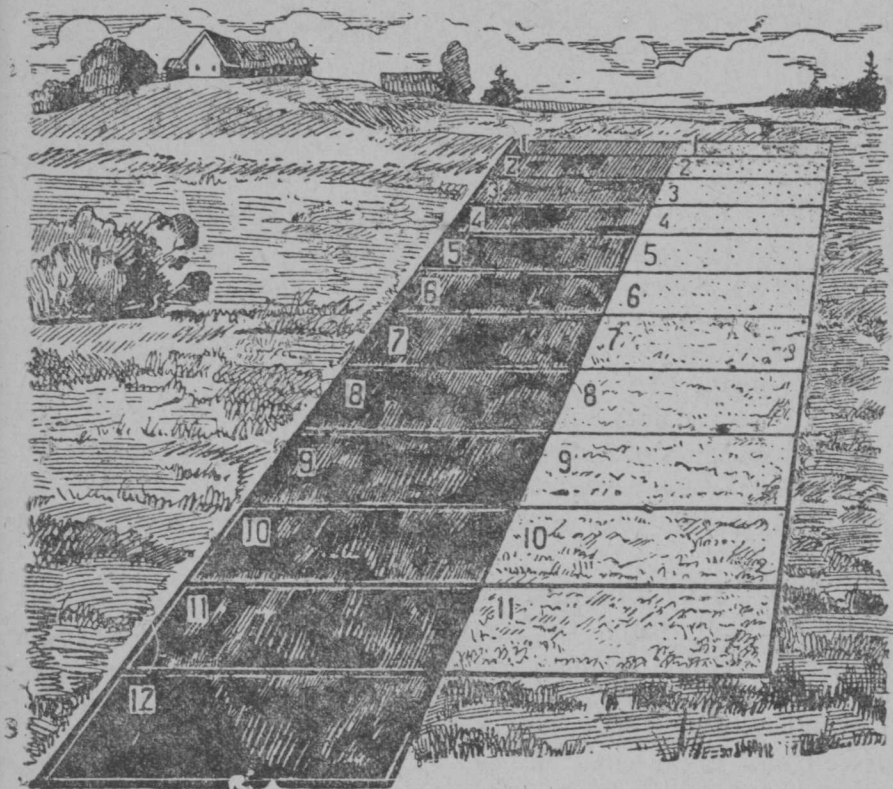
391. Вескыт нөлпелөса му участка кузанас 800 м, пастанас 50 м.

Кыным гектар ета участокын?

392. Ыжыт-ја площадь вескытнөлпелөса участкалөн, кузанас көда 3500 м, пастанас 5000 м?

393. Кыным быдса гектар да ешö квадратнөй метр вескыт нөлпелөса полосаын, көда кузанас 830 м, пастанас 315 м?

394. Фесетина—ета важ мера: 2400 кв. сажень.

Фесетина.

17 рис.

Гектар.

Виöтö 17 рисунок, кыным öтыжда торjö торjötöm фесетинаыс? Кыным сы ыжда-жö торрез гектарын?

ЗАДАЧАЕЗ БЫДӦС ПОВТОРИТОМ ПОНДА.

$\begin{array}{r} 395. \quad \times 1245 \\ \quad \times 3451 \\ \hline \quad 1245 \\ + 6225 \\ \quad 4980 \\ \quad 3735 \\ \hline 4296495 \end{array}$	$\begin{array}{r} \times 1245 \\ \times 3401 \\ \hline \quad 1245 \\ + 4980 \\ \quad 3735 \\ \hline 4234245 \end{array}$	$\begin{array}{r} \times 1245 \\ \times 3001 \\ \hline \quad 1245 \\ + 3735 \\ \hline 3736245 \end{array}$
---	--	--

Пешлӧ естис решајтӧмсӧ местаез вежӧмӧн боссан чӧслосӧ бостан чӧслоскӧт. Нија-ја лоасӧ лоан чӧслосе?

396.	$\begin{array}{r} \times 232 \\ \times 307 \\ \hline ? \end{array}$	$\begin{array}{r} \times 232 \\ \times 209 \\ \hline ? \end{array}$	$\begin{array}{r} \times 2320 \\ \times 8005 \\ \hline ? \end{array}$	$\begin{array}{r} \times 2320 \\ \times 2000 \\ \hline ? \end{array}$	$\begin{array}{r} \times 1080 \\ \times 2040 \\ \hline ? \end{array}$
------	---	---	---	---	---

397. Лыддӧ, уна-ја сӧм рӧк виӧ шкколаезӧ:

шат. ур.

Книгаез, гумага да мукӧд велӧтчан предметез

1 ш. да 25 урӧн|воын быд велӧтчӧслӧ—быдӧс

велӧтчӧссес 965 морт . . . . . ? ?

225 парта 10 шатӧн . . . . . ? ?

37 гӧжсан доска 12 шатӧн . . . . . ? ?

25 шкап книгаез виӧны 22 шатӧн . . . . . ? ?

40 класснӧј счоты 9 шатӧн . . . . . ? ?

Быдӧс . . . . ? ?

398. 1926 воӧ безбожӧнӧккес сојузын ССРС-ын вӧлӧмас 87033 морт. 1929 воӧ декабр тӧлис кежӧ членнес сӧдӧсӧ 5 сымда. Кыным член безбожӧнӧккес сојузын лоӧсӧ 1930 во кежӧ, декабр тӧлисас пырӧсӧ-кӧ 30339 морт?

399. Рӧк сетӧ патерутны коммунальнӧј керку. Быдӧс сетӧн олан площчад 78 кв. м. Ета площчадӧс 51 кв. м. мунӧ рӧк служашчӧјез увтӧ, нија вештӧны 22 урӧн кв. м понда быд тӧлисӧ. Мукӧд площчад вылас олӧ мастер. Сӧја быд тӧлисӧ вештӧ 66 ур 1 кв. м. понда. Уна-ја сӧм рӧкыс бостӧ быдӧс керкуыс понда онас?

400. Смета служащөйез жалованно вьлө рикын

Должностъез	Кыным морт	Жалованно өтклө быд төлісын		Жалованно өтклө во- нас	Жалованно быдөныслө вонас
		шат	ур.		
Председатель	1	75	—	?	?
Рикын член	4	68	50	?	?
Секретар	1	65	25	?	?
Зав. финчастөн (зав. сөмөн) .	1	60	05	?	?
Счетовод	2	50	30	?	?
Статістік	1	40	20	?	?
Фелопроизводител	1	54	06	?	?
Гіжіс (перепісчк)	1	40	75	?	?
Сторож	1	30	25	?	?
Быдөс	?				?

401. Пода лөчитөм понда рік бостө 35 ур быд гыріс пода жүріс, да 15 ур быд посні пода жүріс. Уна-ја рикыс бостас, кыз лөчитасө гыріс подасө 1204 жүр, поснісө 2017 жүр?

402. Рикіс інструктор вөлөм командировкаын 29 март-саң 17 апрелөз. Уна-ја сылө колас вештыны командировочнөй сөм, быд суткіө-кө сылө колө сетны 1 шат 90 ур да јамшіккеслө кыскалөмыс понда колө 17 шат 80 ур? Мунан луныс да локтан луныс лыддөссөны өтік суткі понда.

403. Болнычаын 16 гор. Төв кежө быд горө лөзөны 7 кубическөй метр пес. Гојан-јуан пуны да ваннаез шонтыны во кежө лөзөны 31 куб метр пес. Уна-ја вьлө ко-

лө заптыны во кежө пессө, кың 1 куб. метр лыддыны
4 шаф да 15 урөн?

404. Городдезын улчаес вөвдөмөс изөн. 1 кв. м ули-
ча вөвдны колө 390 кг из, 330 кг песөк, да 48 кг гала
(гравіј). Кыным тонна песөк, из да гала колас заптыны,
медбы вөвдны улча площад куғанас 75 м, пастанас
40 м?

ЖАНСӨТӨМ.

405. Бригада 4 мортис босөтис уж понда 24 шаф да
жансөтис сija өтмундаөн. Кыным шафөн дөнчис быд ужал-
ліслө?

Медбы решајтны етө задачасө, колө 24 шафсө жан-
сөтны 4 торјө.

Жансөтөм гижөны то кыңи: $24 \text{ шаф} : 4 = ? \text{ шаф}$. Пас—
—кык чут шусө жансөтан пасөн.

Поңө-ја ета сөмис быд ужалслө сетны 10 шафөн?
9 шафөн? Уна-ја сөм бы сек коліс?

Ңе дас шафөн, ңе өкмыс шафөн ена ужалиссезлө оз
туј сетны. Мыла оз туј?

Тырмас-ја сетны нылө 4 шафөн? Быдөс-ја сек сө-
мыс сетассас?

Пондылам босны 6 шафөн быд ужалислө.

Кың ми бостам 6 шафсө 4-вылө, сек лоан чіслоас пе-
тас ета 24 шафыс, көдө коліс жансөтны ңоль морт коласын.
Вермам гижны:

$$24 \text{ шаф} : 6 = 4 \text{ шаф.}$$

406. Сija чіслоыс, көдө ми жансөтам, шусө жанса-
лан чіслоөн; сija чіслоыс, көда вылө жансөтам шусө
жансөтан чіслоөн; сija чіслоыс, көда шогмө жансөтөм
бөрас, шусө торөн.

$$\begin{array}{rcccl} 24 \text{ шаф} & : & 4 & = & 6 \text{ шаф} \\ \text{(жансалан чісло)} & & \text{(жансөтан)} & & \text{(тор)} \end{array}$$

407. Жансөтөмсө поңө пешлыны бостөмөн.
Колө токо торсө босны жансөтан чісло вылас.

Јансөтөмыс-кө керөм верно, да кыз јансөтөм бөрасез кол колтчан, то сек, торсө-кө бостан јансөтан чісло вылас, лоас јансалан чіслоыс.

$$6 \text{ шат} \times 4 = 24 \text{ шат.}$$

ӨТІКПАСА ЧІСЛО ВYLӨ ЈАНСТӨМ.

408. 6 морт ыжкісіссез шедтөмас луннас 24 шат. Кыным шатөн дөнчас быд ышкісіслө?

409. Ыб выліс 36 мешөк картовки вайөмас 4 подводаөн. Кыным мешөкөн шөрөт чіслоөн вайөм быд подводаыс?

410. Вартөмас 36 ц рузөг. Кыным подвода колас сijo кыскыны, быд подводаө-кө течны 4 ц?

411. Кваф стекланнөј стокан понда вештөмас 54 ур. Уна-ја сулалө өтік стоканыс?

412. Кыкјамыс рамочнөј ма улла понда вештөмас 64 шат. Уна-ја сулалө өтік уллыыс?

413. Öтiк гектаріс бостөмас 9 ц рузөг. Ыжит-ја көзөм площачыс, быдөсо-кө бостөмас 45 ц? 72 ц? 63 ц?

414. Öтiк ыбіс колхоз бостөм 28 ц картовки, модік ыбіс 42 ц, кујимөт ыбіс—56 ц. Кыным центнер картовки (јанын) вөлөм сафитөм быд ыб вылын, кыз өтік сафитөм центнер тujө гарјөмас 7 ц?

415. Вескыт нөлпелөса огорофеч площчаф 72 кв. м. Кучанас огорофечыс 8 м. Кыщөм сija пастанас?

416. Колхозлөн вөлі 56 га му. Сija быдөс сija јансөтіс 8 торјө, өтмундаөн. Кыным гектарөн быд торын?

$$\begin{array}{ccc} 56 \text{ га} & : & 8 & = & ? \\ \text{(јансалан чісло)} & & \text{(јансөтан)} & & \text{(тор)} \end{array}$$

Кыщөм чісло лоас торас? Тujө төдны—сешөм, көдө кыз бостан 8 вylө, шогмас 56. Аззам етө чіслөсө Піфагор табыца сөрти:

Кыз јансөтікө қолө өтсөт тујө виқөтны бо-
стан табыца вылө.

1	2	3	4	5	6	7	8	9
2	4	6	8	10	12	14	16	18
3	6	9	12	15	18	21	24	27
4	8	12	16	20	24	28	32	36
5	10	15	20	25	30	35	40	45
6	12	18	24	30	36	42	48	54
7	14	21	28	35	42	49	56	53
8	16	24	32	40	48	56	64	72
9	18	27	36	45	54	63	72	81

Мыј мытчалөны стрелкаез ета Пифагор табыцаын?

417. Решајтө енө примерресө Пифагор табыца сөрти:

$$54 : 6 = 63 : 7 = 72 : 8 = 48 : 8 =$$

$$9 \times 6 = 9 \times 7 = 9 \times 8 = 6 \times 8 =$$

$$48 : 6 = 56 : 7 = 32 : 8 = 56 : 8 =$$

$$8 \times 6 = 8 \times 7 = 4 \times 8 = 7 \times 8 =$$

$$54 : 9 = 49 : 7 = 72 : 9 = 32 : 4 =$$

$$6 \times 9 = 7 \times 7 = 8 \times 9 = 8 \times 4 =$$

418. Бостан табыцаас гижөмас токо сецөм числөез,
көда колтчантөг јансалөны өтікпаса числөез вылө; 1, 2, 3,
4, 5, 6, 7, 8 да 9.

Число 43 колтчантөг 5 вылө оз јансав. Сіјөн сіја
і абу табыцаас.

Медбы табыца сөрти 43 јансөтны 5 торјө, колө ви-
төт строчкаас кошшыны сецөм число, көда ңевнаөн учөт-
жык 43-са. Аззам число 40. Етө числөсө јансөтам 5 торјө.
Торас лоас 8.

43 јансөтікө 5 торјө шогмө торас 8 да колтчанө колө 3 једіңіца.

Вермас-ја колтчаныс лоны ыжытжык јансөтанысса? Вермас-ја сіја колтчыны өтыжда јансөтаныскөт?

$$419. \quad 48 : 8 = \quad 44 : 8 = \quad 43 : 8 = \quad 42 : 8 = \quad 41 : 8 = \\ 56 : 8 = \quad 55 : 8 = \quad 54 : 8 = \quad 53 : 8 = \quad 52 : 8 =$$

420. Кыщөм чісло сіјө јансөтөм бөрын 8 торјө торас сетас 7 да колтчанас 2?

421. Клевер көңны 2 га участок вылө бостөмас көңыссө 48 кг. Кыным кілограмм көңісө быд гектар вылө?

$$48 \text{ кг} \quad : \quad 2 \quad = \quad 24 \text{ кг} \\ (\text{јансалан чісло}) \quad (\text{јансөтан}) \quad (\text{тор})$$

Кыным дас вөлі јансөтан чіслоас? Кыным дас петіс торас?

Кыным једіңіца вөлі јансалан чіслоас? Кыным једіңіца петіс торас?

422. 4 га ыжда участок вылө көңөмас 64 кг клевер көңыс. Уна-ја көңыс көңөмас өтік гектар вылө?

$$223. \quad 64 : 2 = \quad 44 : 4 = \quad 99 : 3 = \quad 264 : 2 = \\ 96 : 3 = \quad 84 : 4 = \quad 88 : 8 = \quad 639 : 3 =$$

424. Јансөтомсө гіжөны ешө то кың:

$$\begin{array}{r|l} 64 \text{ кг} & 4 \\ \hline 4 & 16 \text{ кг} \\ \hline 24 & \\ \hline 24 & \\ \hline \end{array}$$

Віжөтө етө гіжөмсө.

Решајтөмсө гіжө тетрадезаныт.

Ответсө пешлө бостөмөн.

” ”

425. Вартны 100 ц наң вартаннезөн сувтө 72 шаф вартны машинаөн — 9 шаф.; вартны сложнөј вартан машинаөн — 3 шаф. Кынымісөн вартанөн вартөмыс донажык сувтө машинаөн вартөмса? Кынымісөн донажык сувтө ыжыт машинаөн вартөмса?

426. Украинаын су копна течөны 60 колтаіс, а Москва областын копнаыс учөтжык сысса 8 колтаөн. Копнаіс течөны 4 крестец. Кыным колта украинскөј крестецын? Москваса крестецын?

427. докод 4 гектарис не отмос мусо ужаликö:

- I. Кујим ыбөн ужаликö 348 шаф   II. Нюль ыбөн ужаликö 564 шаф   III. Віт ыбөн ужаликö 1 016 шаф

Лыддам, кыщом докод лоом гектарсаң быд-моз ужаликö:

$$\begin{array}{r|l} \text{I.} & \begin{array}{r} 348 \\ - 32 \\ \hline 28 \\ - 28 \\ \hline \end{array} \\ & \begin{array}{l} 4 \\ \hline 87 \text{ ш.} \end{array} \end{array}$$

$$\begin{array}{r|l} \text{II.} & \begin{array}{r} 564 \\ - 4 \\ \hline 16 \\ - 16 \\ \hline 4 \\ - 4 \\ \hline \end{array} \\ & \begin{array}{l} 4 \\ \hline 141 \text{ ш.} \end{array} \end{array}$$

$$\begin{array}{r|l} \text{III.} & \begin{array}{r} 1016 \\ - 8 \\ \hline 21 \\ - 20 \\ \hline 16 \\ - 16 \\ \hline \end{array} \\ & \begin{array}{l} 4 \\ \hline 254 \text{ ш.} \end{array} \end{array}$$

” ”

”

” ”

Мыла медоцца решенно торас ез петö сөөс? Мыла кујимот решенно торас ез петö сурссес?

Решајтөмсö гижö тетрафезö.

Ответтесö пешлö бостөмөн.

$$\begin{array}{ll} 428. & 498 : 6 = & 1602 : 6 = \\ & 584 : 8 = & 2688 : 7 = \\ & 476 : 7 = & 1673 : 7 = \\ & 352 : 4 = & 2952 : 8 = \end{array}$$

$$\begin{array}{ll} 429. & 666 : 9 = & 3856 : 8 = \\ & 375 : 5 = & 5157 : 9 = \\ & 774 : 9 = & 2754 : 6 = \\ & 952 : 7 = & 5922 : 9 = \end{array}$$

430. Кујим откодөс подсолнушко му участоккез сетисö урожај: отыс 210 ц, модыс 183 ц, кујимотыс 165 ц. Кыщом урожај шөрөт чіслоөн отік участкакіс?

Медбы аңыны шөрөт чісло кынымкө чіслоезіс, колö быдөн чілоесö содтавны отлаö да суммасö јансөтны сіја цыфралö, кыным чісло содтöма отлаö. Эта примерын содтан чілоес 3.

$$210 \text{ ц} + 183 \text{ ц} + 165 \text{ ц} = ? \quad 558 : 3 = ?$$

431. Кваг крессаңылөн шогмөм рузөг урожај:

Кинлөн	Плошад- гектарре- зөн	Бостөм һаң кило- граммезөн	Шөрөт числоөн гектарис урожај
Гемјон Порсов . . .	2	1928	?
Степан Пила	3	2829	?
Карин Иван	4	3584	?
Созмөров Прокоп . .	3	3465	?
Назар Василь	2	1452	?
Бачов Пјодор	4	3324	?

Кыщөм урожај шөрөт числоөн гектарис быд кресса-
һыныслөн?

Сіја ҫеревһаын-жө көзөмас коллективөн рузөг 9 га
да бостөмас урожај 11664 кг. Унажык, аһі јешажык
шорөт числоөн урожај гектарис колхозын өтһаса кресса-
һаса?

432. Аззө шөрөт числөз еһа числөзис: 146, 262,
351, 485; 156, 289, 359; 309, 408, 326, 445, 567; 562,
285, 412, 637, 121, 455; 1085, 202, 603, 421, 804.

433. $8622 : 6 = 5096 : 8 = 6496 : 7 = 5103 : 9 =$
 $4465 : 5 = 7794 : 9 = 9488 : 4 = 5824 : 7 =$

434. Көзән машинаөн 3 лунөн тужө көзһы 24 га му.
Уһа-ја колөһы лунһес, меһбы көзһы 32 га? 56 га?

435. Ыб выліс вајалисө колтаезөн 15 т рузөг. Пробһөј
вартөм мытчалис, мыј быд 2 т рузөглә воө 3 т іҫас. Уһа-
ја тужө виҫһисһы еһа ыб выліс чіг рузөгсө, чіг іҫассө?

436. 3 га ыжта ыб выліс бөстисө 411 ц зөр. Уһа-ја
зөр тужіс бы бөһһы 5 га ыжда ыб выліс, урожајыс-кө
вөлі сещөм-жө?

437. Колхозын 23 га вөһан виҫ выліс да 12 га һе вөһан
виҫ выліс сувтөтисө 627 ц турун. Кыһым центһер турун сув-
төтисө быд гектар вөһан виҫ выһын, һе вөһан виҫ вылас-кө
вөлі 42 ц турун гектар выһын?

Тор чїсло шöрын нуль.

438. Рїк куїм артельлö сетöм арендаö черїкыжан места 306 шағлö. Унаоң-ја сöмсö сетас быд артельыс, нїа-кö черїсö öтмоз пондасö жукавны?

$$\begin{array}{rcccl} 306 & : & 3 & = & 102 \\ \text{(жансалан чїсло)} & & \text{(жансöтан)} & & \text{(тор)} \end{array}$$

Мыла дассес местын торас сулалö нуль?

$$\begin{array}{l} 439. \quad 408 : 2 = 906 : 3 \quad 408 : 4 \quad 1206 : 6 = \\ \quad 604 : 2 = 609 : 3 \quad 804 : 4 \quad 1407 : 7 = \\ \quad 806 : 2 = 903 : 3 \quad 505 : 5 \quad 1809 : 9 = \end{array}$$

440. Кыґа новјотїс вузалöма гаґеттез 5 шағлö да 15 урлö. Кыным гаґет сїа вузалöм, öтїк гаґетыс-кö сулалö 5 ур?

$$515 : 5 \text{ ур} = 103.$$

Мыла тор чїслоас дассес местын нуль сувтöтöм?

441. Фелегатöс ыстöмас округö совет сјезд вылö, сетöмас сылö суточнöј сöм 7 шағ 35 ур сїзім лун кежö. Уна-ја сöм лöö öтїк лун кежö?

442. Сїа фелегатлö-жö сетöмас подвода понда 9 шағ 45 ур, лыддöмас вештыны быд кїлометріс 9 урöн. Кыным кїлометр вылö сетöмас сылö прогоннöј сöм?

443. Школа участокын 3 га рузöгїс бостöмас 2724 кг һаң да 5418 кг іґас. Уна-ја һаң да іґас шöрöt чїслооң бостöмас гектар выліс?

444. Почта вузалöма облиґацијаез 14035 шағлö. Кыным облиґација сїа вузалöм, öтї облиґацијаыс сулалö-кö 5 шағ?

$$\begin{array}{l} 445. \quad 812 : 4 = 2142 : 7 = 6354 : 9 = 2448 : 6 = \\ \quad 936 : 9 = 2472 : 8 = 5481 : 9 = 2163 : 7 = \\ \quad 642 : 6 = 3654 : 6 = 4236 : 6 = 6345 : 9 = \\ \quad 918 : 3 = 3232 : 4 = 7281 : 9 = 2024 : 4 = \end{array}$$

Ответесö проверїтö бостöмöн.

446. Гіжө тетрафезаныт енө примеррез решайтөмсө:

$$\begin{array}{r} 8075 \quad | \quad 4 \\ - 8 \quad \quad | \quad 2018 \\ \hline 07 \\ - 4 \\ \hline 35 \\ - 32 \\ \hline 3 \end{array}$$

Мыла соес местын торас нуль сувтөтөм?

Проверитө ответсө бостөмөн

447. Јансөтам 28 039 ноль торјө.

$$\begin{array}{r} 28039 \quad | \quad 4 \\ - 28 \quad \quad | \quad 7009 \\ \hline 39 \\ - 36 \\ \hline 3 \end{array}$$

Мыла соес местын да дассес местын торас нульез сулалөны?

Проверитө ответсө бостөмөн.

448. $4036 : 4 = 5045 : 5 = 6018 : 2 = 4032 : 4 =$
 $6027 : 3 = 9024 : 3 = 8072 : 8 = 6012 : 3 =$

Тор чісло дорын нуль.

449. 4 школаө кнїгаез босны рік леқөма 480 шағ. Унаөн-ја дөнчїс быд школалө, леқөм-кө вөлі нылө сөмсө өтмундаөн?

$$480 \text{ шағ} : 4 = 120 \text{ шағ.}$$

Мыла тор чїслоас једїнїцаес местын нуль сулалө? Проверитө ответсө бостөмөн.

Кыщөм чїсло торас мїјан бы вөлі, не сувтөтны-кө нульсө? Мыј шоғміс бы сек, проверитны-кө сїјө бостөмөн?

450. Крефїтнөј товарїшчество банкїс бостөм ссуда 1500 шағ, вештыны сїјө 5 воөн, быд во өтмундаөн. Унаөн-ја быд во пондас вештыны товарїшчество?

$$\begin{array}{r} 1500 \quad | \quad 5 \\ - 15 \quad \quad | \quad 300 \\ \hline \end{array}$$

Лоасө-ја торын сурссез?

Лоасө-ја торын соез?

Мыла дассес местын да једїнїцаес местын торас нульез?

451. Картовкі урожај гектаріс 25 ц. Кыным центнер рузӱг сја вежас, сылӱн-кӱ пӱтӱсыс 5 сымда јещажык рузӱгысса?

452. 1 га выліс медоуза ышкӱмӱн ӱктӱмас 6 000 кг клевер, мӱд воас—4200 кг, кујимӱт воас—2400 кг. Кышӱм вӱлӱм шӱрӱт урожај ена воезын?

453. $3600 : 6 = 8109 : 9 = 54000 : 6 = 45070 : 5 =$
 $5400 : 9 = 4907 : 7 = 72000 : 8 = 84008 : 4 =$

454. Гіжӱ тетрафезаныт прімер решажтӱмсӱ:

$$\begin{array}{r} 8012 \mid 3 \\ - 6 \quad 2670 \\ \hline 20 \\ - 18 \\ \hline 21 \\ - 21 \\ \hline 2 \end{array}$$

Міјан јансалан чісло дорын абу нул.
 Мыла торын лоіс нул?
 Проверітӱ ответсӱ бостӱмӱн.

455. $5622 : 3 = 1861 : 3 = 8656 : 9 = 2888 : 9 =$
 $5184 : 6 = 4965 : 8 = 5243 : 8 = 2853 : 5 =$
 $2665 : 7 = 1941 : 9 = 3454 : 5 = 4346 : 7 =$

Кыкпаса чісло вылӱ јансӱтӱм.

456. Кыным дасӱн ена чіслоезын: 50? 80? 170? 240? 620? 1240? 2690?

457. Кыным дасӱн да једіңіцаӱн ена чіслоезын: 51? 82? 174? 246? 628? 1249? 2695? 3061?

458. Кыным кыкдас ур 60 урын? 80 урын? 1 ша-тын? 2 шатын да 40 урын? 17 шатын да 20 урын?

459. Кыным кыкдас ур лоас 45 урын? 50 урын? 7 ша-тын да 25 урын? 9 шатын да 81 урын? 62 шатын да 75 урын?

460. $60 : 20 = 82 : 30 = 50 : 40 70 : 20 =$
 $71 : 20 = 75 : 30 = 87 : 40 70 : 30 =$
 $80 : 20 = 90 : 30 = 80 : 40 70 : 40 =$

461. Вузассöны кык вурсан машина. Отыслөн доныс 75 шаф, вузалан лунас корöны 35 шаф, а мукöдсö 20 шафөн быд төлісö; мөдыслөн доныс 57 шаф, вузалан лунас корöны 18 шаф, а мукöдсö 10 шафөн быд төлісö. Кыным төліс кежө нужötöны машинаес понда вештöмсö?

462. Гумага стопаын 20 фесф. Кыным стопа 100 фесфын? 120 фесфын? 140 фесфын? 160 фесфын? 180 фесфын?

463. Кыным стопа да фесф 125 фесфын? 175 фесфын? 183 фесфын?

464. $150 : 30 =$ $180 : 30 =$ $120 : 40 =$ $140 : 40 =$
 $167 : 30 =$ $181 : 30 =$ $125 : 40 =$ $170 : 70 =$

465. 21 м куза пос керöм понда вештöмас 84 шаф. донөн-ја вештöмас быд метр понда?

84 шаф   :   21   =   ?
(жансалан чісло)   (јасötан чісло)   (тор чісло)

Пешлö бостöмөн: тырмас-ја торас 2 шаф? 3 шаф? Ту-јас-ја босны 5 шаф? Аззам:

$84 \text{ шаф} : 21 = 4 \text{ шаф.}$

466. $63 : 21 =$ $89 : 22 =$ $96 : 32 =$ $88 : 44 =$
 $88 : 22 =$ $97 : 32 =$ $99 : 33 =$ $89 : 44 =$

467. Колö кыскыны 168 мешök рузög 28 подводаөн. Кыным мешökөн колас течны 1 подводаö, течны-кө от-мундаөн?

$168 \text{ мешök} : 28 = 6 \text{ мешök.}$

Мыла торас ез петö сөез? Мыла ез петö дассез?

468. Сітеч метр сулалö 48 ур. Мундакө сітечіс вештісö 3 шаф да 84 ур (мөдñoж—384 ур). Кыным метр вундыштісö сымда сöм вылö?

469. Селсовет сметаын гіжöм жалованño председателö 456 шаф жын во понда. Ыжыт-ја сылөн жалованñoыс быд төлісö?

470. Колö 960 мера картовки кыскыны заводö. Кыным подвода колас, быд подводаö-кө течны 20 мераөн? 30 мераөн?

Кынымис картовкысла бертлас автомобил, пондас-кө быд кыскікө течны 60 мера? 80 мера?

471. 30 керку гіжсісö облигаціяез босны 76 шағлө да 50 урлө. Уна вылө-ја шөрөт чіслоөн гіжсіс отік керку?

$$\begin{array}{r} 7650 \text{ ур} \\ - 60 \\ \hline 165 \\ - 150 \\ \hline 150 \\ - 150 \\ \hline \end{array} \quad \left| \begin{array}{r} 30 \\ \hline 255 \text{ ур.} \end{array} \right.$$

75 шағ 50 ур = 7650 ур. Кыным сурс јансалан чіслоас? Лоасө-ја сурссес торас. Кыным со јансалан чіслоас? Кыным со лоас торас. Прове-рітө ответсö бостөмөн.

" " "

472. Пілшіккес пілітчөм понда бостісö 13 шағ да 68 ур. Кыным кер нја пілітісö, быд керіс вештісö-кө нылө 36 урөн?

$$\begin{array}{r} 1368 \text{ ур} \\ - 108 \\ \hline 288 \\ - 288 \\ \hline \end{array} \quad \left| \begin{array}{r} 36 \text{ ур.} \\ \hline 38(\text{тор-чіслө}) \end{array} \right.$$

Лоасө-ја торас сурс-сез? Лоасө-ја соез? Кыным дас јансалан чі-слоас?

Кыным дас лоас торас Пілшіккес пілітөмас 38 кер.

" " "

473. $256 : 8 =$ $399 : 57 =$ $312 : 8 =$
 $256 : 32 =$ $837 : 93 =$ $312 : 39 =$
 $399 : 7 =$ $837 : 9 =$ $544 : 68 =$
 $581 : 7 =$ $544 : 8 =$ $581 : 83 =$

474. Медбы вің ышкыны косаезөн, колас 288 ужа-лан час. дыр-ја сіјө віңсö ышқан машинаөн, сіја-кө 12 сымдаөн уңсö нуөтө чоужыка?

475. $225 : 15 =$ $2331 : 37 =$ $2795 : 65 =$
 $144 : 12 =$ $2795 : 43 =$ $6272 : 98 =$
 $4096 : 64 =$ $6272 : 64 =$ $6636 : 84 =$
 $5184 : 72 =$ $6636 : 79 =$ $8712 : 88 =$
 $4941 : 61 =$ $2331 : 63 =$ $8712 : 99 =$

476. Вескыт ыолпелёса ыб пастанас 720 м. Сіјө тор-
јотісө участоккөзө, куғанас ыбыс куға-жө, а пастанас
40 метрөн быд участокыс. Кыным участок петіс?

477. Мастерскөјын керөмас чулкіез параезөн:

Январын	Апрельын	Іулын	Октябрын
2 556	2 808	3 228	3 096

Кыным җужіна чулкі мастерскөјыс керөм январын?
(җужінаын 12 пара).

$$\begin{array}{r}
 2556 \\
 - 24 \\
 \hline
 15 \\
 - 12 \\
 \hline
 36 \\
 - 36 \\
 \hline
 \end{array}
 \left| \begin{array}{r}
 12 \\
 - \\
 \hline
 213 \\
 - \\
 \hline
 \end{array} \right.$$

213 Январын мастерскөјыс керөм
җужіна чулкі.

Ответсө проверітө бостөмөн.

Гіжө решенъносө тетрадь.

Кыным җужіна чулкі керөм мастер-
ској апрельын? іулын? октябрын?

” ”

478.	3 996 : 12 =	6 462 : 18 =	93 411 : 97 =
	5 325 : 15 =	25 701 : 39 =	60 702 : 67 =
	49 560 : 84 =	93 411 : 97 =	47 613 : 59 =
	42 756 : 84 =	60 702 : 67 =	760 665 : 95 =
	58 412 : 68 =	420 756 : 84 =	316 894 : 83 =

479. Потребітельској общество аслас 89 член каласын
јансөтөм 1602 кг чочком піз. Кыным килограммөн дөнзис
быд членлө?

480. Міјан мөс вердікө (не сіз, кыч щөктө
аграном) быд лун сылө мунөм верданыс 30 урлө, а јөвсө
мөсыс сетөм 3 кг. Нормаөн вердікө (кыч щөктө аграном)
верданыс быд лун пондіс мунны 72 урлө, но мөсыс јөв-
сө пондіс вайны 6 сымда оқза сөрти. Унаөн-ја донтөмса-
ліс кг јөтыс?

481. Кык красітіс бостөмас уж 96 шоғлө. Унаөн-ја
ніја шедтісө, өтыс-кө ужаліс 18 лун, а мөдыс 4 лунөн
јешажык, а пофеншінаыс вөлі өтыжда?

482. 58 сојиса селско-көџајственнөј артеллөн оңда воас вөлөм 28 884 шаф валовөј докод, мөд воас 47 038 шаф. Унаһн-ја содөм валөвөј докодыс быд сојислө мөд воас, сојиссезыс-кө вөлісө сымда-жө?

Кујимпаса чісло вылө јансөтөм.

483. Кыным со ена чіслөезын: 600? 850? 960? 1 375?

484. Центһерын 100 кг. Кымын центһер да кілограмм 700 кг? 888 кг? 606 кг? 4 245 кг? 5 050 кг? 9 006 кг?

485. Өтiк ыб выліс вундөмас 2 400 колта, мөдiс — 3 200 калта, кујимөт выліс—2 800 колта. Кыным дод быдөсiс лоас 100 колтаһн? 200 колтаһн? 200 колтаһн?

486. Кыным метр ној (сукно) шедас 4 шаф 32 урөн метр 21 шаф да 60 урлө?

$$2160 \text{ ур} : 432 \text{ ур} = 5 \text{ метр.}$$

Тујис-ја торас гiжны дассез?

Проверитө ответсө бостөмөн.

Проверитө ответсө јансөтөмөн, јансөтө 2160 5 торјө.

487.	492 : 123 =	4 668 : 778 =	4 365 : 485 =
	3 504 : 876 =	4 668 : 6 =	1 284 : 321 =
	615 : 123 =	861 : 123 =	738 : 123 =
	6 936 : 867 =	861 : 7 =	738 : 6 =

488. Колө сувтөтны 2 829 м јөр. Кыным метрөн дөнџас быд керкулө, феревнаас-кө 123 керку?

2829 м		123
246		23 м.
— 369		
— 369		

Мыла торас ез лоө һе сурссез, һе соез?

Проверитө ответсө бостөмөн.

” ” ”

489. Өтнаса көџајствөезын ужавны 108 га му да урожајсө сетiс босны мунөм 3132 ужлун, а колхозын ужавны 144 га тракторөн да урожајсө сетiс босны машинаһн мунөм 1008 ужлун. Кыным ужлун шөрөт чiслөөн петөм 1 гектар вылө өтнаса көџајствоын? колхозын?

490. Креџитнөј товарішчество вонас сеталөм ссудаез 17190 шат. Ыжыт-ја шөрөт чіслоөн өтік ссудаыс, быдөс-кө нїа вөлөмас 955.

491. $37\,596 : 964 = 94\,570 : 965 = 27\,075 : 475 =$
 $36\,448 : 536 = 74\,334 : 953 = 94\,752 : 987 =$
 $85\,632 : 892 = 65\,072 : 784 = 39\,698 : 863 =$
 $45\,312 : 768 = 87\,009 : 897 = 50\,475 : 673 =$

492. Совхоз мөссезлөн төлісса удој, літрезөн:

Январ	Апрел	Іул	Октябр
27 825	38 796	42 453	47 223

Ыжыт-ја шөрөт чіслоөн төлісса удој өтік мөслөн, нїа-кө совхозас вөлісө 159?

Аззам, уна-ја шөрөт чіслоөн өтік мөслөн удој январ төлісын?

— 27825	159
— 159	175
— 1192	
— 1113	
— 795	
— 795	

Мыла торас оз лоө сурссез?

Проверітө ответсө бөстөмөн.

Аззө шөрөт чіслоөн удој өтік мө-сліс мукөд төліссезын.

""

493. Уна-ја пода коллектіввезын РСФСР пагта (гі-жөмыс не быдөс, а бөрјөмөн — выборчно).

Кыщөм каллектіввез	Кыным коллектів	Уна-ја сетөн			
		Вөввез	Мөссез	Поре-сез	Мукөд посты пода
Коммунаез.	417	3 753	10 425	4 587	20 433
Артельез	1082	7 574	19 476	3 246	20 558
Товарішчествөез. . .	637	5 733	12 103	1 274	13 377

Уна-ја шөрөт чіслоөн быд пода усө өтік коммунаө? өтік артелө? өтік товарішчествоө?

494. 250 меліоратівнөј товарішчествоын (һуррез костыны) 45 000 член. Му площадьыс, көдө колө костыны, 62 750 га. Кыным член шөрөт чіслоөн усө быд товарішчествоө? Кыным гектар шөрөт чіслоөн муыс усө 1 товарішчествоө?

$$\begin{array}{r}
 495. \quad 54\,992 : 112 = \quad 70\,125 : 275 = \quad 103\,385 : 115 = \\
 \quad 3\,141 : 379 = \quad 31\,968 : 864 = \quad 323\,244 : 369 = \\
 \quad 3\,736 : 467 = \quad 36\,342 : 673 = \quad 508\,048 : 562 = \\
 \quad 7\,398 : 822 = \quad 50\,048 : 736 = \quad 516\,186 : 594 = \\
 \quad 7\,362 : 919 = \quad 81\,498 : 867 = \quad 763\,752 : 789 =
 \end{array}$$

Сөкыт жансөтөммез.

496. Жансөтам 14 388 : 137

$$\begin{array}{r|l}
 14388 & 137 \\
 \underline{137} & 105 \\
 688 & \\
 \underline{685} & \\
 \hline
 & 3
 \end{array}$$

Гіжө решенњосө тетраө.
Мыла торас дассес местө нул
сүвтөтөм?

Проверітө ответсө бостөмөн.

497. Кыгаез босны школаө лезөмас 349 шат 92 ур. Уна-ја сөм шөрөт чіслоөн дөңчө өтік велөтчіслө, школаын-кө ніја 324 морт?

498. Рајоннөј колхоз керікө 15 кулакліс конфіскујтөмас (мырдөдөмас) пода да машинаез быдөссө 30075 шағлө. Быдөс ета суммаыс мунөм пажез туюө 401 батраклө, көда пырөмас колхозө. Ақзам, кыщөм суммалө шөрөт чіслоөн конфіскујтөмас быд кулакліс; кыщөм сумма паж-туюө пуктөм быд батраклө.

$$\begin{array}{r|l}
 \text{I.} \\
 30075 & 15 \\
 \underline{30} & 2005 \\
 75 & \\
 \underline{75} & \\
 \hline
 &
 \end{array}$$

” ”

$$\begin{array}{r|l}
 \text{II.} \\
 30075 & 401 \\
 \underline{2807} & 75 \\
 2005 & \\
 \underline{2005} & \\
 \hline
 &
 \end{array}$$

” ” ” ”

Мыла I торас с оес-тујас да дассес-тујас нуллез сулалёны?

Гіжө решенносө тетрафезё.

Ответсө проверитө бостөмөн.

499.	81991 : 221 =	3663 : 333 =	
	8991 : 371 =	33633 : 333 =	
	754 : 22 =	333333 : 333 =	
	6754 : 307 =	29785 : 37 =	
	66154 : 22 =	247135 : 307 =	
	66154 : 3007 =	247135 : 805 =	
	244755 : 245 =	220745 : 901 =	221122 : 437 =
	244755 : 999 =	220745 : 245 =	352611 : 579 =
	222705 : 245 =	269808 : 876 =	296262 : 327 =
	222705 : 909 =	269808 : 308 =	296262 : 906 =

500. Кыным подвода колас кыскыны 2550 тесніча, өтік подводаө-кө течны 25 теснічаөн? Кыным подвода колас кыскыны сің-жө течөмөн 2525 тесніча? 7525 тесніча?

501. Вескыт нольпелёса огорофеч площадь 43740 кв. м. Кыщөм сја пастанас, куғанас-кө 243 м.?

—	43740		243
—	243		180
—	1944		
—	1944		

Мыла жаһыңаес местын торас нул сулалё?

Проверитө ответсө бостөмөн.

” ” ”

502. Гіжө тетрафезаныт решенносө.

—	460000		184
—	368		2500
—	920		
—	920		

Мыла тор дорас сулалёны кык нул?

Проверитө ответсө бостөмөн.

” ” ”

503.	3375 : 45 =	3375 : 75 =	156800 : 560 =
	33750 : 45 =	33750 : 75 =	155800 : 56 =
	337500 : 45 =	337500 : 75 =	155800 : 280 =
	337500 : 450 =	337500 : 750 =	156800 : 28 =

504. Откодос 8 пожум балка сулалоны 84 шаф 80 ур.
Уна-ја сулалө отик балка?

$$\begin{array}{r} 8480 \\ - 8 \\ \hline 48 \\ - 48 \\ \hline \end{array} \left| \begin{array}{l} 8 \\ \hline 1060 \text{ ур} \end{array} \right.$$

Мыла торас соес местын да же-ди-
ницаес местын нулмаз сувтотом?

Отик балка сулалө 10 ш. 60 ур.
Проверитө ответсө бостөмөн.

” ”

505.	27 075 :	57 =	50 475 :	75 =	85 632 :	892 =
	27 075 :	475 =	85 632 :	96 =	94 752 :	96 =
	50 475 :	673 =	68 100 :	908 =	94 752 :	987 =
	55 614 :	69 =	68 100 :	75 =	63 102 :	809 =
	55 614 :	806 =	27 270 :	909 =	63 102 :	78 =
	5 875 :	47 =	66 284 :	908 =	5 640 :	47 =
	27 270 :	9090 =	66 284 :	73 =	27 270 :	3030 =
	4 935 :	47 =	27 270 :	303 =	49 350 :	47 =

506. Роскод машино-тракторнөј станција лөсөтны,
медбы ужавны 1 000 га, колө 63 870 шаф; медбы ужавны
10 000 га, колө 382 800 шаф; медбы ужавны 100 000 га,
колө 2 808 000 шаф.

Ыжыт-ја роскод шөрөт числоөн быд гектарө оза
примерас, мөдас, кујимөтас? Выгодно-ја машино-трактор-
нөј станцијаесө ыждөтны?

КЫЗ ЛЫДЫНЫ ДА ГИЖНЫ ДЕСЕТИЧНӨЈ ДРОББЕЗ

507. Кынымөт тор 1 шафсаң лө 1 дас ур? 3 дас ур?
9 дас ур? Енө торресө (дроббесө) то кыз тујө гижны:
 $\frac{1}{10}$ шаф; $\frac{3}{10}$ шаф; $\frac{9}{10}$ шаф.

508. Кынымөт тор 1 шафсаң лө 1 ур? 3 ур? 7 ур?
Енө гижоны: $\frac{1}{100}$ шаф; $\frac{3}{100}$ шаф; $\frac{7}{100}$ шаф.

509. дассаң (дасөт) торрес (десятые доли) да сосаң
торрес (сотые доли) мөңнож гижоны то кыз: медоз гижоны
быдса числөсө, сыборсаң сувтөтөны запјатја да
медозза местас запјатаја бөрас гижоны дасөт тарресө,

möd местас сосаң торресö i с. оқö. Напрімер: 1 шағ 24 ур гижсö сiғ: 1,24 шағ. 25 ур тујö гижны то кығ: 0,25 шағ. 80 ур тујö гижны то кығ: 0,8 шағ. 8 ур тујö гижны то кығ: 0,08 шағ. Етағ гижöмсö шуоны фесетiчнöј дроббезöн.

510. Лыддö чiслоез: 7,83 шағ; 27,35 шағ; 0,09 шағ; 0,5 шағ. Гижö енö чiслоесö шағтезöн да уррезöн.

511. Лыддö чiслоез: 0,89 шағ; 0,07 шағ; 1,43 шағ; 8,05 шағ. Гижö енö чiслоесö уррезöн.

512. Мыј мi сувтöтлiм фесетiчнöј дроббезын быдса шағтес местö, көр нiја чiслоас ез вöлö? Мыј сувтöтлiм дасöt торрес местö, көр нiја чiслоас ез вöлö?

513. Гижö ассiныт роскоддез фесетiчнöј дроббезöн.

514. Кыным фецiметр 1 метрын? Кынымöt тор метрсаң лö 1 фм? 7 фм? Мытчалö метрас 0,1 м.

515. Сiғ-ја лoас, көр мi гижам: 1 фм = 0,1 м; 7 фм = 0,7 м; 9 фм = 0,9?

516. Гижö фесетiчнöј дроббезöн; 5 фм, 6 фм, 2 фм, 4 фм.

517. Гижö фецiметррезöн: 0,5 м; 0,6 м; 0,2 м.

518. Кыным сантиметр метрын?

Кынымöt тор метрсаң 1 см? 3 см? 8 см? Мытчалö 0,01 м.

519. Тујас-ја етағ гижны: 1 см = 0,01 м? 2 см = 0,02 м? 4 см = 0,04 м? 6 см = 0,06 м?

520. Гижö фесетiчнöј дроббезöн: 7 см; 5 см; 8 см.

521. Гижö саңтiметррезöн: 0,07 м; 0 05 м; 0,08 м; 0,09 м; 0,17 м; 0,8 м, 0,3 м.

522. 4 м 3 фм 2 см тујö гижны то кығ: 4,32 м. Кығ гижны метррезöн: 3 м 8 фм 6 см? 5 м 9 фм 2 см?

523. Лыддö чiслоез: 3,47 м; 2,09 м; 0,7 м; 0,03 м.

524. Мытчалö метраын: 0,3 м; 0,32 м; 0,09 м.

525. Мерајтö метррезöн да саңтiметррезöн куғасö да пастасö велötчан жырнытлiс. Лаан чiслоесö гижö фесетiчнöј дроббезöн.

526. Кынымöt тор метрсаң лö 1 мм? Гурсiс öтiк тор гижö то кығ: 0,001.

527. Мытчалö метраын: 0,001 м; 0,007 м; 0,009 м. Уна-ја сетöн лoасö мiльмiттрес? Гижö фесетiчнöј дроббезöн метр торресö: 6 мм; 8 мм; 5 мм.

528. Лыддө: 3,275 м; 13,007 м; 0,009 м. Кыным метр да миллиметр быд числоын?

529. Өтік рабочөй бостөм жалованно 23,75 шаф, мөдик—2375 ур, кујимөт—237,5 дас ур, а нолөт—2,375 червоңец. Көда рабочөй бостөм унажык сөм.

530. Көда көрт тор куажык: 2 м 148 мм, алы 2,148 м? 3 м 8 мм, алы 3,008 м? 5 м 25 см, алы 5,25 м?

ПРОЦЕНТТЕЗ ЛЫДДӨМ.

531. Быд 100 рузөг су-тусис чужө 92 су-тус. Кыщөм процент чужө? Кыщөм процент оз чуж?

532. Кыным со торрез (сотые доли) числосаң лоас 7%? 8%? 37%? 50%? 75%? 99%?

633. Кыным ур шафсаң лоас 7%? 8%? 37%? 11%? 45%? 64%? 12%? 20%?

534. Кынымөт тор шафсаң лоас 50%? 25%? 20%? 10%? 5%?

535. Кыщөмкө числосаң тор проценттезөн гижы то кың лоас:

100%	50%	25%	20%	10%	5%	75%
1	$\frac{1}{2}$	$\frac{1}{4}$	$\frac{1}{5}$	$\frac{1}{10}$	$\frac{1}{20}$	$\frac{3}{4}$

Гижө етө таблицасө асланыт тетраддөзө.

536. Эта таблица сөрти-жө лыддө, уна-ја лоас 25% ена числоезсаң: 24; 16; 80; 120; 2348. Уна-ја лоас 10% ена числоезсаң: 270; 500; 1290?

537. Вөрдор феревнаын агрономлис доклад кывзыны отырыс локтөм $\frac{3}{4}$ быдөс гырис коласис. Уна-ја сija лоас процент?

538. Крессана быдөс көзысис весөтөмас 75%. Уна-ја сетөн лоас килограмм, быдөссө-кө көзөмас 5 т 400 кг?

539. Кооператив мануфактуралө донсө чинтөм 5%. Кыным ур чинас быд метр ситөчлө, метрыслөн-кө доныс 40 ур? Өтік сатин метрлө, доныс-кө сылөн 80 ур? Өти

ној метрлө, донус-кө сълөн 8 шаѳ? донөн-ја кооператив енө товарресө пондас вузавны?

Сіја-жө кооперативыс канпеткіезлө донсө лебтөм 25%. донөн-ја пондасө вузавны канпеткіесө, көда оҗжык су- лалисө 1 шаѳ 20 ур кілограммыс? 2 шаѳ кілограмм? 2 шаѳ 80 ур кілограмм?

540. Віт ҫеревнаын 1 200 морт бөрјисез. Собран- но выло локтөмас 60%. Кыным морт сетөн вөлі?

Решајтөм: 1% 1 200 мортсаң лоө 12 морт (1 200 јансөтны 100 торјө). Медбы аҗыны 1 200 60%, бостам 12-сө 60 вылө. Лоас: $12 \times 60 = 720$.

Собранно вылө локтөмас 720 морт.

Кыным процент абу локтөмас? Кыным сіја морт лоас?

541. Февралын 1 чіслосан 1930 воө дон товаррезлө чінөм: поснөј маслөлө — 15%, матеглө — 15%, колошіезлө — 10%, сітечлө 12%.

Кыным ур өтік шаѳсаң пондас коьны енө товарресө бостасікө? жын шаѳсаң? дас шаѳсаң? кујимдас шаѳсаң?

542. 1927-28 воын Сојуз паста һаң вөлі өктөм 800 мільон центнер. Уна-ја өктасө сіјө віт во бөрын, урожајыс-кө сектөҗ лебас 35%?

543. 1 јанвар кежө 1930 воын Москва областын өктөм 99% быдөс селхозналог. Кыщөм сумма ешө колөм өк- тыны, быдөс-кө налогоыс вөлі пуктөм 21 000 000 шаѳ?

ЗАДАЧАЕЗ.

544. Крессаын Федотов көзајствоын (5 ужаліс) 1920 воө вөлөмас уждуннез (трудодни):

Тулыссө (көзан кадө)	105	уждун.
Гожумсө (зімласан кадө)	229	„
Арсө	264	„
Төвсө	192	„

Кыным уждун вөлөм годнас Федотов көзајствоын өтнасөн олікө?

545. Өні Федотов көңайство колхозын. 1931 воө ета семјалөн (5 ужаліс) лоісө уңлуннез:

Тулыссө (көзан кадө)	145	уңлун
Гожумсө (қимласан кадө)	139	"
Арсө.	146	"
Төвсө	158	"

Кыным уңлун лоіс годнас Федотов семјалөн (5 морт) колхозын?

546. Өтнаса көңайствоын 1 гектар му ужалөм сувтө то мунда:

Гөрөм	5	шат	85	ур.
Мөдпөв гөрөм	3	"	00	"
Пиһалөм.	1	"	08	"
Көзыс да көзөм	6	"	93	"
Қимлалөм	9	"	45	"
Вартөм	7	"	20	"
<hr/>				
Быдөссө	?		?	

547. Қолхозын „Міјан туј“ 1 гектар му ужалөм сувтө то мунда:

Гөрөм	5	ш.	04	ур.
Мөдпөв гөрөм	2	"	55	"
Пиһалөм	—	"	65	"
Көзыс да көзөм	4	"	95	"
Қимлалөм.	7	"	79	"
Вартөм	4	"	32	"
<hr/>				
Быдөссө	?		?	

Лыддө, мунда сувтө 1 гектар му ужалөм өтнаса көңайствоын? Мунда сја сувтө колхозын?

Кытөн сувтө ужалөмыс донөнжыка?

548. Колхоз складын вөлі 864 кг керосін. Сетіс віқөмас 595 кг. Мунда ешө коліс керосіныс складас?

549. Гу вылын столовөј понда вөлі 675 кілограмм јај Сетіс сојсөм 485 кг. Мунда ешө колөм јайыс?

550. Колхоз вартіс 725 центһер зөр. Первојса жын төлас віқөмас 389 центһер зөр. Мунда ешө колөм зөрыс?

551. Колхоз складын вөлі 925 центнер рузөг. Сетис торјотисö кöзысла 265 центнер рузөг, сојны—356 центнер, вердны подалö—182 центнер. Мунда ешö рузөгыс колöм складас?

552. Колхоз „Социализм“ пуктыміс план выlö кöңны 1931 во кежö 989 гектар, а кöзöм то мунда:

Рузөг	498 гектар
Зөр	206 ”
Id	198 ”
Клевер	49 ”
Лон	40 ”
Мукöд берса	86 ”

Лыддö, тыртис-ја колхозыс кöңан плансö?

553. Колхоз „Југытлан“ лöсöтöм рузөгөн кöңны 4 ыб.

Кöңны первоја ыбсö колö кöзыс . . .	96 центнер
” мöд ” ” ” . . .	309 ”
” кујимöт ” ” ” . . .	129 ”
” нольöt ” ” ” . . .	195 ”

Кöзыс запас колхозлөн 973 центнер. Тырмас-ја ета кöзысыс?

554. Колхоз „Октябр“ столовöjlөн јај бостöм да визöм октябр тöлісін:

Число	Бостöм	Число	Визöм
5	376 кілограмм	6	128 кілограмм
19	289 ”	9	106 ”
20	287 ”	16	288 ”
		20	205 ”
		31	135 ”
Быдöссö .	?	Быдöссö .	?

Тöдö, мунда коліс јај колхозлөн озлан тöліс 1 число кежö?

555. Мунда локтөм (приход) быд продукта „Октябр“ колхоз складө декабр төлісын 1930 воө.

Число	Продукт ным	Мунда
Колтөм чудалом төлісө	Рузөг піч	396 кілограмм
	Шогди піч	229 „
	Шыдөс	148 „
	Јај	98 „
2	Рузөг піч	129 кілограмм
5	Шогди піч	128 „
10	Јај	105 „
15	Шыдөс	145 „
20	Рузөг піч	296 „
29	Јај	96 „

Лыддө, мунда кілограмм: 1) рузөг піч, 2) шогди піч, 3) шыдөс да 4) јај лоөм (приход) кладовөјын декабр төлісө?

Индөт. Продукттезө (приход) колө лыддыны щощмыј колөм ета төліс вылө оқра төлісөан.

Задачасө поңө решитны сіз:

1. Рузөг піч:

396
+ 129
296
831 кілограмм

2. Шогди піч;

229
+ 128
357 кілограмм

556. Мунда визөм (расход) быд продукта „Октябр“ колхозын декабр төлісө 1630 воө.

Чис- ло	Подукта ным	Мунда
1	Рузӱг пиӱ	209 килоргамм
9	Шыдӱс	56 "
10	Шорди пиӱ	75 "
15	Рузӱг пиӱ	215 "
20	Јај	81 "
25	Рузӱг пиӱ	225 "
30	Шыдӱс	48 "
31	Шорди пиӱ	108 "
31	Јај	36 "
31	Шыдӱс	24 "

Tӱdӱ, мунда коліс рузӱг пиӱ, шорди пиӱ, шыдӱс да јај (торјӱн) јанвар 1 лун кежӱ.

Перво керӱ первојса задачасӱ. Tӱdӱ, мунда бостӱмас быд продуќта тӱліснас. Сыбӱрын аззӱ, мунда быд продуќта виӱзӱмас тӱліснас. Медбӱрын аззӱ, уна-ја продуќтаес колісӱ. Быд продуќтасӱ колӱ лыддӱыны торјӱн.

557. Кыз лыддӱссӱ колхозлӱн докод?

Колхозвезлӱ да ӱтнаса крессаналӱ пунктиссӱ сельско-кӱзӱјственнӱ налог. Сіјӱ пунктӱны сы сӱрті, мыј ыжда годса докод колхозлӱн, нето ӱтнаса кӱзӱјстволӱн. Учӱт докода кӱзӱјствоезлӱ налоггез озӱ-і пунктиссӱ.

Быд воӱ быд рајон понда докод локтӱмлӱ сувтӱтчӱны торја доннез, докод нормаез быд торлӱ сельскӱ кӱзӱјатвоын. Етаз лоӱ пунктӱм быд рајон понда, мунда војӱтӱ докодсӱ ӱтік гектар му, виӱ, быд пода: вӱв, мӱс, бала, порс і сіз озӱ.

Пуктам, мыј рајонын сувтӱтӱмас то кыщӱм докод нормаез: му гектар—48 шаӱ, виӱ гектар—29 шаӱ, вӱв—20 шаӱ, мӱс—18 шаӱ. Естӱс петӱ: ета ројон понда докод му гектаріс лыддӱссӱ 48 шаӱ, виӱ гектаріс—29 шаӱ і сіз озӱ.

558. Годса докод „Сталін“ нима колхозлөн:

Мыјіс	Мунда	докод нормаез	Быдӧс
Му	288 га	39 шағ 1 га выліс	?
Вің	149 „	26 „ „ „	?
Вӧв	59 „	18 „ 1 јуріс	?
Мӧс	97 „	16 „ „ „	?

Лыддӧ колхозліс быдӧс докодсӧ.

559. Годса докод „Віль туј“ колхозлөн.

Мыјіс	Мунда	докод нормаез	Быдос
Му	357	37 шағ 1 га выліс	?
Вің	228	29 „ „ „	?
Вӧв	48	23 „ 1 јуріс	?
Мӧс	96	19 „ „ „	?

Уна-ја быдӧс доходыс колхозыслӧн?

Кың сувтӧтчӧ уң колхозын?

Колхозезын быд уң вылӧ колӧ лӧсӧтны ужалан нормаез і уңсӧ нуӧтны сдӗлшинаӧн. Сдӗлна ужалікӧ бура колӧ пуктыны уң вылӧ учот да віӧтны, медбы быд уңаліслӧ вӧлі сетӧм уң ас сӧрті. Колӧ оғлаң тӧдны, кыным уңлун вермасӧ керны колхозныккес кадӧн, тӧлісӧн, дас лунӧн. Не нуӧтны-кӧ учот, нето сіјӧ умӧла віңны, вермас лоны сің, кытӧн уңалісыс лоас унаӧв, а кытӧн оз понды тырмыны.

560. Поғӧ лыддыны, ӧтік колхозныкыс годнас вермас керны 275 уңлун. „Победа“ нима колхозын уңаліс морттес 396. Кыным уңлун вермас лоны колхозыслӧн годнас? Кынын уңлун вермас лоны ӧтік тӧлісӧ?

561. „Соціалізм“ нима колхозын мужыккес 228, іңкес 169, челағ 89. Мужыклӧ уңлуннез до код кежӧ боссӧны 275,

иңкалө—235, челафлө—98. Кыным уждунөн вермасө керны мужыккес, иңкаез і челаф годнас?

562. „Правда“ нима колхозлө колө:

Тулысса	ужө	25	лун,	267	морт	быд	лунө
Гожса	„	43	„	476	„	„	„
Арса	„	67	„	248	„	„	„
Төвса	„	255	„	97	„	„	„

563. Колхоз көқөм 85 га лон. 1 га выліс һариавны лон колө 12 уждун. Ужсө колө помавны 17 лунөн. Кыным мортөн колхоз пондас иңдывлыны һарјасны быд лунө?

564. Өтік ужаліс өтік часө вермө домавны 125 колта. Кыным колта көрталас 37 мортіс бригада 10 часөн ужалікө?

Өтік ужаліс өтік часөн вермө сувтөтны 175 колта. Кыным колта сувтөтас бригада, сја-кө ужалө 28 мортөн да 12 час.

Кыщөм-бы машинаөн мјө егө ужалө, быд машинаыс ужалікас со-һи мыјкө корө. Бостам трактор, сылө ужалікө колө: керосін, мағ, бензін, ужалісезлө продуктаес і сја оқө. Ешө і машинаыс ачыс пыр бырө, колө сјө ремонті-рујтны. Кыці төдны, уна-ја вылө бырө машина? Бостам төлөтчан машина. Сја сулаліс 60 шағ. Ужалісө сјөн 10 во. 10 во бөрын машина жугаліс, ез понды ужавны. Мед төдны машина бырөм вылө дон, колө бостөм донсө тор-јөтны нја гаддезлө, көднө ужаліс машинаыс, $60 : 10 = 6$ шағ. Сја-кө, төлөтчан машинаыс быд годө бырөм 6 шағ вылө. Поғө етағ-жө лыдфыны машиналіс бырөм донсө өтік төлісө, лунө і часө.

565. Көқан машина сулалө 136 шағ 25 ур. Быдөссө ужаліс сја 125 лун. Төдө, донөн-ја сувтіс көқан машинаыслөн өтік ужалан луныс?

566. Трактор ужаліс 5 во, 105 лунөн быд воө. Трактор вајөмнас сувтіс 2100 руб. Тодө, мунда сулаліс тракторыслөн өтік ужалан луныс?

567. Сепаратор лезө 1200 грамм јөв быд 9 минутө. Уна-ја лезас 1 часө?

568. Трактор годнас ужаліс 119 лун. Раскоддес трактор ужалікө вөлісө то кыщөмөс:

Бырис ачыс	315	ш.	85	ур	вылө
Лөсөтөм	45	„	50	„	„
Лонтөм да мавтас	580	„	34	„	„
Уждон тракторістлө	238	„	00	„	„
Мукөд раскоддес	160	„	25	„	„

Төдө, мунда сулаліс тракторлөн өтік ужалан луныс?

569. 3 га ыжда ыб выліс бостөмас 27 центнер рузөг. Лыддө урожај өтік гектаріс на, быд гектар вылө шөрөт чіслоөн көзөм-кө 192 кілограммөн?

570. Рузөг һаң пөжалікө быд кілограмм пізө припжок лө 400 грамм. Уна-ја колас пізыс, медбы пөжавны 7 кілограмм һаң.

571. Вундан машинаөн вундөмас 24 гектар. Раскодыс петөм 101 шаф 75 ур. Унаөн-ја донтөмжык машинанас вундыны, кіөн вундыс-ко сувтө 10 шаф быд гектар?

572. Школа вічны смета:

Кытчө вічны	Раскод				Кынымлө	Быдөс вога раскод	
	Быд төлісө		Вонас			шаф	ур
	шаф	ур	шаф	ур			
Жалованно заведујушчөјлө	85	10	?	?	1	?	?
Жалованно велөтиссезлө	?	?	?	?	3	2358	—
Старожжеллө	?	?	?	?	2	1172	40
Кыгаез босны (быд 1 велөтчислө)	?	?	?	?	108	113	40
Пес быд 1 горө	?	?	?	?	5	250	?
Мукөд раскоддес	?	?	50	?		?	?
Быдөс						?	?

Јусан пассес тујө сувтөтлө кыщөмөс колө чіслөез.

573. Көзән машина дьд 1 гектарө економитөм 64 кг рузөг да урожајсө лебтөм 160 кг. Эта машинаөн луннас тујө көзны 3 га. Вермас-ја ужнас вешмыны колхозлө машинаыс өтік гожумө, босны-кө сјјө 130 шағлө да ујөтны 10 лун? Рузөггысліс донсө лыддө, кыщөм доныс тіјан фервһаын.

574. Вонас шөрөт чіслоөн клевер урожај гектаріс тујө лыддһыны 4 т. Гектар зөр сетө 7 ц су-тус да 10 ц көрым (іңассө). Пөтөснас 2 кг клевер вермө вежны 1 кг зөр. 5 кг зөр көрымын пөтөсыс сымда-жө, мунда 1 кг зөрын. Мыј унажык сетө пөтөс-сөрті: гектар клевер, алі гектар зөр?

575. 480 кг пөјім лебтө картовки урожај 16 центне-рөн, рузөг—2 ц, лон (тылөпсө)—64 кг, лон көзыс—80 кг. Уна-ја пөјімыс шогмө тіјан керкуын, өтік кубическөј пескө шөрөт чіслоөн сетө 30 кг пөјім? Уна-ја лебтас урожајсө ета пөјімыс (30 кг) картовкиліс? рузөгліс? лон тылөплис? лон көзыслис?

576. Өтік часө вартан машина вартө 240 колта. Шөрөт чіслоөн быд колта лебтө 6 кг. Уна-ја су-тус сетас машина 10 час ужалікө, тусыс-кө колтаас өшлөмөн 3-өт тор колтаыс вес сөрті?

577. Ві керан завод 1 октабрсаң 1 јанварөз өктөм аслас членнезсаң 242 328 л јөв. Уна-ја јөв бостөмас луннас өтік моссаң, быдөс-кө 439 мөс?

578. Вөр кералис артель һед-елөн шедтөм 204 шағ 50 ур. 10 куб. пес кералөм да кыскалөм понда 3 кілометр ылына вештөмас 3 шағ 40 ур, а 5 км ылына—5 шағ 10 ур. Артель ужалөм 17 һед-ела. Кыныы куб пес артель кыскаліс ылісжык участкасіс, матісжыксіс-кө кыскалөм 3 100 куб?

579. Гајна рајонын өтік морт вылө усө вөр 44 га, а Кудымкарскөј рајонын 3 га. Лыддө кыным га унажык лөө вөр дас морт вылө Гајна рајонын сымда-жө морт вылө Кудымкарскөј рајонын сөрті?

580. Квағ во-сөрна (1925 восаң 1930 воөз) мјјан округын вөр сотчіс быдөсыс 33 380 га. 1925 воын сотчіс 23,190 га, а 1930 воын—8 002 га. Кыным гаөн сот-

чис вөр быд воын, лыддыны-кө сотчөмсө мод воезас от мундаон?

581. Кыным вөв ковсас петкөтны 10 000 кубометр вөр кык нефелон, пыравлыны-кө вөрас быд лунө кыкисон да кыскавны лапаон?

582. Лыддө, кыным лунон петкөтасө етамымда вөрсө вит трактор, пондасө-кө пыравны быд лунө нолисон да петкөтны быд пыралөмөн кажнөйыс 45 кубометрөн?

583. Кудымкарскөй пу пилтан завод вылын пилтны отик метр сувтө 3 ур. Лыддө, уна-ја сетө экономија пу пилтан завод отик төлисө, пилтас-кө сја отик төлиас 2 500 кер, а кажнөй керас 6 прокод?

584. Јогорјовскөй фосфорит керан рудник медоҗа воас аслас уҗын (1923 во) сетөм 3 000 т фосфоритнөй пич. Вит во ужаликө фосфорит шедтөмсө ыждөтөмас 7 сымунда. 1931 воын фосфорит пунктөмас шедтыны 3 000 тонна унаҗык 1928 воынса.

Кыщөм донлө шедтасө фосфорит 1931 воын, тонна фосфоритыс сулалө-кө 11 шаҗ?

585. Потребсојуз кооперативлө леҗөм: матерјо 241 м 2 ш. 45 урөн метр; бобрік 475 м 3 ш. 57 урөн; чулкиез 144 пара—1 ш. 82 урөн; сапогиез 312 пара—13 ш. 15 урөн, да фураҗкаез 225 — 2 ш. 55 урөн. Кооператив сојузлө сетөм вексель 5 000 шаҗлө, а мукөдсө модөм вештыны сөмөн товар воөм бөрас. Уна-ја кооператив сетас сөмнас?

586. фабрикаын ужалө 1 810 морт. Ны пыщкис служитиссез да фабрика виҗотиссез 175 морт, мичөтчиссез 35 морт. Мукөдыс кыјиссез.

Фабрика кыјө воон 22 464 000 метр хлопчатобумажнөй матерјо. Быд кыјис ужалө онас 270 лун. Кыным метр матерјо кыјө 1 кыјис отик лунон? (52 метр).

587. 1932-33 воө пунктөма кыјны быд мортлө хлопчатобумажнөй матерјо 25,5 метрөн, ној 1,6 метрөн, лонис полотно 1,5 метрөн. Кыным метр матерјо усас 5 морта семјалө? (143 метр).

588. 1. 1927-28 воын СССР-ын шедтөма изшом 36 000 000 тонна. $\frac{3}{4}$ быдөс шедтөм изшомис шедтөма донбассын. Уна-ја шедтөма изшом донбассын?

2. Кычө мунө ізшом донбассис? 20 000 000 тонна ізшом колёны Украинаө, 2 000 000 т мунө Ленинград гө-гөрө, 2 800 000 тонна Шөр промышленнөј областө. Уна-ја ешө колө ізшомыс мөдиклаө сетавны?

589. 1927-28 воын вөлі шедтөма нефт 11 700 000 тонна. Сы пыщкис 0,65 торсө шедтөма Бакуын. Уна-ја нефт шедтөмас Бакуын? Уна-ја мукөдлаын? (4 095 000 тонна).

590. 1929-30 воын шедтөма 16,7 мильон тонна нефт. Пјатилетка бөрја воын пуктөма шедтыны 40 млн тонна нефт. Кыным мильон тонна вылө пуктөма содтыны нефт шедтөм кујим воон? Кыным мильон тонна вылө содас нефт шедтөм војна озын шедтөм сөрти (1913 воө шед-тылөмас нефтсө 9 мильон тонна).

591. 1927-28 воын ССРС-ын вөлі шедтөма 36 млн тонна ізшом. Сетис 75%-ыс шедтөма донбассын. Уна-ја шедтөма ізшом донбассын? (27 мильон тонна).

592. СССР-ын шедтөма 11 700 000 тонна нефт. Сетис 65%-ыс шедтөма Бакуын. Мунда нефт шедтөма Бакуын?

593. Витваса план сөрти вөлі пуктөма виң му ужалан машина лезны 610 000 000 шатлө. Сижө плансө мөдпөв ви-зөтликө правительство шуис содтыны мувиң ужалан машина лезөмө 1 000 000 000 шатөз. Кыным процент виңму ужалан машина лезөмө правительство щөктис содтыны оза план сөрти?

594. Автомобил керөм СССР-ын пјатилетка сөрти:
Goddez . . . 1928-29 1929-30 1930-31 1931-32 1932-33
Автомобиллез . 1 025 11 960 36 500 109 000 210 000

Кызи содө автомобил керөм быд воө?

Кыным автомобилөн лоө унажык керөм 1932-33 воын оза ноль воө керөм сөрти?

595. Вајнаөз 300 стекло завод керлөмас воон 270 000 тонна стекло. Ветваса план помалөм кежө сувтасө 5 гыриç завод, кодна пондасө быд воө керны 42 000 тонна стекло. Кынымпөв унажык стекло пондас керны вил завод важ завод сөрти (93-пөвса унажык).

596. 1927-28 воөз СССР-ын вөлөма 11 500 000 плуг. Вит воон керасө 16 200 000 вил плуг, а сы кості дурдасө тујны 3 700 000 важ плуг. 1927-28 воын көзөм площад

вөлөмө 115 000 000 га, вѣтваса план сѳрти пунктѳма сод-
тыны кѳзѳмсѳ 144 000 000 гаѳз. Кыным гектар му вѳлѳма
ѳтѳк плуг вѳлѳ 1927-28 воѳ? Кыным гектар лоас вѳт
во бѳрын?

597. 1929-30 воѳ лѳзѳма 30 000 трактор. Трактор
вермѳ ужавны (гѳрны, кѳзны, вартны) воѳн 150 га му.
Сојузын сѳја воѳ вѳлѳма кѳзѳм му 130 млн га. Мунда
(кынымѳт тор) быдѳс кѳзѳмѳс вермѳмас ужавны быдѳс
тракторрес сѳја воѳ? ($\frac{1}{28}$ гѳгѳр).

598. Кујим во бѳрти мѳжан лѳѳ 400 000 трактор. Пон-
дам лыдѳыны, мѳј быд тракторыс ужалас 180 га му,
а кѳзан муыс лоас секи 144 000 000 га. Мунда лѳѳ секи
ужалѳма муыс тракторѳн, кыным тор быдѳсѳс? ($\frac{1}{2}$).

599. Рабочѳј годѳн керѳ быд торсѳ 2800 ш. вѳлѳ.
Гортса ужалѳс керѳ сы сѳрти токо 23% мунда. Мундавлѳ
вермѳ керны вѳнас гортса ужалѳс?

600. Сојуз паста фѳревѳаезын ѳтѳр 60 млн гырис
морт. Гортса ужалѳсѳсез (кустаррез) ны коласын 4%
гѳгѳр. Кыным гортса ужалѳс фѳревѳаезын?

601. 1925 вѳса октѳбр 1 лунсаѳ 1926 вѳса октѳбр
1 лунѳз мѳжан промышленностѳ ужавлѳма 6 900 000 000 шѳт
вѳлѳ. 85% сетѳс усѳ гырис заводдез да фабрикаез вѳлѳ
да рудѳиккез вѳлѳ, а мукѳдыс посѳѳи фабрикаез вѳлѳ да
гортса ужалѳсѳсез вѳлѳ.

Гырис заводдезын да фабрикаезын ужалѳсыс вѳлѳма
2 500 000 морт, учѳт фабрикаезын да гортын ужалѳсѳсез—
3 450 000 морт. Мундавлѳ ужавлѳма воѳн 1 ужалѳс гырис
заводдезын да фабрикаезын? Мундавлѳ ужавлѳма воѳн
1 ужалѳс учѳт фабрикаѳс, гортса ужалѳс? (2346 ш.,
300 ш.).

602. фѳревѳа Кватпелъ Кудымкарѳ кыскѳм 180 мешѳк
картовки. Донѳс картовкислѳн кыскытѳг вѳлѳм 5 шѳт
5 ур мешѳк картовки понда. Кыскѳмѳс ѳтѳрыс бѳстѳмас
383 шѳт 40 ур. дѳнѳн-ја сѳвтѳм ѳтѳк мешѳк кыскѳмыс?

Ил. W 5269

МЕТРИЧЕСКӨЈ МЕРАЕЗ.

Дециметр.

1 дециметр = 0,1 метр. Пуктан-кө 10 дециметр, лоас
1 метр. Метрыс невна женитжык $1\frac{1}{2}$ аршинса.

Мерайтчан мераез.

Метрическөј мераез.

Роч мераез

1 км = 469 саж. (0,90 в.)	1 верст. = 1067 м (1,07 км)
1 м = $1\frac{1}{2}$ арш (1,41 арш.)	1 саж. = 2 м (2,13 м)
1 см = $\frac{1}{4}$ верш. (0,225 верш.)	1 арш. = 71 саңғ.

Өшлисан мераез.

1 тонна = 61 пуд	1 пуд = $16\frac{1}{2}$ кг
1 клгр = $2\frac{1}{2}$ фунт	1 фунт = 0,4 кг = 410 грамм
1 грамм = $\frac{1}{4}$ зол.	1 зол. = $4\frac{1}{2}$ гр

Плошчад мераез.

1 кв. км = 0,0 кв. верст	1 десетина = 1,09 га
1 гектар = 2197 кв. саж.	1 кв. саж. = 4,55 кв. м
1 кв. метр = 2 кв. арш.	1 кв. арш. = 0,5 кв. м

Објом мераез.

1 куб. метр = 2,8 куб. арш.	1 мера = 26,2 літр
1 літр = 1,63 бут.	1 бут. = 0,6 л

Метрічesköj мераез ижöны не быдсөн, а то кыз:

Тонна . . . . . т	Ар (100 кв. м.) . . . . а
Кілограмм . . . . . кг	Гектар . . . . . га
Грамм . . . . . г	Літр . . . . . л

Кілометр . . . . . км

Метр . . . . . м

Сантіметр . . . . . см

Міліметр . . . . . мм

Квадратнөj метр . . кв. м

Кубічesköj метр . . куб. м

ПЫШКӦС.

	Лысьок
Кыз гижӧӧны чӱслоез	3
Гижтӧг содтӧм	6
Гижтӧг чӱнтӧм	7
Једӱница торрез	10
Проценттез	12
Кыз гижӧӧны чӱслоез	14
Кыз ыждӧтны чӱсло 10-сымдаӧз, 100-сымдаӧз, 1000-сымдаӧз	17
Метрическӧј мераез	18
Ӧшлӱсан метрическӧј мераез	20
Литр	23
Содтӧм	24
Чӱнтӧм	27
Унапаса чӱслоез содтӧм да чӱнтӧм	2
Ыжыт чӱслоез	33
Бостӧм	39
Ӧтикпаса чӱслоез бостӧм	39
Пифагорлӧн бостан таблица	44
Вескыт юльпелӧса фигура площчад	45
Унапаса чӱсло ӧтикпаса чӱсло вылӧ бостӧм	47
Нуллез бостан чӱсло конечын да шӧрын 10-лӧ да 100-лӧ бостӧм	50
Уна нула чӱсло вылӧ бостӧм	51
Кыкпаса чӱсло вылӧ бостӧм	52
Кујимпаса чӱсло вылӧ бостӧм	54
Нуллез бостан чӱсло шӧрын да дорын	56
Нуллез боссан чӱсло да бостан чӱсло дорын	57
Плошчад мераез	58
Задачаез ыдӧс повторитӧм понда	60
Јансӧтӧм	62
Ӧтикпаса чӱсло вылӧ јансӧтӧм	63
Тор чӱсло шӧрын нул	68
Тор чӱсло дорын нул	69
Кыкпаса чӱсло вылӧ јансӧтӧм	70
Кујимпаса чӱсло вылӧ јансӧтӧм	74
Сӧкыт јансӧтӧммез	76
Кыз лыддыны да гижны десетичнӧј дроббез	78
Проценттез лыддым	80
Задачаез	81
Метрическӧј мераез	93

доныс 40 ур

Цена 40 коп.

У-4

Коми-П
3-1860

ЭБ

С. Анцыферов и А. Корольков
АРИФМЕТИЧЕСКИЙ ЗАДАЧНИК
для школ малограмотных
Перевод Ф. Е. Зу ова

На пермяцком наречии языка коми

ЦЕНТРАЛЬНОЕ ИЗДАТЕЛЬСТВО НАРОДОВ СССР.
Москва, центр, Никольская, 10.

1-381357